

Josef Kopta:

HLÍDAČ Č. 47

Člověk ve vlaku počítá nárazy kol a pod černé tečky skřípavě plynoucích not píše své nápěvy.

Obrazy v oknech se střídají, hlasy průvodčích volají jméno za jménem, lidé na polích se zdlouhavě šinou jako sochy orloje, jehož stroj pohání sama věčnost. Tyto obrazy a zastávky, které námi otřesou, jako by nás měly probudit z hlubokého snu, zpozorujeme jen letmo v modravém pološeru jako fantastické obrysy pokoje, do něhož jsme otevřeli vyjevené oči. Lidé ve vlaku, který je unáší k pohřbům i svatbám, věří, že vše, co kolem oken probíhá v přísné strnulosti a mlčení, není uchystáno pro ně. Tyč za tyčí, strom za stromem, kopec za kopcem ubíhají v dál, tiché odlesky našich myšlenek, zoufale upřených k cíli, se na ně neviditelně věší, ale my zůstáváme neúčastní k prchavému bytí roztočeného prostoru. jen kupředu, kupředu, železný oří, který nás unášíš touto pouští! Netušíme, zaujati svým osudem, že sta a sta malých a přesných lidiček nás postrkuje. Od místa k místu, střeží naši pouť, ostražitě hlídá a bdí, aby nás nepotkalo neštěstí, a podává si nás něžně i tvrdě z ruky do ruky. Zvykli jsme na ně! S červeným praporkem po boku tuhnou v postoji vojáků před svými domky a nudí nás svou dochvilností a neměnným vzezřením barevných loutek, jimiž kdosi neviditelný z pozadí pohybuje. Návěštní tabule nad dveřmi řemeslníka se občas kmitne z blízké vesnice, připomene bytí živého tvora, který tam pracuje a trpí pod určitým lidským jménem, a vyvolá vzpomínku na kohosi známého, jehož osud je nám blízký. Ale veliké číslice na žlutém domku železničního hlídače, čím nás dojmají? Černé a nehybné, studeně civí do oken vlaků, člověk počítá nárazy kol a pod hluč-

né tečky v poskoku plynoucích not píše své nápěvy, ale píseň o hlídači číslo 47, který nás ostříhal na této krkolomné serpentíně: kdo napíše? Stál a stál a hrdinsky zatajil své jméno, na němž nikomu nezáleží. Na němž nikomu nezáleží?

2

Roku 1870 složili konečně bratránkové své náradí a odešli kamsi k jihu, chudí a otrhaní, jako sem před dvěma roky byli přišli. Monotónní rytmus jejich motyk, krumpáčů a lopat konečně ztichl a v hospodách schla na prknech jejich krev, kterou nebylo možno vydrhnouti. Zасыpávala se pískem a pili-nami, leckde zavolali truhláře, aby ji vyhobloval. Ale stopy divokých rvaček se zažraly do prken. Zdálo se, že jižní krev italských dělníků, na jejichž věčnou a pekelnou žízeň budou hospody s láskou vzpomínat, vypálila do dřeva černé, rozsochaté prohlubně. Ale také mocné sledy jejich rukou, které v nadlidském zápase vdrápli do tváře kraje, nikdo nezahladí.

Kovový třpyt kolejnic, které hadovitě natáhli z nekonečna, úpravný hřbet železnice, po němž za slavné neděle pustili první parostroj, přervavše jeho démonický supot zběsilými hádkami o pár sudů piva, každodenní mračna popelavého dýmu a vodotrysky jisker na magickém pozadí srpnových nocí budou věčnou vzpomínkou na jejich blýskavé dýky, jimiž se krátce a bez trestu zabíjeli, na jejich jména, nikde vyrytá, na jejich oči, plamenné a horké, a na jejich duše, temné hněvem i steskem a bludné, odnikud nikam se šinoucí a mizící něžně jako oblak nad krajem. Hrozná i radostná, natáhla se dráha přes roviny a hory (když svítilo slunce, stékala po svazích jako dva tenké pruhy stříbrných vod), přetínala sil-

nice a cesty, překlenula strže, potoky a řeky (když přšelo, plánujly pod mosty cigánské ohně), a formany proklínaná, šuměla, hvízdala i řála, majestátní a heroická jako vítěz s bílým chocholem na ocelové přilbici.

3

Po dlouhém horském hřebenu, který nemohl býti prokopán, klikatila se dráha v podobě velikých S a několikrát přetínala císařskou silnici, jejíž přímá a prudce stoupající čára vyhlížela v tomto sousedství ještě hrdinštěji. Byla také o dvě stě let starší a člověk se na ní učil statečnosti a pokoře. A kráčeje po ní, zastavován drátěnými závorami a překvapován zpěněným supotem, který se plazil plížil hladkých kolejích, přepadaje silnici zprava a hned zase zleva, cítil jakousi zpozdilou lásku k bezelstným předkům, kteří v přímé a neuhýbavé linii vyjádřili a zvěčnili prostotu a nezábudnost své starodávné duše. Zdálo se, že tímto směrem odešli rovnou do nebe, přímí a stateční, krokem tvrdým a jistým, jako by se to samo sebou rozumělo. Po této cestě jel v deštivém dubnu František Douša o němž v Praze usoudili, že má všechny vlastnosti spolehlivého hlídače. Tři dni předtím, nežli měl po nové trati projeti vlak, vypravili ho z Loun po císařské silnici na formanském povoze, který vezl jeho majetek. Až do vsi, která ležela pod svahem, seděl vedle kočího pod tlustou plachtou, za sebou svou ženu s dvouletou holčičkou a před sebou blátivé cesty, po nichž se proti němu blížil jeho nový osud. Pro pasti bláta, do nichž co chvíli klesala kola, studený vítr cloumající plachtou a zimomřivými těly, zakalená, olověně sivá obloha a nehostinný obraz zmáčeného kraje roztesknily holčičku, která plakala. Ale Douša se díval do zběsilé sloty skrze modré

kotouče dýmu, které levým koutkem vypouštěl, a odplivuje mezi nápravy, skřípající vybičovaným koňským nápojem, říkal napolo k ženě, napolo k ledově němému sousedu: „To nic není proti Kuklenám, lidičky!“ Vůz nadskočil, matka, která měla bradu na mužově kalmuku, přitáhla dítě blíže k tělu a dítě na chvíli přestalo plakat, utišeno otcovým hlasem a zaujato zvýšeným šelestem deště, který tloukl do plachtové klenby. Vzpomínka na Kukleny Doušu rozjařila. Zahřála ho v nitru jako několik hltů rumu, který staří vojáci milují.

Přimhouřil trochu oči, pustil hlavu o něco doprava a zakomíhal nohama, jako by chtěl seskočit a kamsi utíkat. Ale pak mu zdřevěněly a on, povytáhnuv porcelánovou dýmku s barevným obrázkem jakéhosi vojevůdce, natáhl se dozadu k ženě, která uhnula. Ležel nyní hlavou do vozu a obracel oči směrem k dítěti, jako by se mu po něm stýskalo. Žena, uvolnivši svou ruku, vjela něžně do jeho černého vousu a hrála si s ním, mlčíc a radujíc se z jeho krásné hlavy. Ale z milostného překypění a z dlouhého pohledu směrem ke Kuklenám se vydralo několik slov vojenské písně, s níž Douša vstával a uléhal jako s modlitbou.

Vtom tu letí jeho hlava zrovna kolem jenerála a křičí: Já melduju, salutovat nemohu.

Jindy přiložil ruku k hlavě a s vypraštěnými očima salutoval. Dnes snad zpíval spíše dítěti nežli sobě Představoval si živě tento obraz, který musil okouzlit každého vojáka Ale on slyšel, kterak se kočí směje. Mysлил, že jizlivě. Narovnal se v jakési nevoli a řekl: „Čemu se směješ?“ „Je to bláznovství,“ řekl kočí uštěpačně, „copak taková hlava mluví?“ A zasmál se ještě jednou Douša se uvnitř rozvzteklil, pak ale mávl rukou a vzdychl: „Ty tomu rozumíš, prcku!“ „Jen se nechte,“ řekla žena. „Rozumí zas něčemu jinému.“

„Čehy,“ bručel kočí, jako když neslyší.

A točil koně doleva, neboť silnice se rozdvojovala a jejich cesta vedla tudy. K vesnici, která ležela přímo pod horským úbočím, měli krokem deset minut.

„Koním taky rozumím, jako bys nevěděla. Osm let u furvezny stačí.“ Douša mluvil ke své ženě s jakousi smutnou výčitkou a pozoroval ruce kočího, které obratně zacházely s opratěmi.

A - vtom tu letí jeho hlava zrovna kolem jenerála a křičí: Já melduju, salutovat nemohu.

Zazpíval to jako na zlost kočímu přímo do ucha. „Jsi jako dítě, namouduši!“ horšila se. „Ještě tomu nerozumíš?“ nalehl Douša na kočího, ženy si nevšímaje.

Zdálo se, že ho popichuje a že ho velmi mrzí jeho mlčení. „Budu se bavit a zajedu do škarpy, ne?“ „Alespoň že něco řekneš, medvěde. S tebou bych na vojně nevydržel.“

„Dejte mi pokoj s vojnou. Tátu mám mrzáka.“ „Odkud?“ „Z Lombardie.“ „Tak ať ti to vyloží!“ „Je mrzák, ale takhle neblázní.“ „Tak mu to vylož sám a nedráždí!“ řekla žena.

Promluvila již rozdurděně a strčila muže loktem do zad. Muž ztichl, kočí se díval pozorně kupředu, koně zrychlovali krok, tušíce brzký konec cesty.

„A kde to vlastně je?“ zeptal se kočí na samém kraji vesnice. Douša se vyklonil z vozu, díval se vzhůru po kopci, a spatřiv bílý domek vpravo od císařské silnice, křikl: „Tamhle! Je to jako hrad.“ Kočí ukázal bičem oním směrem a řekl nevrle: „Ta chajda?“ „Ten hrad,“ odpověděl Douša tvrdě a změřil zlého souseda. „Hele, jak se tam drápe, mrcha!“ Kočí se díval na hadovitou trať a stáhl obočí až do jakési posupnosti. „Mrcha!“ řekl ještě jednou a trhl opratěmi.

Uzdy se zařizly koňům do úst a oni, bolestí se poněkud vze-pjavše, zastavili. „Ještě nahoru!“ velel Douša po krátkém údi-vu.

„Nejedu, koně neztrhám,“ odsekl kočí. Seskočil z vozu do ne-ustálého deště, padl do veliké kaluže a bláto mu postříkalo promodralé ruce. „Co blázníš?“ ptal se Douša užasle. „Pře-ce to s tebou dráha dojednala až nahoru.“ „Nejedu, tuhle v hos-podě vás složím. Jen slezte.“ Douša se prudce a beze slova vymrštil ze svého místa a jedním skokem byl dole. „Táto, jen moudře,“ napomenula ho žena a chystala se jíti za ním. Děv-čátka položila do slámy a vylézala za mnoha obtíží.

Kočí stál na silnici vzpurný a vzdorovitý a držel se biče jako zbraně Douša ho svíral rukou u krku za mokrý kabát a podru-hé jím zlostně zatřásl. „Povídám, pojedíš nebo ne?“ křičel mu přímo do tváře.

„Nepojedu,“ vzpouzel se zarytě. „Mrcha!“ lál poněkolikáté. „Tuhle si stoupni, u ozvala se žena a táhla muže za rameno od kočího. Muž se jí podrobil a chvíli stál bezradně. „Málo vám zaplatili nebo co?“ ptala se kočího. „Rozšlapal bych ji s tátou jako zmiji.“ „Dráhu, ne?“ „Dráhu.“

Kočí se obrátil, aby neviděl koleje, které se vinuly vzhůru jako kusy rzivých věncových koster, z nichž opadaly květy.

„Tak si sedneš tuhle do šenku a já tam zajedu sám.“ Douša promluvil mírněji, chtěje ho konejšiti „Koně vám nepůjdou. Jsou taky naše.“ „I půjdou, budeš koukat.“ „Tak si jeďte!“ Vhodil bič pod plachtu, a ořepávaje déšť ze svého šatu, běžel k vratům hospody, jako by se byl něčím poděsil. „Tak nasedat!“ zvolal Douša rozjařeně. „Teďka uvidíš, jak se jezdilo na vojně! U A pozdvihnul ženu, která spěchala k dítěti, Zůstal venku jako dob-rý hospodář, který do vrchu šetří koně. Vytáhl ještě z vozu prázdný pytel, obratně jej složil v jakousi kápi, kterou milují

pasáci na větrných i deštivých strništích, a přejev bičem koně po slabinách, pobídl je zpěvavě do kroku: „Hyjé!“ Koně poslušně nasadili a Douša vykročil podle vozu, podoben trpaslíku v nadživotní velikosti s hustým vousem až po prsa a se špičatou kápí na hlavě.

Minuli vesnici, která byla zcela pustá, a vjeli na císařskou silnici. Vedla k jejich novému domovu Stál vysoko, snad čtyři sta metrů, a podobal se malé pevnosti, kterou uhájí jen člověk jarého srdce a veselé mysli Douša jím byl. Rozhlížeje se kolem dokola i dolů do kraje, přiskakoval co chvíli k vozu a křičel: „Je tu krásně, Aninko!“ Něco mu odpovídala, ale pro hlučnou jízdu těžkého vozu jí nebylo rozumět. „Dostanu modrou čepici a budu salutovat!“ Douša by byl zazpíval, ale koně, táhnoucí ho za sebou, mu nedali. Chvillemi jim říkal jakási polská slova a vzpomínal na haličskou garnizónu. „Něma ruma, proše pana, chachachá!“

4

Zvonkový signál na hlídačově domku křaplavě zadrmčel a vlak hvízdal dole pod kopcem, že vyjíždí. Zadní parostroj, který tam ke každému vlaku připínali, opětoval znamení, opětoval je třikrát, ostře a pronikavě, jako na poplach. Obrovské hejno špačků, které letělo z jihu v pěti vyrovnaných řadách, se zmateně rozestoupilo, jako když mezi ptáky padnou střely.

Pomalou a bezstarostně vyšel Douša ze dveří, vzal praporek, který byl zabodnut do dřevěného kůlu, postavil se a široce zív. „Šestnáctka,“ řekl spíše pro sebe a neutajil svou radost.

V této chvíli dolétli špačci přímo nad něho a jeho sluchu se dotkly tisíce hlasy rozsáhlého hejna, které se podobalo

velikému mračnu. Letěli tiše a vytrvale, plynuli. Zdálo se, že je unáší vítr, nikoliv drobná křídla, jejichž hrdinské úsilí nebylo pozorováno. Padali níže a zase stoupali, nyní se zdvihli jako plachta, pod níž zadul vítr. Ale to uhýbali hnědému kouři, který za nimi posílaly dva parostroje.

„Je jich jistě dvacet tisíc,“ řekl Douša s jakýmsi steskem. A ihned snížil svůj pohled, takže nyní viděl jen malé prostranství kolem sebe. Stál na něm zcela sám.

„Sakra,“ sykl v náhlém zklamání, „samota je smutná. To bych byl neřek.“ Od jeho příchodu na tuto horu uplynul právě týden a on se tu pohyboval s dokonalou jistotou. Znal již všechny záhyby své nové služby a nemohl říci, že by si ustlal na měkém. Ale s otužilostí starého vojáka všemu rychle a bez nářku přivykal. Nové a namnoze zcela převratné způsoby tohoto života vytvářel podle jakéhosi předpisu, který snad ani nebyl napsán a který život všech hlídačů na světě učinil stejným jako jejich pohyby. Nikdy se nesešli ke společné poradě, jak si zařídí svůj malý byt, a přece si všichni postavili lavici, potaženou voskovým plátnem a vycpanou slámou, hned ke dveřím, odkud měli před práh nejbližší. A lišili se jen v tom, že jeden miloval spáti na levém boku, druhý na pravém, a shodovali se v tom, že ani na záda, ani na břicho si pro příliš úzké rozměry služební lavice lehnouti nemohli. Zdá se, že tento nový způsob spánku působil Doušovi největší nesnáze. Za dlouhá léta vojenské služby, kterou odbyl povětšinou u trénu, přivykl spáti na břiše, jako všichni kočovné, jedoucí dnem i nocí. Natažen pod šedou plachtou, musil mít hlavu stále ven, směrem ke koním, jejichž opratě svíral i v dřímotě, důvěřuje až lehkovážně moudrosti hnědé Elvíry a bílého Ramsesa. Stalo se, že po návratu z vojny ani v posteli jinak spáti nedovedl. Smířil-li se v tomto domku s tím, že musil uléhati zcela oblečen,

v krunýři komisiního těžkého sukna a s řemenem na lucernu kolem pasu, ztěžka se učil měniti svou zamilovanou polohu a stále ještě na boku ležeti neuměl. Snad také proto, že spával na levé straně a celým svým tělem tlačil na srdce, z něhož vycházely těžké sny. Ale on říkal, že těžké sny, které ho v domku od počátku pronásledují, jsou z něčeho jiného. On říkal, že jsou ze samoty, která ho sužovala a jíž nemohl přivyknouti, i když přivykl tak snadno hukotnému šumu těchto sfér a rachotu vlaků, které otřásaly jeho domovem. Vítal tedy i dnes vlak číslo 16 s jakýmsi vzrušením a ne pokojem a hleděl vstříc hnědým i bílým chuchvalcům, na nichž bylo možno měřiti stoupající blízkost železného hosta, přicházejícího den co den v touž jitřní hodinu. Vlak číslo 16 byl vlakem osobním, což znamenalo, že v zákmitu několika vteřin proběhne kolem Douši dvanáct tmavozelených vozů s šestadevadesáti okénky, z nichž vyhlížejí lidé. Z nichž vyhlížejí lidé! Douša se již začal jaksi slavnostně připravovati, což se nejprve ukázalo na jeho čepici.

Zastrčiv praporek pod paži, staral se, aby mu dobře seděla, nepatrně na stranu, směrem k pravému uchu. Ten starý koketa div nevytáhl zrcátko, aby se podíval, je-li vkusně upraven. A potom všemi deseti prsty, jako obrovským hřebenem, pročesal svůj hustý, černý plnovous, o němž věděl, že jest jeho velkou ozdobou. Tento plnovous měl svůj podivný původ a nevznikl z pohodlí muže, který litoval času k holení. Měl mezi všemi, plnovousy světa pozadí zcela výjimečné. Zdá se, že si Douša v této chvíli vzpomněl na něco velmi vážného, neboť ruka mu zůstala tkvět v husté spleti a prsty si drobně pohrávaly s černými, lesklými, takřka žíněnými nitkami. Dlouhá řada obrazů proběhla jeho hlavou a on ke všemu, co ho tu obklopovalo, náhle zlhostejněl. Vlak byl již nablízku, ale závo-

ry dosud trčely vzhůru a jejich drátěná síť chřestila, rozkývána větrem Douša se díval do jakéhosi prázdna, do prázdna železniční trati, která běžela odtud, a obrácen zády k silnici, přetínající koleje asi třicet metrů před domkem, pustil z hlavy vlak, který se tudy přížene. Pustil z hlavy všechny radosti, které mu přináší! Ale dlouhé a hluché prázdno se nyní začalo pohybovati náhlým děním, které na sebe strhlo všecku Doušovu pozornost. Asi půl kilometru před ním se přihnal z polí jakýsi človíček, vyhlížející velmi pitvorně. Ranec na jeho zádech v běhu poskakoval s ním, takže se zdálo, že nese něco živého. Doběhl až k příkopu, který se chystal přeskočiti, a učiniv to, zavrával a na chvíli zmizel ve strouze. Ale již se z ní drápal s jakousi velkou naléhavostí, a když stanul na samé trati, byl již sám, bez dřívější přítěže. Douša byl chvíli překvapen, ale vida, kterak onen člověk stojí u kolejí a po kapsách něco hledá, ohlédl se za sebe, nejede-li již vlak. Spatřiv jeho černou siluetu, dal rychle dlaně k ústům a zařval na muže: „Jděte z těch kolejí!“ Človíček se ohlédl, jaksi se přikrčil, a uviděv v dálce za Doušou oblaka dýmu, rychle se rozhodl k činu. Poklekl na štěrkový násep, přichytil se oběma rukama země a pomalu kladl nahatý krk na železnou kolejnici, která byla po ránu mokrá a studila. Slyšíc mužův divně přepjatý hlas, vyhlédla žena oknem a spatřila ho rozechvělého a bledého vzrušením, kterému zcela podlehl. Všecko v něm selhalo. Byl přesvědčen, že se každým okamžikem svalí a nadlouho ztratí vědomí. Pitvorný mužíček se zjevil jeho očím jako zhmotnělá část obrazu, který před chvílí táhl jeho myšlenkami. Vlak byl vzdálen něco přes kilometr, když Doušova žena vyběhla z domku, rozhlédla se a vše bystře pochopila. Skočila ke zdi, u níž stál veliký červen. Skočila ke zdi, u níž stál veliký červený terč, zasunut do dvou plechových svorek, a vyravši jej, vrá-

tila se ke kolejím. Dříve než si stoupla mezi ně a začala široce mávati výstražným znamením zleva doprava, prudce strčila do svého muže a vykřikla: „Utíkej k němu!“ Douša. poněkud zavravorav, vyrazil kupředu a teprve nyní pomalu přicházel k sobě. Doušová stála uprostřed kolejí a pohybovala terčem pro ti vlaku. Rozkývala celé své statné tělo a nemínila ustoupiti. Zdálo se jí, že ji nikdo z parostroje nevidí. Začala křičet, byl to strašný řev a za chvíli zase výskot vysokého napětí. Za zámkem v chlévě zabučela kráva, jako by jí šla na pomoc. Rychlost vlaku se nezvolňovala. Doušová se rozhodla ustoupiti poněkud stranou, kde ji snad strojvůdce lépe uvidí. Bývá vykloněn z bočních dveří a pozoruje kraj, aby mu čas rychleji ubíhal. Učinila tak a řvala a mávala odtud, což i bylo duchapřítomné krátce nato vlak několikrát brzdy násilně zaskřípaly, všemi vozy to škublo, jako by se měly přetrhnouti. „Co je?“ křičel někdo z parostroje, který projel ještě dél Doušové a teprve dobrých padesát metrů za domkem se zarazil. „Člověka zachraňujeme,“ běločervenou tyč a oddechující, rudá jako po dlouhém stoupání. „Chlap pitomá!“

Tlustý průvodčí vystupoval z poštovního vozu a sním se tlačilo ze všech dvířek plno cestujících, s očima vyjevenýma, neboť jízda těmito místy byla považována za nebezpečnou. Za domkem číslo 47 začíná ještě jedno stoupání tu je zvláště poučen o používání překážek, kterými musí zatarasiti trať, jestliže se vlak na svahu přetrhne a zadní jeho část se řítí nazpět. Jsou lidé, kteří raději konají cestu povozem, nežli by riskovali jízdu po těchto serpentínách, o nichž se již při stavbě dráhy hovořilo i psalo s velkou skepsí. A ti, kteří se toho přece jen odváží, vyhlížet z oken a jsou stále připraveni, aby v okamžiku poplachu byli první u dveří. Když zadní parostroj odpověděl

na signál vůdčího stroje šesti hvizdy, po nichž následovalo prudké zabrzdění, při němž se lidé zapotáceli a nebyli schopni zachytit věci, padající z poliček, vyhlížela leckterá tvář zcela vyděšeně a mnozí si bezděčně zakryli oči, očekávající srážku nebo pád vlaku na bok po náhlém vyšinutí.

Nyní přibíhali k Doušové, obklopili ji ze všech stran a doráželi na ni svými otázkami. Bylo to zbytečné, nedovedla jim dohromady ničeho povědět Ale poněkud se uspokojili, zvěděvše, že nehrozilo nebezpečí jejich vlaku, nýbrž jakémusi zoufalci, který mu položil do cesty svůj měkký trup. Doušová jim to krátce vysvětlila a ukázala kupředu, kde pracoval její muž Strojvůdce s průvodčím kus popošli, a vidouce, že hlídač tam s kýmsi zápasí, chtěli mu spěchat na pomoc. Ale za chvíli toho nebylo třeba Douša již držel člověka v náručí a odnášel ho z kolejí. Sestoupil k místům, kde se válel onen ranec. Odtud zdvíhal ruce, křičel a naznačoval, že je cesta zase volná. „Tak nasedat, jedeme!“ křikl průvodčí a nasadil ke rtům pišťalu. Dlouze zahvízdal, pobízel lidi rukama, aby nastoupili, a když poslední mizeli ve dvířkách, zatroubil. „Až pojedou s nákladním, tak mi to povíte,“ volal strojvedoucí na Doušovou, která se dívala stále za svým mužem. „Sama jsem zvědavá, co to bude.“ Řekla to svým silným hlasem, který jest u lidí z mlýnů, továren a těchto domků příznačný. Jsou nuceni stále přemáhati řev kol a strojů, jež slyší i tehdy, je-li kolem dokola naprostá tišina. Vlak se hnul, pomalu se rozjížděl, lidé zacpali okna svými hlavami. Všichni toužili spatřit divadlo, které se nehraje každý den.

Když se byl Douša před chvílí rozběhl k neznámému zoufalci, kterého si představoval jako sraženého hrbáče, třásl se na celém těle. Poprvé ve svém životě viděl sebevraha, a k tomu ještě na kolejích. Divná věc, že se může voják tak pole-

kati: Ale nejvíce ho poděsil onen podivný klid, s jakým hrbáč připravoval svou smrt. Douša viděl, kterak jednu chvíli zdvihl hlavu z kolejí, na nichž ležel holým krkem, a velmi rozvážně si ohrnoval límec, aby železo tak nestudilo. Obalený krk položil znovu na koleje a čekal na vlak s velikou odevzdaností. Ta malichernost působila groteskně. Čekaje na strašlivá kola, která se mu mají vříznouti do masa, vkládá si pod krk teplý límec, jako by se bál nastuzení Ale před smrtí jsou všichni lidé malicherní a jaksi zdětinšší Doušův otec například nemohl umřít, dokud neporozuměli jeho namáhavým posuňkům a nenarvnali jakýsi obrázek, který visel na protější stěně poněkud nakřivo. Jaký byl asi poslední úkon Františčin? Vzpomínka na Františku, která Doušu při prvním spatření sebevraha tak rozechvěla, byla stále mocnější a zpráva, kterou dostal kdysi na vojnu o její smrti, zjevila se mu před očima v celé tehdejší hrůze. Františka skončila svůj mladý život právě na takových kolejích, které vedly kolem jejich vesnice, a Douša se cítil její smrtí vinen. Byla jeho nevěstou a lehkomyšlný žert svého ženicha vzala příliš vážně. Jednou, již na sklonku své služby, odcházel ze svátků, a když se ho ptala, má-li si chystati výbavu, řekl jí s jakousi furiantskou příkrostití, aby ještě počkala, neboť vojákovy srdce není nikdy dosti spolehlivé Ví bůh, že ji přitom upřímně miloval a v hlavě měl mnoho krásných myšlenek o svém brzkém návratu, jehož bude svatba s Františkou nejskvělejší oslavou. s viržinkou v ruce, s kaprálskou značkou na límci a s příliš drsnou mluvou dlouholetého vojáka úmyslně potlačoval dojetí, které nepovažoval za znamení mužnosti a bál se, aby ho neučinilo směšným. Mohl přisahat, že onu osudnou větu pleskl nazdařbůh a jen proto, aby stál při loučení s Františkou pevně a důstojně a svému zevnějšku přidal na statečnosti. Zakrátko poznal, jak bezvýhrad-

ně věřila každému jeho slovu. Na kolejích dráhy mu dokázala svou lásku a nikdo se od ní nedověděl, proč tak učinila. pár neprozřetelných slov, která ji dohnala k zoufalému činu, zůstala utajena v jejím srdci a jediný Douša mohl uhodnouti, jak se jmenoval onen posupný vrah, který ji přemohl. Ale když se ho vyptávali, pokrčil rameny a z koženého pytlíku vysypal všechny své úspory, za něž postavil Františce velký mramorový pomník. A několik zloajných lidských hub ztrestal svou pobouřenou rukou, chráně čistotu Františčinu duše, které se dotýkaly, hovoříce o jejím činu pomlouvačně a klevetnicky. Byl silnou záštitou jejího dobrého jména, které chtěly zlehčovati, utrhačně šuškejíce o jakémsi strachu před následky milostného poklesku, kterého nebylo možno utajiti, leda tímto příšerným způsobem. Po Františčině pohřbu zbýval Doušovi ještě necelý rok služby a za ten změnil svůj zevnějšek do dnešní podoby. Tím se chtěl Františčin ženich odlišiti od ženicha její starší sestry Anny, o jejíž ruku šel Douša jednoho dne rovnou z nádraží požádati. Stalo se, že ho v první chvíli nemohli poznati, a on byl šťasten, že se jeho proměna setkala s takovým výsledkem. Bylo třeba mnoha dní a nocí, mnoha důmyslných myšlenek, nežli na ni připadl, a černý plnovous, kterým zakryl svou včerejší tvář, s jejímž obrazem v duši Františka umírala, byl nepochybným znamením toho úsilí. Ať poví celý svazek spisů, uložený v archívu Doušova pluku, že mu bylo povoleno nositi plnovous samotným panem divizionářem, před něhož byl jednoho dne postaven a kterého přinutil, aby nad ním kroutil hlavou! Považoval ho za podivína, který již záhy odejde do civilu a jemuž lze dovoliti tuto výjimku také proto, že nebyl nikdy trestán a v řadovém vojsku již dávno neslouží. Františčina starší sestra Anna by byla jistě kývlna na jeho upřímné vyzvání i tehdy, kdyby byl přišel se svou dří-

vější hladkou tváří Ale Doušovi se zdálo, že kývla o mnoho ochotněji, stál-li před ní vlastně jaksi nový člověk, s půvaby ještě nepoznanými a jaksi i méně všední, nežli byl ten, s nímž se po celá léta ve své rodině stýkala. Ať již byla nová nevěsta s jeho zevnějškem opravdu více spokojena, nebo ať by mu odpověděla stejně příznivě, i kdyby se nevracel s černým plnovousem, on věřil, že zveličil možnosti její lásky, a učil se ji milovati jako ženu, jejíž oči přistihl dnes poprvé zálibně spochinouti na své tváři, po čemž toužil a kvůli čemuž se upravil s touto důmyslnou a dojemnou pečlivostí. Nelze říci, že by si byl Douša své nové povolání dobrovolně vyvolil. Byl by se spíše těmto místům zdaleka vyhnul, nežli aby je úmyslně vyhledával. Půl roku byl v cukrovaru sluhou a usazoval se, jako by tam jeho kamarád z vojny, který býval jeho podřízeným a do civilu přišel jako traťmistr, ho přiměl k tomu, že se dal ke dráze, a po roce přišel sem, na tuto sice obtížná služba, kde však je člověk pod penzí. Snad si ani nevzpomněl, že si tu bude nucen tolikrát připomínati Františčinu smrt i svou vinu na jejím zmaru. Věděl, že se těmto vzpomínkám nevyhne, také jeho plnovous se o to postará. Ale vzpomínky mohou nepoděsí. Dnes poprvé Doušu poděsily. Dnes poprvé viděl na trati člověka, který uléhal právě tak jako kdysi Františka, což si nikdy nepředstavil, ani představovati nechtěl. Dokud se ostatně člověk nepostaví v tato místa a nevidí, jak je nutno na koleje ulehnutí, aby hlava co nejrychleji odskočila, ani si takovou smrt představit nedovede. Dnes poprvé si ji Douša představil. Bylo to tak mocné a úžasné, že na vlak, který kolem něho projížděl, civěl nepřítomnými očima a spatřil jej pouze jako divnou zelenou čmouhu, která se kolem něho zdlouhavě protáhla. To nebyla šestnáctka, kterou s dychtivostí denně očekává, aby oblažil své pospolitě srdce tichými po-

zdravy s desítkami neznámých očí, které ho míjejí, netušíce, jak srdečně se k nim, přimyká. Dnes se jejich počet bohatě tu zmnožil, div k němu nepadaly, prohlížejíce jeho podivnou kořist, kterou nepřestával držeti ve svém náručí. Ale odpovědi se nedočkaly, neboť Douša jich neviděl. Snad se poněkud vzpřímil, ale to jen ze služebního instinktu. Jeho krev se již naučila kolovati podle toho, jeli nablízku vlak nebo jeli na trati tišina. Měl vlastně míti velikou radost, že se stal pro všechny cestující vzácnou událostí a předmětem napjaté pozornosti, což se jindy nestává, i když jeho krásný plnovous přímo křičí, aby si ho lidé z vlaku povšimli. Ale to vše mu unikalo a on teprve později vyprávěl, kterak jednou přestal být figurou a začal býti, třebaže jen na chvíli, živoucím člověkem, o němž si lidé ve vlaku dlouho povídali a přinesli zvěst o něm do svých dalekých domovů. Byl by tu stál ještě dlouho, kdyby jeho žena na něho nevykřikla a človiček v jeho rukou nezačal sebou zase šhubati vši silou, která v tomto nevelkém těle překvapovala jeho vůle k smrti byla také tak silná a tvrdošíjná, což mohl Douša zjistiti na svých rukou, do krve poškrabaných. Také několik opětovných nadávek se ozvalo v jeho uších, kde jich byla z dřívějšíka hustá změť.

Hlas ženin zahnal příšernou podívanou, která se před ním odehrávala a barvila zemi celými kalužemi krve. Byla to krev Františčina, Douša ji docela určitě viděl. V jedné chvíli dosahovala až k němu a on ustupoval, jako by se bál, aby na jeho obuvi neuvázly rudé skvrny. Otrásl se, jako by ho byl někdo vysvobodil ze úděsného snu, hlas ženy ho vysvobodil, to bylo jisté s jakousi dlouze vydechl a upamatoval se, že tu svému chráněnci a vyprostil ho ze svého zajetí. Stál vedle něho, o tři hlavy větší, a prohlížel si ho, jako by se s ním teď poprvé spatřil. Měl uhrovatou, rudou a ošklivě napuchlou tvář a nos jakýsi

dvojnásobný, uprostřed hluboce rozpolcený. Byl jako velká houba z masa, která se po celém obličejí. „Pojďte!“ řekl Douša a bral ho pod paží. „Kam?“ odpověděl muž s námahou a nehýbal se Doušovu ruku nechal na pokoji a spíše se opřel. „Ke mně do domku! Odpočínate si.“ „Ranec tu necháme?“ Ohlédl se a ukázal k němu matným pohybem. Douša seběhl k ranci, a zavěsiv jej na pravou ruku, spěchal po trati k domku, vleka za sebou zachráněného vraha, který nepřestával blábolit. Jeho nohy byly těžké a vratké, nebylo pochyby, že byl opilý. Došli k domku v té chvíli, když závoru, neboť pomocný parostroj se vracel v prudkém a zběsilém tempu jako kuň, který dostal svobodu. Hvízdal neustále a bez účelu, opojený vlastní ztepilostí a postrachem, který vyvolával.

„Ale radši bych pod ni skočil, to vám povídá.“ Douša ho tlačil do svého příbytku, odpovídaje tím na jeho slova, která byla pronesena skoro plačtivě.

5

Strážní domek měl dvě světnice s předsíňkou a předsíňku zpolovice zabrala kadečka s vodou, kterou vyrobili z velikého sudu tím způsobem, že jej přepůlili. Pro vodu chodili dolů k vesnici, kde u hřbitova vyvěral pramen, kterému říkali železný. Měli říkati železité, ale to se jim tak nelíbilo. A kdo ví, zdali to slovo vůbec znali! Převzali název tak, jak jej generace po generaci dědí a jak i ti, kteří sem přijdou zdaleka a zde se usídlí, jsou zavázáni. Kadečka tu byla právě tak dlouho jako Doušova rodina, ale již za týden vyhlížela, jako by odedávna byla zdejší, třeba ji sem postavili také zcela novou. Železité obsah vody pokryl totiž její vnitřní stěny svou rzivou barvou a voda, která ji po okraj plnila, ji učinila podobnou studánce,

kteřá je u hřbitova asi právě tak široká Vstoupiv do předsíňky, do níž padlo otevřeny m dveřmi plné světlo, zastavil se človíček před touto kadečkou a ne přestával na ni vyjevně zírat. Když Douša zavřel a v předsínce zbyl jen světelný pruh, tekoucí sem malým okénkem, zastaveným nějakými lahvičkami (Doušová tam měla zelenou láhev s octem, domácně vyrobenou arniku a Douša jakousi fermež), pokusil se kadečku ohmatati rukama a hrábl do vody, která zamáčela jeho rukávy. „Měl jsem to udělat jinak, a bylo dobře,“ řekl človíček stísněně a přejel si mokřýma rukama svou tvář. „Ještě dál,“ odpověděl Douša, který mu nerozuměl. Otevřel dveře do jizby, která byla jeho služební místnost a zároveň kuchyní. Šlo odtud teplo a vůně jakéhosi koření z něhož se připravují omáčky. Byl to majorán, dovedeš-li si vzpomenout, a k němu přibýlo ještě něco sladce vonného dotkl se zcela lehce šedého kuželíku na kamnech zhroutil a rozsypal. Křehký pozůstatek Františka, kterým Doušová vykuřovala kuchyň, zahánějíc zápach připáleného mléka, se sesypal z okraje kamen, a slétnuv k zemi v jemném chumelení, usadil se na jakýchsi starých papírech, rozložených po podlaze. Ale také asi napadal do které si tu hrálo a mělo hlavičku obrácenu k , Zakrylo si útlýma ručkama oči a dalo se do pláče. „Bojí se hrobníka,“ zabručel host, zatímco otec šel k dítěti a zdvihl je k sobě. „Bojí se lidí,“ pravil „Co jsme tu, ještě u nás cizího neviděla.“ Host usedal malátně na židli, která byla masivní a těžká a pro něho až příliš veliká. Douša byl chvíli zaměstnán dítětem. V jeho očích, které si nepřestávalo zakrývati, našel popelavé šupinky a velikými prsty je vytíral. „Nebyla jsi u plotny?“ chtěl říci. Ale jiná otázka mu vyplynula z úst, naléhavější a překotná.

„Vy jste hrobníkem?“ „Hrobníkem, tuhle z dolejška, tam, co chodíte pro vodu.“ Dveře předsíňky bouchly a do kuchyně vstoupila Doušová, kostkovaný šátek křížem přes ztepilou hrud' a v jiskrných očích jakýsi až přísný klid. Nejprve si vzala od muže malou Fanyňku a potom se otočila k plotně, kde bylo třeba lecčím zamíchat. „Farkaš nám shodil z mašiny pár polen Musíš je jít po tom sebrat.“ Mluvila krátce a důrazně a neobracela se od plotny, kde bylo třeba její pozornosti Douša se na chvíli zarazil, neboť nedovedl pochopiti ženinu nevšimavost k hosti, v jehož neobvyklé přítomnosti myslila na věci tak malicherné „To víš, že je seberu, copak Farkaš! Ten na nás pamatuje. Ale ty jsi dočista zapomněla, že tu někoho máme“ Obrátila se od kamen s neproměněnou tváří a řekla: „No copak? Hlavní věc, že je naživu“ Již prve venku, když ho byla zblízka spatřila, takřka se otřásla ošklivostí. Nyní se na hrobníka dívala s nemenším sebezapřením. Věřila v uhrančivost lidských očí, a nemohla-li se jim sama vyhnouti, chtěla před nimi ochránit aspoň své dítě. „Je hrobníkem,“ oznámil jí Douša s oním důrazem, který se dává příliš vzácným zprávám. „Hrobníkem?“ zeptala se skoro s úlekem. Věřila, že není na světě ošklivějšího hrobníka nad tohoto. Byla ve své pověřivosti velmi nerada, že první člověk, který překročil jejich práh, patří k tomuto řemeslu a že jsou rmutné a ohavné rysy této práce tak silně vtištěny do jeho obličej a do celé postavy. Podobal se skřítku, podobal se jakémusi šerednému zvířeti a jeho ruce při pouhém pohledu studily a odpuzovaly jako mokravý povrch žab. Jaký div, že tato tvář, plná bradavic a modrých žilek, s nestvůrným nosem, vyvolala v Doušové představu ropuchy? „Jojo,“ řekl hrobník a vstal. „Neměli byste to nikomu povídat, když se mi to nepovedlo.“ „A copak je vám tak zle?“ zeptala se Doušová. „Slychávám, že

hrobníci bývají bohatí.“ „Myslíte, jako že kradou, vidíte. A kradou, abyste věděli.“ Břinkl rukou o stůl a na stole zadrnčelo sklo, nebyly-li to dokonce tabulky v oknech. Hrobníkův důraz byl důkladný, úmyslný, schválný, jako by chtěl provokovat. Ale on je chtěl zatím jen postrašit. Jeho opilost již pomalu přecházela, vracelo se mu vědomí a jistota ve všech skutcích, také jistota v jeho mozku, který byl dlouho zacloněn kořaleční mlhou.

„Ba ne, nekradou, nebojte se, ale pijou, chlastají, jako že je Pán Bůh nade mnou. Těžko by se bez kořalky pracovalo, á já!“ dívali se na něho jako na blázna a nedovedli s ním vstoupiti v rozhovor.

„A copak vás to napadlo, strkat hlavu na koleje,“ odvážil se vyzvídati Douša. „Sedněte si, žena vám dá trochu polévky. „Už máš?“ Chtěla mu odpověděti, ale v tuto chvíli se děvčátko na její ruku znovu rozplakalo a tisklo hlavičku k matčině krku, který vlhl slzami. Bylo zřejmo, že se dítě polekalo hrobníka, na nějž pohlédlo. Setkalo se s jeho posunkem, kterým snad chtěl Fanyнку zcela přívětivě pozdraviti. Doušová déle nečekala a odešla s dcerkou do druhé svět nice, kde ji chlácholila a pro její zábavu snesla mnoho vzácných věcí. Byla to zejména dřevěná a bohatě pomalovaná soška Panny Marie, která Fanyнку utišila. Začala si s ní hráti jako s loutkou, jejíž hlavu smí žmoulati a oblizovati „Napadlo mně strkat ji na koleje, protože do vody by to nic nebylo. Ve vodě bych stejně zůstal pohromadě. To vy ale ztěžka pochopíte.“ „Jen povídejte dál, pochopím Mozek mám cvičený.“ „Já jsem se chtěl nejdřív utopit, víme? V železnej studánce, ale pak mně napadlo, že byste tu zůstali bez vody. Takovej vody by se byl nikdo navěky nenapil.“ Hrobník se zasmál a Doušová, která právě vstupovala, cítila na zádech několik mrazivých krůpějí

vody, pomalu stékajících po těle až k patám. Ani v onom snu, kdy se jí zdálo, že mrtvá sestra Františka ji přišla zaškrtit, nepocítila tolik hrůzy jako z tohoto smíchu, který byl skřekem i skřípěním zubů zároveň..i „Dám vám trochu polévky, snad se vzpamatujete. Něco vám pořád ještě schází“ „Schází mi, paničko, to, oč jste mne připravili. Připravili jste mne o smrt, to jsem vám chtěl říct.“ „Ještě nám za to poděkujete,“ řekl mu Douša, „jen co se vám to trochu rozleží“ Hrobník mávl posměšně rukou a usazoval se na židli jaksí nanovo a poněkud zešíroka. Mínil snad zůstatí déle, nežli původně zamýšlel.“To je moc divná věc. Taková se ještě na světě nestala.“ „I třeba se taky stala, copak vy víte. Svět tady u nás nekončí. Je hodně široký, měl byste ho tak jednou obejít.“ Z Douši promluvila jeho vojenská minulost. Zkušenost kterou s velikostí světa měl, vybavila jeho řeč zřetelnou pýchou.

„Povídám, že nestala. Chtěl bych se vsadit!“ „Možná že má pravdu, Frantíku, copak ho budeš nutit?“ Doušová hovořila od plotny a zastala se hrobníka přes všecku nechut', kterou k jeho návštěvě ve svém srdci skrývala. „Kdepak mám ten ranec?“ ptal se host a znepokojeně se rozhlédl. „Je v síni. nic se mu nestane,“ tišil ho Douša.

„Copak tam je?“ vyzvídala Doušová. „Co by tam bylo? Nějaké krámy. Za hrob si s sebou stejně nic vzít nemůžeš.“

Bylo vidět, že chce Douša hrobníka popíchnout, aby konečně něco určitého promluvil. „Za hrob? Copak že jste neřekl do hrobu?“ Host se opravdu čímsi rozjařil a začal rozvazovati: „Do hrobu se mi nechtělo, to je to! Ale jakpak jste na to přišel?“ „Povídal jsem, že mám mozek cvičený. S lecjakými lidmi jsem se v životě potkal.“ „Znáte Bártíka?“ zeptal se náhle hrobník.

„Neznám. Kdo je to?“ „Truhláře Bártíka, dole ze vsi.“ „Neznám. Vy jste první člověk, s kterým mluvím. Žena byla akorát u kupce.“ „S nějakou ženskou jsem dole mluvila, ale jen tak. Ptala se mne, jak se jmenujeme a odkud jsme přišli.“ Doušová utírala zástěrou talíř a za chvíli přišla ke stolu, z jehož zásuvky vyjmula chléb a lžíci. „Tak kvůli tomu Bártíkovi, víte? Měli jsme spolu sázku před celou hospodou. Nesmějí se dovědět, že se mi to nepovedlo. Uděláte mi to k vůli?“

„My to neřekneme, to se nemusíte bát. Ale z vlaku vás mohl někdo vidět. Copak když v něm jel zrovna někdo ze vsi?“ Hrobník se zamyslel, něco ho silně znepokojilo, najednou vyhrkl: „Náš Ferda dneska jel!“

„Třeba ani nic neviděl Třeba koukal na druhou stranu.“ Doušová nalávala do talíře polévku, a stojíc nad hrobníkem, cítila jeho dech, prosycený kořalkou. Tak by to zde páchlo, kdyby někdo postavil na stůl odzátkovanou láhev, plnou rumu. Věřila, že se opil na posilněnou, aby snáze provedl věc tak obtížnou. Hrobník začal jísti horkou polévku s velkou lačností a cítil, kterak je od sousta k soustu klidnější a urovnanější. „Bártík dělá taky rakve, je mladší o dvacet let. V pití jsme se ale vyrovnali. To není divu. Kdo zachází s mrtvolami, musí pít. Kořalka umrtvuje nervy.“ „K vám už všecko přijde v rakvi, s nebožtíkem se ani nevidíte. Bártík obléká, bere míru, vy jste na tom lepší.“ Douša se asi dotkl hrobníka velmi hluboce. Ten po jeho slovech přestal jíst, položil lžíci a opřel se lokty o stůl, což při jeho malém vzrůstu působilo směšně. Nikdo by neřekl, že se opírá, každý by myslil, že se křečovitě drží stolu, aby náhle nesjel a nepotloukl se. Opravdu, takhle by seděla za lidským stolem žába, těžká a neohrabaná, s vystrčeným zadkem, ze židle stále sjíždějícím. Zakýval třikrát hlavou a řekl hla-

sem slizkým jako bahno: „Bártík bere míru, to je to. Všec-ko uhádnete napřed, to se divím.“

„A jak to bylo s tou sázkou?“ pobídl ho Douša. Začínal něco tušiti. „Sedíme v hospodě a pijeme. Povídám: ‚Já jsem nade všema. Beze mne se nikdo neobejde, za mnou musí nakonec přijít každý! Změřím rakvičku, vykopám hrob a uložím. Kdo je teda pán?‘ Bártík se na smíchu. ‚To se mejlíš, kolego,‘ povídá a začíná dorážet měříš rakvičku, dobrá, ale tu jsem už měřil před tebou. Ani bys ji měřit nemusel. Všecky míry máš u mě v notesu. Tak kdo je ten pán?‘ ‚To se teda musí vyjasnit,‘ řekl jsem a praštil pěstí do stolu. ‚Kdo je ta poslední inštanice? Bártík nebo já? Bez koho se ani Bártík neobejde? A Bártík vstal a povídal mi do očí: ‚Já se bez tebe obejdu, ty mi hrob kopat nebudeš. Ale já ti míru na truhlu brát budu, jako že je Pán Bůh nade mnou!‘ Celá hospoda stála za ním a má pravdu. Ale já si tu jeho pýchu nechtěl dát líbit bych. Postavil jsem se vedle něho, zdvihl jsem tudletu ruku vídal: ‚Přísahám ti, Bártíku, že ty mi míru na truhlu nebudeš. A kdybych měl jít od rány pryč a chcípnout někde hlady. Předě všema se vsázím o celej svůj majetek, že Bártík tej radosti nedočká!‘ Hrob-ník se velmi znavil tímto pohnutým a začal ztěžka dýchat, dí-vaje se tupě před sebe. Tišším a skleslejším hlasem pokračoval za velikého ticha ve světnici. „To se stalo před půl ro-kiem. Bártík počítal s tím, umřu dříve než on. Od jedne-j doby se mi kvečeru dělá nanic, špatně spím, stydnou i nohy. Ně-kdy zase vstávám celý propocený. Ferda říká, křičím ze spa-ní, snad se s někým peru. Možná že už přichází má hodina. Bártík mne potkává, prohlíží si mě, přede-včirem za mnou vykřikl: ‚Dvaapůl lokte!‘ Nemá-li člověk ženu na ničem nevisí. Ferda mne už taky nepotřebuje. Má svou živnost a hodně vy-dělává. Chodí po kraji a handluje s dobyt-kem. Je to krasa-

vec po mámě. Kdyby neměl kaštanové vlasy, nevěřil bych, že je to můj syn. Ale do studánky jsem neskočil. Chtěl jsem se nejdřív utopit, ale pak jsem si vzpomněl na ten vlak! Lehnu si pod vlak, to bude nejmoudřejší. Rozmačká mne a Bártíkovi sklapne. Ale pak se mi zdálo, že bude lepší, když si dám uříznout hlavu. Tělo bez hlavy, to už nebudu já a taky budu o něco kratší nežli zaživa. Až mne dají do pytle, nebo ať už Bártík měří, vždycky to prohraje. Mne, hrobníka Zuzku, měřit nebude: Napsal jsem mu to černým na bílém, je to v tom ranci. Je tam taky můj majetek, na který by si byl dělal nárok. Ale já bych ho byl i doběhl, neřáda, a každé by musel říct, že to starý Zuzka dobře narafičil. Na tom mně moc záleželo.“ Hrobník se na konci své řeči zašklebil, potutelně mžoural očima, bylo vidět, že je sám se sebou spokojen. Plán, který tak důkladně připravil, vyjevil jeho velikou nenávist k truhláři Bártíkovi, na nějž líčil svou pomstu s rafinovaností velmi složitou a vskutku hrobařskou. Zdála se ovšem býti naivní a směšná, ale jen tomu, kdo nepoznal jeho tvář, která důrazně potvrzovala to, co vyprávěl. „Myslím, že se taková věc ještě na světě nestala. Měl jste pravdu,“ řekl najednou Douša a díval se oknem ven. „Člověk tomu ztěžka uvěří. Ale teď už vás to pustilo, vidíte?“ ptala se Doušová a vzpomněla na Fanyнку, která zůstala bez dozoru. Holčička pomalu zvykala častému osamocení, neboť se stávalo několikrát za den, že Douša odešel na pochůzku po trati a matka musila konati službu před domkem, spouštějíc a zdvihajíc závory a stojíc s praporkem za svého muže, od něhož se naučila všem předpisům Dítě přivykalo samotě rychleji nežli otec, který by byl rád hvízdal na leckterého pocestného, kráčejícího silnicí, a pozval ho k sobě na trochu kávy a hovoru. „Teď už mě to pustilo,“ řekl hrobník za hodnou chvíli.

Doušová již tu nebyla, dveře do vedlejší světnice za ní tiše zapadly. „Protože jste vystřízlivěl. Dodával jste si kuráže, co? Bez i rumu by to bylo nešlo.“ „To víte. Teď už mám jinej plán! Všecko se musí na světě zkoušet, nežli to klapne. Jen v délce hrobu jsem se nikdy nezmejlil.“ Douša přivítal hrobníkova slova jako příslib nového hovoru, k němuž host zamířil. Měl zcela sobeckou radost z tohoto člověka a jeho nevídaného osudu, kterého by ses nedočel v žádné knize. Věřil, že dnešním dnem přestává jeho samota a že do jeho života vstupuje vzácný společník, s nímž bude možno provésti mnohou krásnou hru, plnou zábavy a vyražení. Jeho šlépěje ukazují k ostatním lidem v tomto kraji, kteří sem dosud cestu nenašli a kteří se tu záhy objeví. Podíval se nyní na hodiny a jeho tvář se zakabonila jakousi nevolí. Signální zvonek potvrdil, že jdou hodiny správně a že již zná příjezdy vlaků z paměti. Rychle se sebral a šel čekat na nákladní vlak, který jel z hořejška a zdaleka hvízdal a rachotil. „Já půjdu taky,“ křikl za ním hrobník a vstal.

„Jen počkejte,“ odpovídal Douša ze síně, „ještě to musíte dokončit.“

Cítě v údech dosti únavy, hrobník s ochotou usedl, a když vstoupila Doušová, řekl jí příliš měkce: „Kdepak jste nechala holčičku?“ „Hrála si, až usnula. To jí neškodí.“ Tabulky v oknech zadrnčely, stavením otřásl dlouhý nákladní vlak, jehož utažené brzdy mocně skřípaly.

Nákladní vlaky jsou protivné a nudné, hlídači je nemilují a stojí při nich v mírném pohovu. Nic nepřivázejí, nic neodvázejí. Někdy vyjí a skučí. „Hu-ú, hu-ú,“ nařiká to v nich hladově

a zpitoměle, bije to do prkenných stěn a hryže dřevěné příčky. „Hu-ú, hu-ú,“ řve to v nich a sténá, a veliké, modré oči čumí blouznivě vpřed. Ale telátka mají malé hlavy, snadno je prostrčí ohradou, což nepřestávají opakovati. Vidí-li hlídač jejich špičaté tváře, je mu veseleji. Těžká, špinavá hmota vlaku oživne barevnými skvrnami, černými, červenými, hnědými, s bílými muškami uprostřed. Podobna dětem, příliš hluboko se vyklánějí a vyplazují dlouhé, růžové jazýčky. Zelená tráva na širokých, nedozírných prostranstvích se zrcadlí v jejich očích a opájí je velikým snem o nekonečné hojnosti, kterou na svých cestách poznala. Ale není možno k ní dosáhnout.

„Hu-ú, hu-ú,“ zakvílí též hlasem tenčím a plačtivějším hlasem plným nemotornosti. Ale vlak se nezastaví, zelený kruh se točí dál, přibližují se a zase ubíhá. Nákladní vlak byl skoro u konce Douša čekal na posledního brzdaře, aby se s ním ještě pozdravil, a mysliil na polena dříví, která jim Farkaš před chvílí shodil Farkaš byl totiž Maďar, abychom věděli, ale již zcela počestětlý, jak se to kvůli ženě stává Vojákoval s Doušou a poněvadž měl do Uher daleko, zajel si jednou s kamarádem do jeho domova. Když tam jel podruhé, byly jeho ostruhy o mnoho blýskavější a jeho černé oči též. Zamiloval se tam nějak naraz a horempádem, Maďaři prý jednají zkrátka, basama! A město Marmaros-Sziget potom marně čekalo na jeho návrat.

Vojáci, tuláci, kdepak jste vy doma? Holčičko dušičko, my jsme všude doma.

„A kdypak už k nám přijedeš?“ volával na něho Douša Farkaš cenil z lokomotivy bílé zuby, o nichž Doušová říkala, že jsou cikánské. „Přijedu, počkej, mám daleko. Ale soudek přivezu, vínečko: „Zatím shazoval Doušovi dříví, suché a smol-

né, i louč se z něho dala připravit. Komisní je mokré a bývá ho málo. „Přijedu, počkej, dva dni a dvě noci budeme pít!“ A zahvízdal dlouze a bláznivě na parní píšťalu, bylo to jako vyvýsknutí opilého chlapa, který chce překříčet celý svět. Posledního brzdaře Douša ani nezpovozoval a vlak byl pryč. Šel tedy zatočit klikou a zpíval si. Závora jela skřípaně vzhůru, na silnici nikdo nečekal. Kdo by šel v takovém blátě? A bláta bylo stále hojně, pes by se vzpouzel tudy utíkat. V Doušově hlavě seděl Farkaš, Farkaš se soudečkem vína, a chechtal se svým křiklavým smíchem, zuby jako slonovina. Až přijde, budou pít. Aninka se nesmí zlobit. Aninka odstojí službu, ona to dovede. Ten den mu zkazit nesmí, nastřádalo se toho! Škubl rameny samou nedočkavostí a najednou někdo za ním vykřikl: „Už jsem tu!“ Obrátil se celý vyjevený, po trati právě kdosi dobíhal k domku, chlapík jako hora. Uříčený a zchvácený, se sukovitou holí přes ruku, zastříkaný blátem v brunátném obličejí. Pod nosem měl malý kaštanový knír, čelo vysoké a od vážné, celý jako z kamene. „Viděl jsem ho z vlaku. Kdepak je?“ „Hrobník?“ „Jo.“

„Nejste Bártík?“ „Ferdinand, hrobníkův syn!“ Douša konečně pochopil. Vzpomněl na hrobníka, který říkal, že jeho syn někam jel. Jel v osobním vlaku, teď to je jisté. „Dlouho běžíte?“ „Ze štace.“ „Pěkně děkuju. Včas jsme ho vytáhli.“ Mladík si utíral tváře, sňal čepici a osušoval si vlasy, černé a husté. „Blázen stará. Takovou ostudu...“ „Pojďte dál. Tady zůstávám. Je tam s mou ženou.“

S mnohými se Douša viděl poprvé, ale to na něm obdivovali, že se dovedl rychle rozpovídat. Tento muž se mu líbil, velmi se mu líbil, měl rád takové siláky, a přece s ním nedovedl zacházet. Snad proto, že byl tak překvapen jeho sličností, kterou nedovedl uvést v soulad s jeho šeredným otcem. Když

vstoupili, hrobník se neobrátil a zůstal seděti zasmušilý, jako byl předtím. Dovyprávěl Doušové svůj nový plán a myslil na to, jak jej uskuteční Doušová se mu ovšem vysmála, ale když trval na svém, nechala ho na pokoji. „To jsem já, tatínku,“ řekl syn poněkud nejistě a silně stiskl otci rameno. Jako by ho byl tušil, zůstal bez údivu a jen se trochu více schoulil, snad z jakéhosi studu. Bylo mu opravdu stydno a raději by byl přijal dvě rány.

„Nemluv mi o tom, je to pryč,“ zamumlal schlíple a rozpačitě, a najednou vyjel:

„Půjdeme domů, vid'!“ „Už je mu lepší,“ řekla Doušová polohlasem a přistoupila blíže k synovi. Bylo třeba mu říci něco do ucha. „Musíte k nám přijít. Má zase něco v hlavě“

Zamyslíla se a dodala:

„Nebo pojďte vedle, řeknu vám to raději hned.“ Ferda cítil její horký dech na své tváři, a když odstoupila, celou si ji prohlédl. Kývla na něho rukou a již otvírala dveře do druhé světnice. Podloudnost jejího gesta mu vehnala krev do hlavy. Octli se tam sami dva, na posteli ležela holčička a vrněla. „Vy jste hezká,“ řekl jí v jakémisi uříčeném chvatu, sotva zavřela, a několikrát něco polkl.

Pak se lekl vlastních slov, která se rozprostřela široko daleko a visela nízko nad nimi. „Přestaňte,“ řekla zděšeně i přísně a pronic zanic pohlédla ke dveřím, jsou-li zavřené. „Přestaňte, nemáte rozum.“ Cítila na celém těle chtivost jeho očí, horkou a potřeštěnou, a bála se jich. „Ještě jsem vás tu neviděl,“ říkal nazdařbůh, protože mlčení bylo trapné a slova, která vyřkl, bylo třeba zahladit. „Otec to asi z hlavy jen tak nepustí. Musíte si dát na něj pozor. Když prý se mu to nepovede takhle, povede se mu to jinak. Bártík mu ale míru na rakev brát nebude.“ „Tak to je kvůli truhláři! O tom jsem slyšel, jak

se pohádali. Ale kdopak by to bral vážně?“ Ferda hovořil nějak příliš hlasitě, hlasitěji nežli předtím. Bylo z toho cítit násilí a úmyslné zastírání jakéhosi provinění. Co řekl na začátku, řekl bez rozmyslu, zachvácen vášní svého zralého a nenasyčeného mužství. Pohyb ruky, zcela náhodně učiněný, ústa této ženy, spočínuvší takřka na jeho tváři, a ševel slov, jejichž smysl mu unikal a která byla subtilní a teplá jako dráždivý dotyk prstů, pronikal do jeho mladistvého středu a posedl ho až k šílenství. Jeho vzrušený a rozbouřený mozek hořel jako pochodeň v jeho rukou, které musil třikráte strhnout zpět, aby nepodpálily. „Ani jsem vám ještě nepoděkoval,“ drmolil zase jako v zimnici. „Děkuji.“ „Vy jste řezník?“ zeptala se ho a dívala se na něho pevně, jako by chtěla jeho myšlenkám poroučeti. „Ano,“ odpověděl jí chabě a jakoby provinile, „řezník.“

Něco se kolem vašeho domku nachodím!“

„A po muzikách taky chodíte?“ „Každou neděli. Utancoval bych se.“

Nadhodil celé tělo do chlapského postoje, vzpomněl si, že stál předtím nějak příliš sklesle a zkroušeně. „Ale už musíme jít. Tak tatínka hlídejte.“ „Kdepak ho uhlídám, když jsem skoro pořád pryč. Staří lidé jsou paličatí.“ „Tak k němu někoho vemte. To by nešlo? Aspoň pro začátek.“

„Promluvím s Bártíkem, aby ho nějak usmířil. Potřebuje ho dráždit, nestyda!“ Doušová již pomalu otvírala, zvučný a rozhořčený Ferdův hlas proletěl dveřmi jako průvan a rozbil se kuchyně. Hrobník tam byl zase sám. Douša byl před kam zatím odešel sebrat dříví. Farkaš je naházel na druhou stranu trati, kolikpak ho ostatně bylo? Pět šest polen, ale pořád nových! Douša je tahal po dvou a skládal za domek na malý dvůr, kde měl pod stříškou neubývající hranici. Na ní přespávaly také slepice, protože tam nepršelo a mohly tam sedět jako

na hřadě Poslední poleno nesl v náručí, ale celý se zamokřil. Leželo ve veliké louži, která se nadržela ve strouze pod vydlážděným korytem, svádějícím vodu ze stráně. Letos už napršelo tolik vody, že ji přibyla obtížná práce klestiti jí cestu, což v Doušově svažujícím se úseku bylo přece jen lehčí nežli na rovině. Byl myšlenkami na tuto práci zcela zaměstnán, když slyšel vrznouti dveře, z nichž vycházeli dnešní hosté. „První hosté,“ řekl Douša, spatřiv je. „No, pověřčivý zrovna nejsem,“ přidal v duchu.

Doušová je vyprovázela až ven a potom jim řekla:

„Spánembohem“ Starý šel vpředu, nemluvný a příkrčený, a na Doušu by se byl ani neohlédl Teprve když Ferda odbočil, a podav Doušovi ruku, řekl: „Tak vám za všechno děkuju,“ hnulo to také hrobníkem, který se napolo obrátil a křikl vzpurně: „Tak jsem to vlastně nemyslel!“ „Nic nedělá, rádo se stalo, pantáto, jen se teď seberte.“ Šel až k němu, podal mu ruku, ale nepozval ho, aby zas někdy přišel. Potahoval se za vousy, a poněkud přimhouřiv oči, díval se za ním, kterak šel zvolna a cupitavě, syna za sebou jako bdělou stráž. Ferda se ani neohlédl. Na silnici vzal otce pod ruku a stále točil hlavu doprava, aby se mu nevysmekla a neobrátila se prudce na druhou stranu, kde Doušová ještě prodlévala. „Ženu má jako Pannu Marii.“ „Máš ten ranec?“ řekl otec. „Mám!“ „Zvoní poledne...“ „Zvoní poledne...“ řekla nahoře také Doušová a udělala kříž. „Mám hlad. Je bramborová, co?“ „Bramborová. Musím jít vzbudit Fanyнку.“ Douša odepjal řemen, shodil kabát a rozložil ruce po stole. „Ještě tu asi leccos zažijeme. Když to takhle začíná, jak pak to vlastně skončí?“ Doušová šla k Fanynce, ale najednou před sebou viděla Ferdu, jak tu před chvílí stál, rozpálený a chtivý, obdivující její krásu. Nechtěla mu to míti za zlé, ale pak se vzpamatovala, a zalita ruměncem

v srdci i na tváři, pravila: „Je to vlastně nestyda“ A hodila přitom hlavou jako navzdory a s vášnivým chvatem zdvihla holčičku a stiskla ji ve své pomatené náruči. „Jedou vlaky a nikdo se z nich takhle nepodívá!“ Rychle se opravila: „Jedou vlaky a nikdo se neopovází takhle...takhle...tak ...“ „Tak pojd' Aninko. Musím na trať!“ Doušův hlas jí proběhl celým tělem, ona zakašlala, nuceně a zakrývavě. „Cos tam tak dlouho?“ řekl jí, když vstupovala, usilovně se vyhýbajíc jeho očím a mazlíc se s Fanynkou. „Čeho bych se ale bála,“ řekla si v duchu a rovně, s jistotou pohlédla na svého muže. Seděl nad stolem, mírný jako ovčák a dobrý jako chléb. Tak ji i miloval, vlídně a nevybojně, zcela jí podroben. Řeznický mládenec byl jako vichřice. Po vichřicích bývá spoušť. Po Doušově lásce pokoj a mír jako na poli s šelestícím osením. „Nechtěla jsem ji tak najednou probudit.“ Lhala. Vyhrkla nato s podivným veselím: „Ale něco takového jsem ještě nezažila!“

„Jen se upamatuj,“ odvětil jí výstražně a vzpomněl si, jak to dnes začalo. Nevěděla hned, že myslí na Františku, ale zmlkla. Posadila rychle Fanyнку na její barevné papíry a začala prostírat. „Jakýpak by asi byl, kdyby tu vedle něho žila Františka?“ Zdál se jí někdy mdlý a neživý, zdál se jí někdy myšlenkami kdesi vzdálen, a když ji potmě objímal, býval horoucnější nežli za světla. Který to obraz vyvstával před jeho očima?“ Tak zítra je neděle,“ pravil poněkud zjihle.

„Půjdu do kostela,“ odpověděla horlivě.

„Půjdu odpoledne do hospody, Aninko.“ Fanyнка trhala na zemi barevné papírky a hodiny pokulhávaly.

„Bude třeba je natáhnout, vlaky nejezdí podle nich.“

Neděle z konce dubna přicházela v světelném rouše slunečného rána a ukázala kraj ve všech půvabech. Obloha byla vysoká a modrá, páry v údolích se trhaly a obnažená země kus po kuse vystupovala z opálové zátopy jako ostrovy. Nakonec bylo vše jediným ostrovem, který neměl břehů a po němž bys mohl jít celý den a konce bys nedošel.

Vše se lesklo a třpytilo jakýmsi čerstvým nátěrem, nahnědlé střechy vesnic, zelené plochy polí a luk, kalužiny na cestách a pěšinách, rybníky uprostřed vsí. A vše znělo a znělo jako obrovský zvon, do něhož slunce prudce udeřilo. Ale snad znělo samo slunce a každý paprsek byl jeden tón. K východu byl tento kraj dokořán otevřen, slunce sem vjíždělo jako širokou branou, nad níž bylo každodenně psáno: Vítej nám! V nekonečném dubnu se naučili po něm lačnit, stokrát denně o něm hovořili a podle barvy vrchů, strmících mezi severem a jimi, hádali, zdali již zítra přijde. Bylo třeba vyjít na návěs kolem sedmé hodiny večer a zkoumati vrchy až nahoře ve špičkách, jsou-li zřetelné nebo kalné, narůžovělé nebo studeně hnědé, kouří-li se z nich nebo jsou-li viděti prastaré smrky v ostrých obrysech a husté zeleni. Včera se někdo vrátil z obhlídky a řekl:

„Hory jsou čisté, jako vykoupané, smrky by bylo možno spočítat. Jeden, dva, tři, strom vedle stromu, to je dobré znamení.“ Ale jiný se zeptal: „A což strážní domek?“ „Ten zrovna svítí bělostí!“ „Chtěl jsem říci, kam jde kouř?“ „Kouř z domku jde vzhůru, rovně jako po šňůře, rovně jako žebřík. Nelze ani dohlédnouti, kde mizí.“ „Tak vidíte! Co tam ten hlídač žije, ještě mu kouř nahoru nešel. Vždycky jako když se tlačí zpátky do komína.“

A probudivše se ráno, tito hladovci po slunci a jaru začali věřit v neklamnost tohoto kouře, který včera stoupal čistým vzduchem a věštil pravdivěji slávu dnešního jitra nežli vrchy, jejichž znamení byla složitá a často selhala. Stálo tedy za to dnešní neděli prodloužití a začítí ji dříve nežli všední den. Může dáti mnoho radostí, kterých bychom se v postelích nedočkali. I jim je třeba co nejraněji, aby šly jedna za druhou rovnou do srdce. Doušová tedy měla oheň již o páté rozdělány a po podlaze, poházené bílým pískem, chodila jako po koberci, který tu a tam chřupne, křehce a nehlukně, jako kdyby přišla pod nohu lasturka. Chodila bosá, s vykasanou suknicí, s bílou a vonnou suknicí, a její nohy, růžové a pružné, rostly z ní jako dva pestíky z bělostného květu. Douša spal, spal tvrdě a udřeně na lavici vedle dveří, hlavou ke zdi. Chodila šetrně kolem něho, vznášela se od kamen ke stolu, od stolu do předsíně, zhluboka nabírajíc vodu, šelestivou a chladnou. Chtěla mít všecko uklizené a sváteční, nežli muž vstane, teplou vodu pro něho připravenu, aby se celý umyl, a čisté prádlo, které již leží na židli. Také snídaně již se vařila, mléko čerstvě nadojené a veliký hrnec kávy, která byla jeho nejmilejším pokrmem. Kdykoliv se vracel z delší pochůzky na trati, mířil rovnou ke kamnům, kde musila být pro něho přichystána po celý den, horká nebo studená, na tom nezáleželo. Pil ji dlouhými doušky, crčivala mu dolů po vousech, vysvětloval to tím, že má pravý koutek děravý, dýmkou vytahaný. Bylo pomalu šest, a on ještě neprocítal, třebaže se chvílemi nadhodil, zakašlal, pohnul rukou, která visela dolů, dlouhá a mrtvá. Ještě ve čtyři hodiny byl venku, někdo jel z Loun do Prahy, lokomotiva a jeden vůz. Včera večer přiběhly děti od hlídače pod vrchem s cedulkou, která hlásila tento mimořádný vlak. Douša ještě neměl tak velkých dětí, aby je mohl zase poslat

dál. Jednou bude běhati Fanyňka a s ní ještě jakýsi chlapec, který se dnes toulá po horách, vlastně se toulá v Doušově hlavě. To si ovšem ještě počká, zatím musí s avízem sám. Hlídač s hlídačem jsou spojeni jenom dlouhými dráty, které dovedou rozhýbati železnou paličku a vyzváněti příjezd vlaku mechanickým signálem. Jinak se po nich nedorozumějí, a chtějí-li si něco říci, mají dvě nohy nebo dvě tři děti, které rychlým poklusem obstarávají toto spojení. Běhají v páru, aby se nebály, dolní i hořejší hlídač má po děvčeti a chlapci, kteří dovedou běžeti i nejčernější nocí statečně a bez hrůzy. Fanyňka musí mít co nejdříve ještě bratra, aby také tento úsek měl svůj poselský pár, který se rozbíhá nahoru i dolů, jak je toho třeba! Teplo se již rozlezlo po celé kuchyni, teplo hebké a vonící mnoha slastmi nedělní jizeb, do níž se odráželo sluneční světlo o protější stráž, na které se objevily podběly. Byly i tam jistě již včera, ale nikdo je nepozoroval, protože se ztrácely v kalné barvě oblohy i země. Teprve ve sluneční záři zapípaly jejich květy jako droboučká kuřata, která se před chvílí vylíhla a stále ještě osychají.

Se zátopou tepla přišla i zátopa nazelenalého světla, které se rozprostřelo po stěnách i po podlaze a učinilo jizbu širokou a vzdušnou, jakou nikdy nebyla. Ztuhlé Doušovy údy začaly stále hustším přílivem tepla tát, pronikalo do nich, vpíjelo se a vsakovalo, sen se v hlavě obracel, jeden obraz odcházel, druhý se vynořoval a šířil. Byl to obraz o mnoha barvách, stále ostřejších a teplejších, najednou všechny hořely. Před chvílí byl Douša ještě velikým, chundelatým psem, schouleným před prahem domku a hlídajícím cizí majetek. Nahoře svítil měsíc, studený jako led, pomalu lezl po jeho těle tam a sem, kupředu a nazpět, jako když zlodějská ruka potmě něco hledá. Teď teď musím zaštěkat, řekl si tento pes, natáhl krk a vleže zaš-

těkal. Douša se dobře pamatoval, jak štěkají řeznické dogy, a dělal to po nich. Haf haf, haf, zaduněl jeho hlas, úzkostný a hustě tekoucí, až jej skoro nebylo možno dostati z plic. Žena slyšela, jak třikrát zakašlal cize, nezvykle, jaksi přiškrceně, ale když vzápětí ztichl, byla zase pokojná. Sotva zaštěkal, zlodějská ruka ucukla a ztratila se ve tmě. Podíval se plaše vzhůru a viděl, kterak se měsíční terč pomalu roztáčí, sám od sebe. A v té chvíli přestal studit a světlo, které z něho vycházelo, začínalo hrát, hluboce a prolínavě, od špičky nohou až do očí. A když se nejprudčeji roztočil, proměnil se v oslnivě modrý kotouč, pak zase zelený, a nyní byl červený a bílý jako Doušov terč, který je připevněn ke stěně domku. Ani nic necítil a přestal býti psem, proměnil se v strojvůdce, který letí se svým vlakem rovnou proti nebi, ďábelsky a ztřeštěně, jako jezdívá Farkaš z kopce dolů. Běločervený terč na obloze se točil dál, byl větší a stále zřetelnější, ale jak to je? Je zapovězeno dále jet, vlak má býti okamžitě zastaven: a on ujíždí stále vpřed! Vlak se přibližuje terči a nikoliv terč vlaku, tak to je jakási vzpurnost projela Doušovým tělem, on si umínil, že nezastaví. A kdyby tam leželi na trati všichni hrobníci světa, on nezastaví, protože hrobníci vědí, co dělají, a ještě mu nakonec vylají, že jim neučinil po vůli a neuřízl jejich hlavy. Bylo mu horko z toho strašlivého zápasu, při němž ne stál muž proti muži, ale muž proti nebeskému znamení, proti celé obloze. Aninka ať jde do kostela. Douša je bezbožný. Jaký je vlastně ten Bůh? To mu ještě nikdo nepověděl a obrázky, které malovali lidé, jsou vymyšleny. jaký je vlastně ten Bůh? Teď by bylo možno poznat, z čeho je a je-li tam nahoře vůbec, jak se vykládá. Stál zaklíněn mezi páky. Mosazné kliky a kola svítily na i něho ze všech stran. Farkaš má stroj v pořádku. Vyleštil všecko také proto, že je zítra neděle, a na neděli

se chystá a převléká i stroj. Vyhlédl oknem, roztočené znamení bylo již veliké jako slunce, když krvavě zapadá, tak kdo je tam? Hrobníci nebo bůh? Bude neděle, chystá se dolů. Vstup do nebe je každému zapovězen, protože kdo chce, může Boha navštívit v kostele. Kdo ale chce, může jít do hospody, Pán Bůh nikoho nenutí a nikomu nerozkazuje. Kdyby chtěl rozkazovat, musel by mít veliký a mocný hlas, a ten ještě nikdy nebyl na světě slyšen. Tam není Pán Bůh Tam jsou hrobníci! Doušovo srdce se najednou nad něčím rozplesalo, on byl nevýslovně šťasten. Uřízne-li hlavu všem hrobníkům, uřízne ji samotné smrti. To je veselé. A proto kupředu! Rozjařen, zmámen, opilý a rozchechtaný, chytil za jakousi kliku a strhl ji doprava. To byla největší rychlost, kterou mohl vlaku dát. Co je na kolejích, všecko rozfláká. Ale najednou ruk! a všecko stojí. Jako když se do něčeho zaboříme, do něčeho hustého, ale pružného, co ztlumí náraz a kypře se podvolí. Bílá, oslňující záře drala se do očí ze všech stran a horko bylo jako uprostřed požáru. Požáry jsou rudé, tento byl bílý, spíše stříbrný. Douša se bál vyhlédnouti. Čekal, že co chvíli někdo přijde a bude ho trestat. „Jsem už takový vůl,“ říkal si tiše, „že vždycky něco z hlouposti proseknu. To je ale moje povaha. Něco kecnu a je to. Koukejte, co jsem provedl Františce! A mohli byste mne za to bít?“ Ale nikdo nepřicházel, jen nové a nové přílivy děsného žáru se propalovaly až k srdci. Douša cítil i to, že se již potí, což nikdy nebývalo. Vystávají na něm krůpěje a smekají se po něm, až to brní, až to zvláště a rozkošně lechtá.

Celým tělem projíždí tento podivný pocit, zase tam a sem, kupředu a nazpět, jako by se široký kruh snu uzavíral na tomtéž místě, kde byl začat. Ale na psa si již Douša nevzpomněl, jen na ten studený pohyb měsíčního světla, které po něm jez-

dilo jako zlodějská ruka. A v této chvíli již procítal. Myšlenky stávaly se jasnými, ohlížely se dozadu a zjišťovaly několik nejhlubších stop, které sen vyryl do duše. Ale tu již očima naplno rozevřenýma zhlédl tvář své ženy, která stála nízko nad ním a budila ho lehoučkými doteky. Když spatřila jeho otevřené oči, zarudlé ještě spánkem a zvolna se pohybující, řekla naslédle: „Dobrytrotu, Frantíku, jsi celý zpocený.“ Měl opravdu tváře i čelo mokré, a zejména tělo pod tlustým oděvem. „Abych vstával, co? Já ti měl, holka, zase sny. A hrnul se z lavice jako velká voda, překotně a bez repotu, a zívaje bez přestání, snažil se rozpoznati ručičky na hodinách a potom zase věci na plotně „To je tam takový den?“ ptal se skoro užasle. „To je světla, to je světla,“ breptal a žvatlal, přepínaje si volné kalhoty, a bude teprve půl sedmé.“ „Už jsem se vším hotova. Musím do toho kostela, víš? Byla bych tě ráda nechala spát.“ Ale on ničeho nenamítal, skočil ke kamnům, a vida, že je snídaně vařena, začal ženu chválit.

Prostřevši stůl s dvojnásobnou péčí, zmizela v pokoji, kde za chvíli vrzla skříň, těžké zásuvky prádelníků se otvíraly a zavíraly, duněly její rychlé kroky, jak přebíhala sem a tam, od skříně k malému zrcadlu a zase nazpět, šněrujíc se a oblékajíc k první sváteční pochůzce dolů do vsi. Myslíla na pronikavé oči žen a mužů, které si ji budou prohlížet a oceňovat, na první dojmy, na nichž mnoho záleží a které je možno pokazit nedbalým zevnějškem, který začasťe otvírá dveře do cizích srdcí. A byť i nebyl velký svátek, pouť, posvěcení nebo Boží hod, oblékla se do nejlepších šatů, které měla, a na hlavu vzala hedvábný fialový šátek, darovaný Doušou ke svatbě, při níž jej zasvětila. V kuchyni si Douša krájel popáté od mastného pletence, posypaného hojně mákem, když vstoupila. Mínila něho rychle proklouznouti, pozdraviti ho až

od dveří a zmizeti, aby ji viděl co nejméně. Styděla se za ten přepych, který na sebe vzala, a připadala si před ním marnivou. Jaký to byl přepych! Ale vedle něho neumytého a všedního, rozčepýřeného na hlavě i na bradě, vyhlížela křehce a vybraně, byla líbezná. Jenže hned jak sem vstoupila, měl oči na ní, od paty až k hlavě jednou, dvakrát, třikrát, a svým pohledem ji přibil na jedno místo. Zapýřila se, sklopila hlavu, bylo jí všecko úžasně těsné, ale mužovy oči obdivu, jí sládlly až hluboko v srdci. Nějak podivně se začala motat, přešlapovat z nohy na nohu, chtělo se jí zpátky do pokoje a zase cítila, jak je to krásné, že tu setrvává. „Aninko, víš!“ vyhrkl najednou prudce a vyjeveně a ani nevěděl, co chtěl vlastně říci. Chtěl snad říci, že je celá Františka? Polkl nedojeden sousto, vztáhl k ní ruce a zase je strhl nazpět, byl zmaten a popleten, že ani nevěděl, co dělá. „Aby lidé neřekli,“ koktala rozpačitě, jakoby na omluvu, „nic jim neujde!“ Byla ráda, že ho vzrušila, byla ráda, že si jí tak hluboce povšiml, že byl skoro tak posedlý jako včera...jako včera...Ferda. „A když já to s ženskýma neumím, na mou duši. Ani vojna mě to nenaučila...Jenže ... víš .. celou bych tě pomuchlal.“ To již říkal zchladle a jaksi kajícně, obviňoval se v duchu, že nedovede ani pořádně vzplnout. „Jsem už tak starý, nebo co? Je mi šestatřicet.“ Zamyslel se, utkvěle se na ni zadíval pohledem veliké vážnosti, pohledem moudrým a bez vášně, jako byla myšlenka, která ho zaujala.

„Aninko, šestatřicet! Kdy mi dáš syna?“ Podívala se na něho, jako by ji z něčeho vinil, a na tvářích ruměnc studu, řekla s ostychem: „Ještě jsi nechtěl. Já sama nemohu .. “ „Ale teď budu chtít, dneska, zítra, a ze všech sil, které seberu.“ Když to řekl, zdálo se mu, že mluvil bez radosti, skoro jako by šlo o těžkou službu. Myslí na toho chlapce jen proto,

aby měl pomocníka v práci, jak ho to včera večer napadlo? Plácl dlaní o dlaň, jako by přivolával rozmar a veselost, které mají slétnouti do jeho srdce i teď mluví-li o lásce, a nikoliv jen tehdy, myslí-li na Farkaše a na dobrodružství, která s ním zažil. „Uvidíš, Aninko, jaký to bude chlapec! Narodí se hned s vousama.“ Zasmál se upřímně a hlaholně, rychle vstal a skočil k ní, až se ho polekala. a hned ji chlácholil: „Jen tě vyprovodím, neboj se, sám to dobře vím, že nejsem ani umytý.“

A vzal ji s žertovnými gesty pod paží a za obapolného smíchu ji s přehnanou obřadností vedl ke dveřím, které otevřel, a s hluboce sehnutým hřbetem čekal, až vyšla, jako to činí komorník vzácné princezně. Ona věděla, že je to čisté a dobromyslné, měla ráda jeho bláznovství.

8

Kdesi dole drnčel vůz, ale takhle vůz neskáče a netančí, bylo to něco lehčího. Ovšem, byla to bryčka, žlutá a černá. Doušová ji zahlédla a na ní vzpřímená záda černého pasažéra. Sjížděla ke vsi v poskoku a trysku, vezla velebného pána, který si přeříkával dlouhé kázání. Každou druhou neděli si ho vesnice takto přiváží z města, v sedm hodin začíná mše svatá. Z vesnice klinkal drobný zvonek, bylo tři čtvrti na sedm, náves se rojila množstvím domácích i přespolních. Ze silnice bylo možno přehlédnout tuto nevelkou plochu, která se vlnila a kolébala, chvílemi se rozkroužila jako kolotoč, a zase byla neuspořádaná a zmatená jako tržiště. Svítilo na ni slunce, stíny chalup a domků sahaly až doprostřed, lidé se jim vyhýbali a tlačili se na osvětlených plochách jeden přes druhého. Uštknutí jarem, měli hlasy jaksi vysoké a zpěvavé, řečí ne-

přetržitě mnoho jako po nekonečném prodlévání v temných a dusných jizbách, kde se příliš mnoho přemýšlí o smrti, pláše a s úlekem.

Doušová přidala do kroku, spěchala ke vsi a ke kostelu jako do divadla, kam se po vyhrnutí opony nevpuští anebo je nutno spokojiti se s velmi špatným místem vzadu, odkud je vidět jen samá lidská záda. Nebyla sama. Všichni se tu dnes shromažďovali s touto velikou touhou po oltářních světlech, po zvucích varhan, i když byly chvílemi písklavé a dýchavičné, po slavnostním hlase kněze, tohoto tlumočníka boží milosti a vůle. Pohybuje se na oltářní scéně s mladistvou lehkostí a deklamuje dlouhá kázání hravě a bez obtíží, rovnou z hlavy, která je nejen krásná, nýbrž i učená a moudrá Jeho sláva se rozprostírá široko daleko, jest mnoho lidí v městě, kteří váží cestu za ním až sem, jen aby o jeho kázání nepřišli. Projížděl naplněnou návsí, lidé ustupovali a smekali, všecky matky záviděly neznáme matce, jejímuž synu je prokazováno tolik úcty. Mnohé si utíraly oči bílými šátky, skrývajíce své dojetí. A kněz jim odpovídal plavnými pokyny dlouhé ruky, růžové a spanilé. Směla se dotýkati těla páně a nebylo na ní mozolů ani hlubokých rýh po větrech a vodě, které činily jejich ruce těžkými a nemotornými. Tento muž si byl dobře vědom, jakou cenu má vnější odlišnost pro vítězství jeho stavu uprostřed těchto lidí, a sebemenší pohyb hlavy, sebenepatrnější úkon nesl stopy této pamětlivosti. Důmyslně a pečlivě šetřil těchto zákonů lidské duše, která chce býti okouzlována a ve vzácné neděli přivítati den, který jí dá zapomenouti na popelavou všednost robotnické dřiny a udiví ji a občerství věcmi neobvyklými a mimořádnými. I sestupoval mladý kněz z bryčky skrývavě a utajeně v nádvoří statku, kam nikdo nedohlédl, neboť mu velmi záleželo na tom, aby nemusil před tolika očima vyhrno-

vati svou suknici a rozčarovati je svým příliš všedním lidstvím. Nosiloť ono kalhoty a mohlo při seskoku z výše snadno klopytnout, padnouti do kaluže, roztrhnouti oděv na velmi nevídaném místě, což by se jistě neobešlo bez výbušného posměšku a bez trapných následků obecného rozčarování. Nežli tak učinil, byla již Doušová ve vsi a za několik okamžiků se octla na návsi, hlučné a překypující. Za ní ještě kdosi dobíhal, někdo z města, protože celou cestu ho měla v patách a v duchu s ním závodila. Ale dnes se lidem ani do kostela nechtělo. Z prvních řad se tu a tam někdo utrhl, byly to spíše ženy, které spěchaly na přední místa. Nebylo pochyby, že malá prostora vesnického kostelíka stejně toto množství nepojme. Odjakživa zůstával veliký hrozen přilepen ke dveřím venku, klekal a křížoval se jako na povel, který nebyl slyšen a postupoval od jednoho ke druhému jako nákaza. Slušelo se, aby to byli převážně muži, kteří jen s jakousi poloviční zbožností odbývají nedělní bohoslužbu pod oblohou, a opření o své hole, brumlají otčenáš jaksi zarytě a opožděně. Jejich rytmus při společné modlitbě jest jako pochod zadních oddílů, k nimž doletí zvuky hudby o několik vteřin později. Dotahují konec své modlitby nebo písně, když již vpředu začali novou sloku. Chtěla se stočiti ke kostelu, ale vtom na sobě ucítila sta očí, které se do ní zapřely, až pocítila docela hmotně jejich tlak. Od úst k ústům letěla splašená slova, slova o ní, to rozpoznala. Ženy, stojící již před prahem kostela, se najednou zastavily, obrátily se celým tělem ven a vystrkovaly hlavy nad zástup, podobny krūtám. Bylo to veliké sousto, které lákalo jejich oči. Doušová se zastavila, tak byl ten nápor silný a plaše se rozhlížela kolem sebe, nevědouc kudy kam. Přestali to býti lidé, stálo proti ní množství jako veliká a lačná tlama, do níž se jí nechtělo vkročiti. Její rozpaky byly přivítány náhlým mlčením. Náves

pře stala hovořit, jako by se každý bál, že ho Doušová uslyší. Ale ani předtím neříkali nic zlého, spíše ji obdivovali. A když již byla rozhodnuta, že se vrátí, obejde ves a přijde, až budou všichni obrácen i tváří k oltáři, byla přinucena otočit hlavu jistým směrem, odkud se na ni upíraly oči zvláště veliké a výmluvné. V moři pohledů ledově cizích zazářilo něco spřízněně a blízce, že nemohla odolat. Sahalo to na ni z veliké dálky a ona najednou dovedla naléztí místo, které ji nehlasně přivolává a zve, neodolatelně a vytrvale, až se s ním střetla. A nežli si všecko rozumem ujasnila, dal se onen vysoký člověk v pohyb' napříč ztuhlým davem, který rozkrajoval na dvě půle jako veliký nůž. Ale Ferda Zuzka nešel sám. Průrvou, která se za ním tvořila a chvíli zůstávala otevřená, dobíhal jej truhlář Bártík, který s ním od rána stál a velmi se lekal jeho slov, která zněla drsně i vztekle. Pykal za svou nerozvážnost, s níž uzavíral s hrobníkem sázku, aniž se byl rozpomněl na jeho podivínství, které bylo známé „I já mám v těle nějakou čest, Ferdo, nemyslíš? Člověk není z tvarohu, hlavně když se na nás dívala celá hospoda!“ „Máte ale vědět, kdo co unese. Byl byste tátu málem zabil.“ „A to jsem, na mou duši, nechtěl! Však víš, že je člověk v hospodě dočista jinej nežli doma. A starej sám začal. Co do mě, kdybych se mu byl nepostavil?“ „I kušete! To vás spasí, když se vytažete na takového dědka!“

Vytahuju nevytahuju, Ferdo, tady šlo o to, kdo se bez koho neobejde.“ Bártík nedokončil svou obhajobu, protože se Ferda utrl a hrnul se kupředu. Pustil se za ním, neboť měli umluveno, že se po mši podívají k hrobníkovi, kterého má Bártík udobří a zrušit sázku.

Proniknův na volné prostranství, narovnal se Ferda v jakési pýše, neboť si byl uvědomil, kolika pohledům je nyní vystaven. Jest jediným člověkem, který může říci, že se s tou že-

nou zná, což mu bude mnohými záviděno. Pak mu také zdálo, že jí jde vlastně na pomoc. Zvonek na věži se rozklínal podruhé, lidé jako když jej neslyší, zůstávali upoutáni vzácnějším výjevem, Bártík, spěchající za Ferdou, byl zajat a chycen jejich otázkami, jimiž ho spoutali jako provazy. Nežli se nadál, řekl více, nežli chtěl. „Dobrýtro, paní Doušova, „zdravil se Ferda s hlídačovou ženou. A mnozí si opakovali její jméno, které dnes poprvé zaslechli. Potěžkávali je jako předmět právě nalezený.

„Jakpak je tatínkovi?“ „Dobře spal, to je důležité. Ale od rána zase breptá o té sázce. Přivedu k nám po mši Bártíka.“

Doušová chtěla něco říci, ale byla vyrušena šelestivým pohybem všech úst, které se zakusovaly do Bártíkovy zprávy. Opravdu, pojídali ji hltavě a s mlaskotem, oči veliké a vylezlé, a zase ji podávali dále, divokou a zveličenou. Je z ní vlastně jakýsi obrovský pták, po němž všichni chňapají a jehož křídla rostou od vteřiny ke vteřině, až překrývají celé množství, které sebou trhá a škube, jako by s tou obludou zápasilo.

„A žes nám, Ferdo, večer nic neřekl?“ K Doušové a Ferdovi přistoupil starší muž, který se od ostatních lišil tím, že byl starostou. Vidouce to, hrnuli se sem i jiní, kteří vyhlíželi neméně udiveně. Nedovedli pochopiti, že událost tak vzrušující zůstala před nimi skryta, třebaže se odehrála takřka uprostřed nich. Ferda starostovi neodpověděl, a nežli se nadáli, rozrazil jejich kruh a několika mocnými skoky stál za Bártíkem, který nepřestával vykládati smysl své sázky. Role, kterou sehrál v hrobníkově osudu, jej činila šťastným a on žvanivě a chvas-tounsky o tom vyprávěl, třebaže mu byla celá událost jen velmi málo známa. Přál si míti pod nohama stoličku nebo něco vyvýšeného, aby mohl hovořiti shůry jako orátor, který se rozohňuje potleskem posluchačů. „Brát míru na rakev,“ pravil

odborně, „to není maličkost. To je těžší nežli brát míru na šaty. Kvůli kratším kalhotům se svět nezboží, kvůli kratší rakvi se musí odložit pohřeb Ale nejtěžší je dělat rakev hrbatému. To jsou vám rozměry!“ Dlouhá a silná Ferdova ruka se natáhla nad hlavami, uchopila Bártíka za límec a vytáhla hubeného truhláře i z husté masy, která lehce zaúpěla Bártík ani nepípl, jen se chvěl, vědom si svého poklesku. Děsná Ferdova síla, třebaže nebyla neznáma, působila úchvatně a človíček v jeho pravici, strachem seschlý, byl obětován posměšné škodolibosti. Jako by chtěli ze sebe setřást ponurý dojem z Bártíkova vyprávění, které jim postavil před oči záhrobně chladné a nevlídné, začali se najednou smát ztřeštěně a nepřičetně jeho nebohostí, okouzlení Ferdovou silou, které se kořili. „Jen ho vyplať, Ferdo, skrčka!“ křikl kdosi bez jména. A desítky jiných se otevřeně přiznaly ke svému nepřátelství, které se najednou postavilo na stranu hrobníka a lalo jeho sokovi. „Bude se kasat, rakvička,“ řval někdo z houfu. Smích otřásl návsí novým souhlasem, smích dlouhý a nespočetný jako hluboké ulehčení po krátkém zmatku a zděšení. Nevědělo se dohromady proč, ale čekalo se, že Ferda bude Bártíka bít, jak tomu nasvědčovala jeho tvář, zlobně stažená a násilnicky urputná. Nevědělo se dohromady proč, ale čekalo se, že se tu odehraje scéna nádhernější nežli pozdvihování, k němuž se mše svatá v kostele zatím schylovala. Kněz se obrátil, zpíval Pán s vámi, ale nedovedl svůj údiv z polo-prázdného kostela, do něhož padal jeho hlas sklesle a podlomeně. Smích venku mu byl odpovědí příliš bezbožnou a brutální. Paprsek slunce ozařoval jeho postavu jako reflektor, důmyslně vržený tímto směrem, ale zároveň jej nutil, aby vzpomínal na krásu jarního dne, zlákovší jeho ovečky, které pohrdly mystikou a shluky se v dovádivém stádu pod modrou klen-

bou, prostou a srozumitelnou. Ferda, ten silák a paměťihodný rváč od všech muzik, snesl Bártíka k zemi s hravou lehkostí a postavil ho mlčky a důrazně vedle sebe. „Jděte se modlit!“ zařval do uší všem lidem, kteří ho obdivovali a cítili sympatie k jeho otci, který tak čestně plnil svůj slib. „Nařež Bártíkovi, Ferdo, sraž mu trochu hřebínek!“ „Jděte do kostela, ksakru!“ opakoval Ferda svou výzvu, nyní již drsnou a sveřepou, jako by do nich mlátil pěstmi. Poslechli ho a odlupovali se jeden po druhém a s očima poněkud provinilýma se šourali odtud. Mnozí se tvářili nespokojeně a kysele, jako když mají zasednouti k jídlu, které jim nechutná. Měli pocit jakési křivdy a rozčarování a vyplivovali tuto hořkost, třebaže se již měli zbožně křížovati. Oblaka kadidlové vůně plula z kostelních dveří, zaplavovala jejich tváře, a oni myslili na úchvatný zápas dvou sil, které dosud považovali za souřadné a přátelské sestry, o jejichž hojný život pečuje sama smrt. Doušovou již Ferda za sebou nenašel. Odešla odtud rychle a ulekaně, když se byl rozběhl za Bártíkem, a po klekla v kostele s velkou zbožností, myslíc na svou duši, zvrženou a zděšenou včerejším setkáním, které přišlo náhle a dvojsmyslně, se zlou věštbou v každém pohybu. Připomínka Františtiny smrti, vyvolaná hrobníkem, obnovila její myšlenky o Doušově lásce, jejíž dědičkou se stala, dědičkou trpně přivolanou, zahrnutou soucitem. Obklopena ženami, probodána jejich očima, které ji ohmatávaly jako drahocennou kořist, vzpomínala, kterak si Douša ze dvou sester vybrat nejprve Františku a kterak potom pro ni, Doušovou, zbyty jen zcela malé úlomky lásky, které již nehnyly, ani nezářily. Kdyby si aspoň byla s Františkou podobna! Ale nebylo odlišnějších bytostí nad tyto dvě sestry, z nichž světlovlasá Františka byla slabá, tichá, zádumčivá a tmavá Anna zdravá, hlučná

a robustní, přijímající vzdechy chlapců s posměchem, až nakonec nikdo pro ni nezavzdychl. Přišel Douša, požádal o ni ze slušnosti a ohledu a vykupoval si tímto sňatkem na celé rodině odpuštění za Františčinu smrt, třebaže to nikdo od něho nežádal. Ale to není láska! Doušová nepoznala prudkého milostného vzeplání, mocných a strhujících objetí a polibků, platicích jen jí, jen jí, roznícených krásou jejích úst a očí, za nimiž se muž bláznivě rozběhl. Modlila se zbožně a horoucně, za Františku i za sebe, za svou duši, která slábla. Z rozevřených modliteb čtla Píseň o andělu strážném, ale cítila, kterak se za ní stále někdo plíží, ji ovíví žádostivýma očima a omotává. Tiskly jí srdce hrdlo tyto kruté a neústupné zmije, které se jí zarývají do myšlenek a kterých nesetřese. Kostel se zatím plíživě naplnil, lidé kašlali častěji nežli jindy a byli roztěkaní a nepozorní. Bůh Otec na oltářním obraze seděl vážně a nehybně, jediný, kdo naslouchal a soustředěně konal svou pobožnost. Bůh Otec s bílými vousy až skoro po pás, ustaraný světem, který stvořil, moudrý staletími. Vzadu zní Ferdovo zakašlání, i Douša má vous až skoro po pás, ale černý, jen tu a tam stříbrnou nitku, kterou žena rychle odstraní. I Douša má vous, ale je černý jako smutek po Františce, jímž se kdysi zahalil a dal najevo, že již nikdy jeho srdce nebude moci tak žhavě milovati, jak milovalo mrtvou nevěstu loto byla její duše, zmatená, rozpačitá a nejistá, od včerejška zmatenější nežli dříve, dokud se mezi ně nevmíchal hrobník se svým synem, v jejichž příchodu tušila něco osudového. Modlila se zbožně a horoucně za pokoj a mír svého domu, za sílu a jistotu své duše, ovečky poplašené a bázlivě mečící, a toužila býti hlízko Douši, jehož vousu by se zachytila silně a křečovitě aspoň ve jménu dítěte, v němž se zasnoubili tiše, nevášnivě, jako dobří známí a přátelé, ale nikoliv milenci.

Paprsek slunce se sesmekl z římsy na ni, osvětlil ji pro pastvu všech očí, které nechápaly její nábožnost, neboť kněz byl již dávno vystoupil na kazatelnu a tenorovým hlasem deklaroval své kázání, když ona ještě klečela a dívala se do modliteb očima nevidoucícma a zkamenělýma. Teprve, když sem dolehl zvenku dlouhý hvizd, zdvihla hlavu, polekala se hlasu kněze (zdálo se jí, že byla právě vyzývavě oslovena) a zarděla se studem na těle i na duši. Ale dohře vědouc, jak je střežena, dovedla se rychle opanovati a povstávala zvolna a důstojně, jako by byla teprve nyní skončila svou modlitbu.

„Jako kyrysník!“ šeptaly ženy. Ferda vzadu zakašlal, snad z přemíry jakéhosi tlaku v hrdle.

9

Odpoledne začal foukat vítr, teplý a něžný, dlouhý a lehký jako plamen. Lidé seděli na zápražích, nastavovali mu tváře, vdechovali jej a polykali, říkajíce: je sladký. Byla v něm nazlátlá zeleň jív a zápach pryskyřice, byla v něm neurčitost barev nesmělost letu prvních motýlů. Ale najednou se mezi nimi zatočil, ženy svál do jednoho houfu a muže do druhého a unášel každý jinam Hospoda U vysloužilce, zdaleka otevřená, přitahovala dneska jako magnet, třebaže neřinčela muzikou. „Pámbu dohry odpoledne, to jsou novinky,“ říkali jeden po druhém, jak tam vstupovali, a těžce a neohrabaně padali na tvrdé židle, jako by se již nemohli na nohou udržet.

V ústech žmoulali sváteční dýmky (jen hlavičky jsou sváteční, vykouřeného troubele se nezřeknou), bafali a báňali, až jeden druhého stěží dohlédl. Cáry špinavě modrého dýmu visely Od nízkého stropu a oni vypadali, jako když se krčí, aby jim ta tíha nepadla na hlavu.

„Ferda jdel!“ pravil ten, jenž viděl okny na náves.

A všichni na židlích nadskočili a začali se radovat Ferda vstoupil, zpupně a nehorázně, rozhlédl se a všemi pohrdal. Chvilí stál a rozmýšlel se, kam má sednout. Zdravili a zvali ho k sobě s uctivostí poněkud devótní. Nebylo pochyby, že si ho velmi váží, ale spíše z jakéhosi strachu před jeho hřmotným tělem. Upíjeli jaksi horečně ze svých piv, oblizovali se a byli šťastni, že se dnes k pivu ještě něco přidává. Leckdo zdvihl hliněný džbánek nápadně vysoko a naznačoval Ferdovi, že připíjí na jeho zdraví Ferda konečně zamířil k druhému oknu, kde byly na konci stolu všechny židle obsazeny, ale sotva tam došel, měl jich pět volných a mohl jich míti ještě deset. Mužům, kteří tu seděli, bylo velikou ctí, že si vyvolil jejich střed, a mnozí mu plácali srdečně po zádech, jako by ho za to chválili. „Je tu Bártík?“ zeptal se Ferda tvrdě a zarputile a byl líný se rozhlédnout. Dával jim otázku, jako když si přeje, aby mu sloužili, a oni k tomu byli ochotni. „Ještě tu není, checheche,“ odpovídali škodolibě, „a kdoví jestli dneska přijde.“ „Má asi nahnáno, rakvička, ještě jsi ho nezpražil?“ Zrazovali Bártíka jeden za druhým, třebaže kdysi velmi hřmotně tleskali jeho sázce a stupňovali jeho pýchu. Věděli, že by bylo bez nich k prudké rozepři mezi hrobníkem a jím nikdy nedošlo, věděli, kvůli komu byla sázka uzavřena a oč při ní šlo. Šlo o stavovskou čest, která musila býti před fórem diváků obhájena, což cítil zejména hrobník. „Budeš nám to vyprávět?“ vyhrkl někdo vedle Ferdy příliš nedočkavě. „Začátek jsme viděli, o konec jsme přišli,“ pravil druhý a lekl se slova, kterého užil tak ukvapeně. „Jaký konec?“ okřikl ho Ferda „Jen mne nedopalujte!“ Ztichli a umínili si, že budou raději hovořit o něčem jiném. „Pojďte si povídat něco o tom hlídači. Ještě jsem ho ani neviděl.“ „Já taky ne,“ pravil jiný skoro lítostivě

„Nikdo,“ řekl třetí „jen Ferda!“ „Co je to za člověka, Ferdo?“ „Ženu má hezkou, jak jste viděli, víc nevím.“ Ferda se zarejdlil na židli, jako když ho něco tlačí, a dodal trochu temně: „Takovou u nás nenajdeš.“ „A copak Anička Trunečková?“ „Přestat!“ zařval Ferda a zamračil se, až to všecky bolelo. Bylo zase ticho, Ferdy se něco dotklo, napil se jako ze vzteku

„Vy dovedete všichni jen dráždit,“ osopil se na ně a otáčel oči z jednoho na druhého, jako když chce vyláti každé mu zvlášť. „To ty vždycky musíš,“ kárali mluvku a zlobili se, proč s takovými věcmi začíná. „Copak se člověk nesmí zeptat?“ breptal uraženě. „Jako by to byla nějaká novinka! Chodíš za ní, Ferdo, rok a za to nikdo nemůže, že tě nechce.“

Ten chlapík byl z těch, kteří se nedají a prosazují si svou, i když je k tomu třeba veliké smělosti. Všichni věřili, že se Ferda na něho vyřítí, ale Ferda seděl a jen se ušklíbl. Potom si najednou vzdychl a sesul se na stůl jako podražený. Byl bodnut na nějakém velmi nebezpečném místě, někam právě do středu.

„Psi,“ řekl sklíčeně, „všecko vyčucháte.“ „Máme oči, ne? A uši, ne?“ Chlapík až šlel, že se mu podařilo skolit Ferdu, jehož se kdekdo bál a na nějž by se byl nikdo neodvážil ani s nožem. „Tak přestat,“ zasyčel Ferda staženým koutkem, což bylo výmluvné a nebezpečnější nežli křik. „Někdo sem jde!“ zavolal zase hlas od okna. „Někdo cizí.“ Všichni se ohlédli jen napolo, neboť se jim nezdálo, že by je mohl někdo více zajímat nežli Ferda a včerejší událost jeho otce. Ale Ferda vyskočil, a vyhlédnuv oknem, řekl, jako když jásá: „To je ten hlídač, člověče!“ Nemohli jeho nápadnou radost ještě pochopit a Douša již byl ve dveřích, jimiž prošel rovnou mezi ně, bez rozpaků a ostychu. Byl to srdečný příchod, to se poznalo na krocích i na tváři. „Tak dej bůh zdraví, přátelé, já jsem

Douša, hlídač tamhle shora.“ Vyběhli mu svými radostnými hlasy vstříc, jejich pokřik byl vlastně jen ozvěnou. Cítili, že se sluší vstát a jít k němu, činili tak a seznamovali se stiskem rukou a zdvořilým přivítáním. Ferda zůstal stát vzadu, čekal, až si to odbudou, a říkal si potichu:

„To je dobře.“ Bylo to, jako když si mne ruce a z něčeho, co se splnilo, jak si byl přál, se těší. „A, pan Zuzka,“ křikl najednou Douša. „My se už známe, že jo? Jakkpak je pantátovi?“ Byl již u něho, podával si s ním ruku a bral ho přátelsky pod paží. Všem se líbilo, jak se dovede Douša nenuceně chovat a s jakou jistotou mezi cizími lidmi vystupuje. A byli vlastně rádi, že se nijak nenadnáší a že jim nedává. Cítit svou odlišnost, která je vyjádřena jeho čepicí. „Už to bude dobrý,“ říkal Ferda, „ale od sázky neustoupil. Přivedl jsem mu dopoledne Bártíka, byl by ho málem zabil. Hodil po něm sekýrou a Bártík musil ven!“ „Dohře mu udělal,“ chválili hrobníka někteří, radující se že jde řeč tam, kam si byli přáli. „s nějakou sebevraždou už nepočítá. Odbyde se to docela potichu a bez krve.“ „Udělá si truhlu sám, ne?“ vletěl mu do řeči Douša. „Sakra, vy umíte hádat,“ obdivoval ho Ferda.

Douša vytáhl dýmku z úst a odplivl si v jakési skromnosti nebo také proto, aby ukázal, že je ten důvtip u něho samozřejmý. „To se pozná,“ řekl k tomu nedbale, „ale musí se vidět do lidí.“ Doušova cena stoupala stále výše, klid a jistota, které byly v jeho pohledu i řeči, ohromovaly.

Byl tu jediným mužem, který měl plnovous, zdaliž ta moudrost nebyla v plnovousu? „Zrovna někdy před polednem s tím začal. Když jsme přišli, právě něco tou sekerou přitesával. Myslím, že už trochu blázní.“ „Má už léta a podivínem byl i zamlada.“ Jeden stařec, který tu seděl, znal hrobníka od dětství a rozpomněl se, že již ve škole kroutili nad ním hla-

vou. „To on taky ve třídě zničehožnic vstal a vyplázl na učitele jazyk. Co byste tomu řekli?“ „A já, maminka s ním zažila,“ vzdychl Ferda. „A já vlastně taky!“ „Ale maminka byla asi hezká, co?“ zeptal se Douša, který srovnával krásný Ferdův obličej a celé jeho tělo s nestvůrnou postavou hrobníka. „Byla hezká jako vaše žena. Jenže měla někoho ráda.

Otec to nebyl. „Říkal to trochu rozpačitě, ale pro zdejší lidi to nebylo nic nového.“ Ferdu Kvapila z Louče, jakpak bych nevěděl,“ pravil stařec. „Však máš jméno po něm.“ „Cožpak vás,“ otočil to Ferda na Doušu, „vás má asi žena ráda. Takového krasavce!“ „A chlapče, ani nevím. Brali jsme se bůhvíjak. Dejte s tím pokoj.“ „Ale nohy byste někomu přerazit uměl, co?“ dotíral Ferda jakoby žertovně. „I já jsem člověk dost chladný. Ona už by se s ním Aninka sama vypořádala.“ „Povídáte: ‚Brali jsme se bůhvíjak.‘ Copak kdybyste v sedle zrovna moc pevně neseděl?“ „To je dlouhá historie, ta se neříká první den. Tenhle plnovous jsem si dal růst kvůli ní, a víc vám zatím neřeknu.“

„To byste měl. My už si tu nemáme co vykládat“ To byl zase hlas kteréhosi hosta až u dveří, neboť celá hospoda napínala uši směrem k Doušovi a nechtěla o nic přijít. „Zpívat bychom měli, to je řeč do hospody. Taky tu zpíváte?“ Douša zablýskal očima a rozhlédl se daleko široko, aby jeho výzva všude zapadla. „Kdo je tu voják?“ ptal se křiklavě. „Vojáci sem, bude zábava!“ Nejprve dva, potom tři a nakonec pět mužů se Doušovi přihlásilo a on je znovu vybídl, aby si přinesli pivo k jeho stolu. Ostatní je také vybízeli v jejich ostýchavosti, neboť tušili v Doušovi znamenitého aranžéra hromadného veselí, po němž tesknili. A vojáci pomalu přicházeli, všichni jim dělali místo, Douša se po nich rozhlížel jako velitel. „V Lužanech zakládají spolek Dáte se tam taky?“ navazoval jeden z nich

s Doušou řeč, maje s tím dosti nesnází „Copak jste si na vojně mezi sebou vykali?“ „Kdepak!“ „Tak co s tím?“ „Ty jsi ale šarže, ne? Ke dráze brali jen šarže.“ „Šarže jsem, to bych řek, ale tady jsem člověk jako ty.“ „Uniforma do toho spolku je drahá. Žena mi nechce na ni dát.“ „To jí ještě vyložíme“ „Ať není blázen. Až umřeš, dostane sto zlatých a na rakev.“ Douša se při těchto slovech na něco rozpomněl a ohlédl se po Ferdovi. Ten již stál kdesi u dveří a chystal se k odchodu. Hodlal patrně zmizeti nenápadně, aby se ho na nic nevyptávali.

„Kampak, pane Zuzka? Snad byste od nás neutíkal?“ Mezi vojáky nepatřím, ještě bych vám překážel. A mám ještě cestu. V Kleči si zlomila kráva nohu, chtěl bych ji dostat.“ „Ale jak je to s pantátou? Mně se zdá, že jsme to neukončili.“ „No, změřil se, udělal si čárky na zdi a klíží si truhlu.“ (Ferda mluvil trochu nevrle, jako když se mu něco nepovedlo, jako když mu něco zkazili.) „No, a bude v ní spát, dokud neumře, to je všechno. Spánembohem.“ „Že ho pozdravuju, to byste mu mohl vyřídít,“ volal za ním Douša, neboť Ferda již vyšel a za chvíli ho viděli i oknem na návsí. „Taky je divnej, nechte si sloužit,“ říkal stařec, „taky jednou něco provede. Ta holka aby z něj měla strach.“

„Ani ho nechce, halamu. On je opravdu jako halama.“ „Právě proto, že se ho bojí. Aby jí ještě jednou něco neudělal.“ „On když se podívá, tak to je z člověka hnedky malá hromádka.“ „A jakpak mu jde živnost?“ zeptal se Douša, skočiv jim do řeči. „Panečku, dobře. Ten dovede nakupovat! Tomu každě rád sleví, jen aby si to s ním nerozlil. Hlavně židi, ti vám, před ním tancujou, jako kdyby jim hrál. Před dvěma roky v Lounech jednoho přiškrtil.“ „O čem mám tedy vyprávět?“ přeskočil Douša jinam. „No, přece o tom, jak jste našel hrobníka na trati.“

Křičeli jeden přes druhého a Douša se kysele ušklíbl, neboť po tom netoužil. „Ale to je smutné poslouchajte, v hospodě se sluší dělat legraci. Já vám budu vyprávět, jak vyletěl u Hradce do povětří střelnej prach. To je něco pro zasmání.“ „Tam jsem zrovna byl, to je zvláštní,“ pravil jeden z vojáků s velkou radostí. „A tos tu ještě nevyprávěl?“ „Kdepak, my nic nevíme,“ křičeli hosté ze všech stran a poposedli blíže. „A to jste vojáci? Krajcpatalión, to jsem ještě neviděl. Já vás trochu roztočím.“ A Douša vyskočil na stůl, postavil se jako kapelník, vzal do ruky dýmku místo taktovky a zavelel: „Celá hospoda zpívat se mnou!

*Vtom tu letí jeho hlava
zrovna kolem jenerála
a křičí: Já melduju,
salutovat nemohu.“*

„No tak, už to umíte? A teďko všichni!“ Celá hospoda ho ochotně následovala, a když dozpívali, zeptal se: „Dovedete si ho představit? To musel bejt voják, co? A to byl kanonýr Jabůrek, já ho znal. Šel jsem po té bitvě u Hradce takhle po silnici a najednou někdo volá ze škarpy: ‚Frantíku, jářku, Frantíku, pojd’ mně vyndat ten kámen. Hrozně mě tlačí.‘ ‚Kde máš, sakra, tělo?‘ povídám. ‚To kdybych věděl, člověče, tak bych tu takhle neležel!‘ A jé. Jabůrek byl pašák. Tak teď ale od začátku:

*Tam u Králového Hradce
lítaly tam kulky prudce
z kanónů a flintiček
do nebohejch lidiček.*

*A u kanónu stál
a pořád ládo ládo ládo,
u kanónu stál
a pořád ládoval“*

Zpíval i stařec, natož ti mladší. A Douša jim do toho křičel:
„Lidi, to jsem zase jednou šťastnej:“

10

Musím rovně přes ves, do Kleče se jde rovně, neuhýbat doprava!“ říkal si Ferda se zvláštním důrazem, třebaže se ho nikdo na nic neptal. Šel liduprázdnou návší, a hovoře sám se sebou, vypadal podivínsky. Měl stále na mysli rozcestí, k němuž co nevidět přijde a na němž se nelze splést. Nelze se na něm splést člověku, jehož myšlenky jdou jedním směrem, ale Ferdovy myšlenky šly stále na dvě strany. Kdo si není jist, kam vlastně jde, ten ať se rozcestím vyhýbá.

„Ta je mizerná,“ pravil Ferda s ošklivostí. Díval se před sebe na úzkou polní cestu, blátivou a rozježděnou, na jejímž konci byla Kleč, a v Kleči kráva se zlámanou nohou. „Na tu si musím vzít zejtra vysoký boty nebo vozejk,“ omlouval se svému svědomí. A pohlédl vpravo, odkud mu kynula široká císařská silnice, čistá a upravená. Měla po obou stranách ušlapané pěšiny, po nichž lze pohodlně kráčet ve svátečních botách. Na jejím konci jsou Lužany, tamhle na kopci je strážní domek, jehož hlídač popíjí v hospodě a zůstane tam jistě do večera. Půjde-li Ferda do Lužan, musí se s tímto domkem potkat. Je po pravé ruce, pár kroků od silnice, aby to nevěděl! A tak se na rozcestí otočil jako na povel vpravo v bok! a s krávou v Kleči již nepočítal. Nepočítal s ničím, vše bylo samozřejmé.

Stoupal vzhůru stále rychleji a dychtivěji, šel slepě jako kůň tmou, hlavu nataženu vpřed, oči stále na domku. Viděl kouř, který z něho vychází, a myslil na ženu, klečící u kamen. Je tam zcela sama, snad se ho poleká. Čeho by se lekala? Jde si k ní pouze postesknout, snad ho utěší. Má holku, která ho nechce. Zkušená žena, rad'! Cokoli poradíš, všecko udělá. Dovedl by ji zabít, tak ji miluje! Ale ty se jí podobáš. „Není to pravda, je docela jiná!“ okřikl se Ferda. „Jen se nevykrucuj!“ „Já se nevykrucuju. Líbí se mi, proč bych se za to styděl? A vdávala prej se bůhvíjak.“ Neměl daleko do hádky, tichl a letěl vpřed. Její vlastní muž ho sem přivedl, to jí řekne. „Proč říkal: „Brali jsme se bůhvíjak?“

Závora, kterou ještě před chvílí viděl trčet vzhůru k nebesům, se náhle zachvěla, zašelestila a začala padat jako obrovský nůž, který má přeříznout silnici na dvě půle. Něco skřípalo i hvízdalo, bylo to slyšet v celém kraji. Pohyb neživé věci byl tajuplný, člověka, který ji spouštěl, nebylo nikde vidět. Byl skryt za vysoký m náspem a pracoval, třeba i jiní měli neděli. Závora padala pomalu, natáhla se přes cestu, právě když t sem Ferda docházel. Je tedy zavřeno? Ale k domku lze odbočiti úzkou pěšinkou, závora je jen pro ty, kteří jdou do Lužan. Ferda chtěl odbočit, ale pak si myslil, že by bylo lépe, kdyby ho zavolala. Dělal by, jako když pospíchá, a ona by .za ním vykřikla:“Kampak, pane Zuzka?“ Vlak je ještě daleko, obejde závoru a přeběhne trať, třebaže to je přísně zakázáno. Jeho spěch bude nepochybný. Učinil tak, třemi skoky se dostal přes koleje a vyhýbal se protější závoře. Cítil něčoho nedaleko za sebou a čekal, až bude osloven. Stála před domkem, poznala ho a myslila si:

„Kampak tak pospíchá?“ Ale zůstalo jen při myšlence, neodvážila se za ním volati. Myslíl si, že ho nepoznala, zastavil

se a obrátil.jeden na druhého a mlčeli. Byl zaražen, ona též, jako byli vzájemně usvědčili ze lži. „Máte krásnou neděli,“ řekl zajíkávě a pustil se k ní, až se polekala. “Kampak jdete? Abyste nezmeškal!” odmítla ho jemně a posílala pryč, neboť přímo mu to říci nedovedla.

„Dobry odpoledne,“ pozdravil ji opožděně a podával jí ruku. Dala mu ji rozpačitě a zdrženlivě a on ji chytil a stiskl, až se začervenala. „Vlak už je tady, jděte pryč,“ vykoktala polekaně a strkala ho od sebe. To ho rozjařilo a on se rozkročil, jako když tu chce vedle ní stát do skonání světa. „Jděte pryč, sem nikdo nesmí!“ To již byla prosba i rozkaz, vlak hučel zcela nablízku. „Já bych chtěl, aby nás tu viděli!“ smál se Ferda neústupně a vzdorovitě. „Měli by o čem povídat. Trunečkovic by se to taky dověděla, to by nemohlo škodit.“ „Tak skočte aspoň za domek a neblázněte!“ rozkřikla se na něho jako na cizího chlapa, který se proviňuje proti předpisům a nechce si dát po dobrém říci. Učinil jí tedy po vůli a zmizel za domkem, kde se opřel o zeď. Na vlak odtud uvidí, a to ho upokojilo. Za chvíli se udělal vítr, fičel vlaku z kol i oken, otřásl to domkem a celou zemí, která jako když se prohýbá. Za pár vteřin bylo zase ticho, jen vzduch se ještě chvěl a v něm útržek papíru se křivolace snášel k Ferdovým nohám. Skočil po něm jako po nalezeném penízi, nebyl to peníz, bylo to nějaké psaní.

Dávám ti vědět že to už naši poznali a že jsem nešťastná otec mně zmlátil a tak jsem řekla s kým, musíš to přiznat a vzít to na sebe kdybys mně teďko opustil tak víš co udělám, já jsem ti to říkala tenkrát v tej noci ale pořád tě mám tak ráda Tvá Marie. Tak přijed!

Vše bylo psáno v horečném spěchu, jako když se tísníme v polotmě a bojíme se, aby na nás někdo nepřišel Ferda to

četl s velkou námahou a zcela zapomněl, kde je a proč sem přišel. Teprve skřípot závor ho upomenul, aby vyšel, a on tak s kvapem učinil. „Někomu vyletělo z vlaku psaní,“ křičel na Doušovou, mávaje papírem. „Je to jako román.“ „To se stává,“ řekla skoro bez účasti. „Každou chvíli někdo něco vyhodí.“ „Myslí jsem, že někdo u okna četl a průvan mu to vzal.“ „Kdepak průvan,“ pravila shovívavě, „naschvál to vyhodil z okna, aby to dostal od sebe. Lidi jsou bláhoví. Myslí si, že venku je nějaká veliká propast, kde to zmizí a víckrát se s tím nikdo neshledá.“ „Mohla byste mít pravdu, na mou duši. Já to taky párkrát udělal. Hupho, a člověk to má pryč. Za chvíli je od toho na sta metrů a má pokoj. Sakra, až tudy jednou pojedu, vytrhnu si srdce a hodím je do polí. Seberete?“ „Copak bych s ním dělala?“ řekla, blížíc se k Ferdovi a smějíc se jeho utrápenému pohledu. „Vy myslíte, že bych to nedoved?“ vzeplal se proti ní, dotčen jejím úšklebkem. „Člověk s tím chodí jako s ránou Vy mi taky nerozumíte?“ „Myslím, že byste se měl oženit, pane Zuzka.“ „Já bych chtěl, ale ne bůhvíjak. Musil bych dostat tu, která se mi líbí Jakpak to vlastně bylo s vaším mužem?“ „Copak?“ vyhrkla Doušová skoro ulekaně. „s tou jeho veselkou?“ „Májá nic ani nevím. Vy jste s ním o něčem mluvili?“ „V hospodě jsme si trochu povídali. Moje matka byla otcí nevěrná, víte? To není divu, však jste ho včera poznala.“

No, a tak jsem to trochu obrátil a povídám Doušovi: ‚Copak vám je hej, vám by to žena neudělala, takovému krasavci.‘ „A co Douša, Co Frantík?“ křikla nedočkavě. „Je asi z těch chladnějších, co? Ani trochu se nerozohnil. Já vás mít za ženu, já bych se ve vás zhlížel. A on ani nežárlí. ‚Nohy byste mi ale přerazil, kdybych vám za ní chodil,‘ povídám mu. ‚To prý by si Aninka už vyřídila.‘ „O čem to s ním mluvíte! Kdoví co si pak bude myslet? Teď už ale běžte, každou chvíli jde

někdo okolo.“ Chtěla rychle odejít, ale on ji zachytil a přitáhl k sobě. „Nebojte se, nic vám přece neudělám To byste koukala, kdybych chtěl. Já mám rád holku, která mě nechce. Mohla byste mi poradit, co mám dělat? Zabil bych se kvůli ní!“ „Já vám nerozumím, jděte pryč. To vy máte takovou záminku. Ani jsem zamlada nikoho nemilovala. U mě se nedovíte, jak se to dělá.“ „Ale dovnitř mě nepustíte? Mohla byste mi ulevit. Člověk by měl aspoň někoho. Takhle jsem pořád docela sám.“ Byla dojata jeho sklíčeností a dívala se na něho jako na bratra. „Tak pojdte, dám vám trochu kafe.“ Šla napřed, on radostně za ní, byli právě zády k silnici, když šel od Lužan Bártík a oba je zahlédl. Jeho srdce, které nepřestávalo trpět dopolední potupou, se rozveselilo. Nelze-li Ferdu přemoci tělesnou silou, lze mu podraziti nohy jinak. Uložil si tento pohled co nejhluběji a šel s ním k vesnici jako s utajeným nálezem, s nímž se v pravé chvíli vytrasí. „Já vám důvěřuji,“ řekla mu ještě v chodbě, tiše otvírajíc.

„Nejsem žádný zloděj,“ odpověděl skoro šeptem, vyrovnávaje se se svým svědomím. „Za pokušení člověk ani nemůže.“ Vstoupili do jizby, Fanyňka spala na zemi, jak ji sen přemohl při hře „Nebojíte se nechat ji tu samotnou?“ „Je hodná, jinak to ani nejde. Služba je těžká.“ Brala ji k sobě do náruče, dítě se probudilo a chvíli se nemohlo vzpamatovat. Ferda si sedl na lavici a Doušová mu připravovala kávu. Psaní, které vyletělo z vlaku, stále mačkal v dlani, teď si na ně vzpomněl a znovu je pročetl. „Heleďte, co tomu říkáte?“ A přečetl je nahlas „Je mi jí líto. Dovedu si to představit. Odkudpak asi je?“ „Znám holky v celém kraji. Kdoví kolikrát jsem s ní tancoval! Jenže Marii tu je mnoho. Moje se jmenuje Anička.“ „Jako já,“ řekla Doušová, a naklonila se nad plotnu, foukajíc do mléka. „Ale já se jí ještě ani nedotkl. Utíká, sotva mě zhléd-

ne. Jak přijdu k muzice, hnedky zmizí. Kdybych s ní mohl být jen chvíličku pohromadě, tak bych si ji zajistil.“ Ferda povstal, jako by chtěl svým slovům dáti slavnostní důraz, a zdvihl ruku, jako když slibuje i hrozí. „Nevěřte tomu,“ tišila ho, „podívejte se, jak to na světě chodí. Na tom papírku to máte napsáno. Dneska si myslíte, že byste bez ní nemohl žít, a až by se vám jednou vzdala, kdoví kolikrát by musila za vámi volat, abyste se k ní vrátil. Dokud k něčemu nemůžeme dosáhnout, myslíme, bůhvíjak to není sladké.“ „Takhle se na to nedívám,“ řekl Ferda odmítavě. „Když kvůli něčemu nemohu spát, když cítím, jak mi to užírá zrovna až kořeny, tak to musí být něco hroznějšího. Vy si div nemyslíte, že jsem chlapeček.“ „To si nemyslím. Však jsem vás včera viděla a dneska dopoledne taky. Máte divné oči a v těch je to napsáno. Zrovna jako když člověka obracíte naruby. Myslím, že se vás ta Anička právě proto bojí. Takový oheň dlouho nechytá, to vám řeknu upřímně.“ Fanyňka jí nyní překážela, potřebovala míti obě ruce volné. a tak ji posadila na lavici vedle Ferdy. Ferda se díval na její tichý a pokojný vzhled, na její malé ruce, které dovedly býti tak klidné. „Víte,“ pravil po chvíli, „na dětech se to pozná.“ „Co se pozná?“ řekla, tlukouc v moždíři skrovný počet kávových zrnek. „Láska!“ vyhrkl Ferda nadšeně. „Někdy si myslím, že jsem synem hrobníka. Ale pak najednou věřím, že jsem nemanželský. Jen si to všechno představte!“ „To snad ani neumím. Řekněte mi to naplno.“ „Vlastně, co bych se styděl? Je to přece moc krásné. Všecky nemanželské děti jsou nějak horčejší a taky nějak blouznivější.“ „Poslouchejte, něco na tom bude,“ rozpomínala se Doušová a zastavila se v práci. „U nás měla sedmnáctiletá holka dítě s devatenáctiletým chasníkem, a to vám bylo tak divně krásné, až srdce usedalo. A pořád bylo jako v horečce. Byla to holčička, něco jsem si s ní nahrá-

la! Ve čtyřech letech říkala takové moudré věci, že se jí člověk až bál.“ „Tak vidíte.“ „Přijde k nám hned po ránu,“ pokračovala Doušová, zaujata vzpomínkami, „a já se jí ptám: ‚Tak jakpak jsi se vyspala?‘ Musím vám říci, že se člověk vždycky nějak zarazil, když jí měl tykat. Vzdychnula jako velký člověk a řekla: ‚Ech, spatně. Skoro jsem ani oka nezamhouřila.‘ Směju se jí, ale musím tomu uvěřit. Říká to tak pravdivě, že až srdce bolí. ‚A c o jsi tedy dělala?‘ ptám se jí. ‚Malé děti přece mají spát.‘ Podívá se na mne útrpně a shovívavě, jako by chtěla říci: ‚Tak ty si myslíš, že jsem malé dítě?‘ a řekne s novým povzdechem: ‚Musím přemýšlet! Kdybych i já spala, kdopak by na světě vlastně přemýšlel?‘ Na mou duši. tohleto mně povídala, jako bych ji dneska slyšela“ „Člověk to ani nepochopí. Takové děti nějak prudce rozkvetou a dlouho nevydrží“ „To máte taky pravdu. Tahle holčička umřela v sedmnácti letech. A najednou, víte? jako když něco roztaje. Rty měla jako korále, vlasy jako havran, na tvářích samá růže a docela i jinak chodila nežli ostatní děti. Ruce měla jako z vosku a nebylo to jen tak, že jí říkali princezna. Přišla mezi nás jako omylem, jako když zabloudí, nebo jako když z nějakého jiného světa na chvíli uteče Měla pořád asi pocit, že tu je bez dovolení, a proto by la tak plachá a někdy i ustrašená.“ „Vy to umíte hezky povědět, člověk ji vidí, jako by tu před vámi obživila. Poslouchejte,“ začal najednou Ferda jaksi uštvane, „poslouchejte, paní Doušová, já to dovedu ocenit, já to dovedu pochopit, víte? já to mám vlastně taky tak, to mně nikdo nevymluví! Měla byste to někdy zažít, co je to být tady na světě bez dovolení, jen tak jako úkradkem, jen tak jako po zlodějsku, jako se asi měla matka s tím Kvapilem ráda Ted’ už vím, z čeho to vlastně jsem, ted’ už vím, proč jsem tak divoký a proč se s lidma peru.já sem vlastně taky nepatřím.“

Doušová couvla mimovolně o několik kroků nazpět, neboť se polekala jeho vzrušeného hlasu, který jako by nebyl. Jeho, a horečnatého zápalu očí, které byly hněvivé a lítostné. Ale pohyb, který učinila, mu neušel, rozběšnil ho strašně a nevyzpytatelně a on se k ní vrhl se žhavým povzdechem: „Pojďte vedle, prosím vás!“ Zatlačena až ke stěně, vklíněna mezi kamna a skříň, za kryla se rukama od prsou až k vlasům a opřela se hlavou o jeho tělo, které vší silou vzdorovalo.

„Jestli se opovázíte, tak vás zabiju,“ zaúpěla pod ním, a včas si vzpomněla na své nohy, kterými ho strašně udeřila. „Kam mě to bijete?“ zasténal prudkou bolestí a odskočil.

Ale hned se svalil na zem a svíjel se, skřípaje zuby a temně naříkaje. Byla ještě skoro bez sebe, stála u stěny jako přibitá a teprve za chvíli si začala rovnati vlasy, ale ještě zcela nevědomě a z pouhého instinktu. Ani nezpozorovala, že vyděšená Fanyňka k ní přiběhla, chytla se jí za sukňě a tiskla se k jejím kolenům. Všecko se to odehrálo v necelé minutě a Doušové se zdálo, že ztratila sil jako za několik hodin. A tu se náhle otevřely dveře a v nich se objevil Douša, za nímž vystrkoval hlavu Bártík, zvědavě a poťouchle. „Frantíku,“ vykřikla a rozběhla se k němu jako za svou největší nadějí. „Všecko jsem to viděl, mlč, dívali jsme se oknem jako do zrcadla.“ „Myslíla jsem na tebe jako nikdy. Snad jsem tě přivolala.“

Vyvlekl se z jejích rukou a šel doprostřed jizby, kde ležel Ferda zkroucený stálou bolestí a syčící. Slyšel kroky, které se k němu blížily, a zdvihl hlavu. Spatřil Doušu těsně u sebe, přemohl bolest a vyskočil, mysle na svou obranu. Obrátil se čelem k hlídači a zdvihl ruce v bedlivý střeh. „Jen je dejte zase dolů,“ řekl mu Douša mírně a dotkl se jich tak tiše, že spadly bez vlády podél těla. „Tak se nechcete prát?“ řekl Fer-

da mdle a trpně, ale nikoliv s kajícíností. „Povídal jsem vám přece, že si to Aninka sama vyřídí.“

A vyřídila, co? Člověk z ní musí mít radost. Ale tak už jděte.“ „Co tu chcete?“ zeptal se Ferda užasle, spatřiv Bártíka. „Přišli jsme spolu, no, to je něco divného?“ „To zas bude vědět celá ves, co? Jen se ale chraňte! Ještě, si tu nějaký čas pobudu.“ Ferda na něho zahrozil, načež se rychle obrátil a hledal čepici. „Dej panu Bártíkovi trochu kafe, Aninko Povídal jsem mu: ‚Schválně tu počkáme. Schválně tam nepůjdu. Ať vidím, jak se zachová:‘ „ Doušová mlčela, byla tváří obrácena pryč, a slyšíc, co si muž přeje, začala poslušně plnit jeho vůli. Ferda vyrazil ven bez pozdravu, ale nikoliv schlíplý, nýbrž vztyčený a vzdorovitý, nehorázný v každém pohybu. „Myslela jsem, že poteče krev,“ řekla Doušová, jako by se krčila. „Jen klid, Aninko, to máš nejlepší. Je mu hůř, než kdybych ho probodl. Načpak dělat špektákl!“ „Ale vždyť chtěl tvou vlastní ženu,“ pravila tázavě i s malou výčitkou a přála si, aby řekl něco vášnivého.

„Ještě ji neměl! Sedněte si, Bártíku A víte, mohlo by to zůstat mezi námi Lidi by z toho udělali bůhvíco“ „No jo, to víte, Ferda by mi to neodpustil A on je jako i ďas, když ho to posedne, a na ničem mu nezáleží.“ Bártík si zvolna usedal a cítil se velmi spokojen svou pomstou. „A poslouvej, Frantíku, ty ani na mě nežárliš jakápak to je potom láska?“ Říkala to již útočně, ale Douša se zase shovívavě usmál a pravil:

„Aninko, přece nejsem chlapec. Já holt zas miluju jináč. Každý máme jinou míru, vidíte, Bártíku?“ „S truhlou je to taky tak. Jeden ji má delší, druhý kratší. V tom jsou ty lidské rozdíly“ „Sakra, ale zazpíval jsem si, Aninko. Ten holomek mi to vlastně přetrh. Vidiš, za to jsem ho ani nepotrestal.“ Doušovou něco udivilo a ona se zeptala: „Copak ty jsi věděl, že je tady?“ „No

jo, tuhle Bártík mi to přišel pošeptat. Šel zrovna z Lužan, když sem Ferda za tebou lez.“ „Já jsem mu pořád říkala, že ho někdo uvidí, ale copak tomu věřil? Tak vy jste to šel udat,“ obrátila se k Bártíkovi

„Jakpak jste ale mohl vědět, že chce dělat něco špatného? Chtěl, abych mu v něčem poradila, a tak jsem ho pozvala dovnitř.“ „Mě už Ferdu nebudete učit znát. Ale já ho chtěl taky dostat do bryndy.“ Bártík to říkal trochu provinile, neušlo mu, že Doušová o jeho skutku dobře nesmýšlí. „Pořád nás tu do něčeho zatahujete, dejte pokoj! Vyřídte si své věci mezi sebou a neplette do toho cizí lidi.“

„A co kdybychom byli nepřišli? Myslíte, že by se byl odtud jen tak ztratil?“ Bártík také nasadil bojovněji a hleděl se obhájit útokem. „Copak jste neviděl? To asi stačilo.“ Řekla to s velikým sebevědomím a pohlédla na Doušu. Ten se konečně také vzpamatoval, vyskočil a letěl k ní, a sevřev ji v náručí, supěl jí do ucha: „To se mi na tobě líbí, Aninko, to se mi na tobě líbí.“

Pošleme hosta brzy pryč, je čas na syna, je čas na syna!“ Okřála, jako by na ni spadla rosa, zachvěla se mu v dlaních, až to cítil, a ptala se, jako by špatně slyšela to, co pochopila tak dobře: „Co? Co říkáš? Já vím:“ „Už se smráká,“ pravil Bártík u stolu, dívaje se oknem ven, „už se smráká, nebudu dlouho zdržovat.“ Odskočili od sebe a ani ze zdvořilosti mu neřekli, že je nezdržuje a že tu může zůstat třeba do noci.

Jeden umírá, druhý se rodí, třetí stojí mezi nimi tváří ke hrobu a zády k životu. Jednoho rána hrobník Zuzka ze svého podivínského lože nepovstal. Stačilo přikrýt ho víkem a zatlouci

hřebíky, aby byla sázka vyhrána. Ferda tak cize a s odporem učinil a vykopal mu hrob jako nádeník základy k domu, v němž bydliti nebude. Duši měl přitom kalnou a rozšvihanou, a když klesal do mazlavého jílu, zdálo se mu, že pochovává sám sebe. Udělal hrob tak hluboký, že se vestoje do něho skryl, a když se rozhlédl, viděl jen čtyři stěny, jimiž prolézaly kořeny a hmyz, všecko krvavě přeseknuté. To byl smutný pohled, dejte si říci. Kdyby to byl dělal aspoň pro svého otce! Ale bylo mu přece jen lehčeji, mohl-li zarazit motyku na rovině, kde dosud nikdo neležel, a směl-li matčiny kosti nechat na pokoji, jak je srovnal čas a vybělila země. Z vlastní vůle vybral hrobníkovi místo zde, na malé nedotčené ploše, a od začátku byl rozhodnut, že ho k matce neuloží. Pohřeb byl v neděli odpoledne a Doušová slyšela zvonit až na postel. „Jeden odchází, druhý přichází,“ pravila bába, „dej jí, Bože, štěstí, je to holčička.“ Světnice voněla tlením i květinami, heřmánkový odvar, zbarvený krví, výkřiky a křeče s hlasem zvonu. Čas nečeká, vlaky se nezastaví, Douša byl venku před domkem a na to nikdo nic nedal, že byl dnes plachý a roztěkaný a že se mu praporek třásl v ruce jako křehký lupen. „Tak pojdte,“ křičela na něho bába z okna, „už můžete dovnitř, vylouplo se to jako květ.“ Musil vydržet, až proletěl kolem něho poslední vůz, a potom měl ještě zdvihnout závory. Ale chtěl je nechat dole a letět do domku, když vtom bába ještě vykřikla: „Je to holčička!“ Škublo to s ním, jako když do něčeho vrazí. Čekaje syna, srazil se s dcerou, jejíž příchod zapomněl pozdravit. „Ještě zdvihnu závory,“ řekl najednou mrzutě.

A šel pomalu ke sloupu s klikou, kterou bral do ruky jako když chce zahrát smutnou píseň. Točil jí zdlouhavě a apaticky, opíral se levou rukou o kůl, jako když se bojí, aby se nezačala točit nazpět. Cítil se velmi sláb po přestálém napětí. Když

kdysi čekali Fanyнку, nekladl podmínek. Teď se mu dovnitř ani příliš nechtělo, ale copak dítě za něco může? On se ho přece jen bál. Věděl, že ho o něco připravilo, o něco velmi určitého a v myšlenkách pevně vybudovaného, chodil již po měsíce s krásným obrazem chlapce v hlavě, jako by ho již držel za ruku a hrál si s ním na medvěda V kůlu to cvaklo, závory byly nahoře, brýčka s knězem, který se zpozdil, přejížděla silnici. „To vám to jde dneska nějak ztěžka,“ volal na Doušu kočí, neboť ve spěchu, který měl, mu připadala Doušova práce dvojnásob zdlouhavá „Musím to namazat,“ řekl jako na omluvu, „je to už samá rez.“ A také několik lidí přešlo, žena s černým šátkem na hlavě, snad hrobníkova vzdálená příbuzná. „A jo, on má dneska starej Zuzka pohřeb. Byl bych taky šel, kdyby Aninka neležela.“ Říkal si to pro sebe cestou k domku a slyšel, jak ve vsi zvoní již skoro půl hodiny. „To má ta holka smutný přivítání.“ Ale nemyslíl přitom jen na ten zvon. Myslíl také na sebe a na svůj velký stesk, který se prostřel v jeho srdci. Otevřel zticha dveře, nahlídl dovnitř nejprve jen úkradkem a pak se přišoural k posteli, s čepicí v ruce, jako se také chodí k rakvi. „Potěš tě pánbůh, Aninko, máš to teda ve zdraví odbyté.“

Říkal to nízko nad ní, nad jejími zavřenými zraky, a viděl její víčka, ještě celá promodralá. Vzala mu ruku jako popaměti, cítil ji, vlhkou a prochladlou. Jak se ještě chvěje a nemůže se ani sevřít. „Budeš ji mít rád?“ šeptala skoro nezřetelně, jako by se cítila něčím vinna a jako by ho zároveň prosila, aby všechno svalil na ni. „No budu, to víš,“ říkal roztržitě. Bába si toho všimla a nedovedla pochopiti jejich rozhovor. Viděla, kterak váhá se svým pohledem, kterak prodlévá stále u lůžka ženy a k dítěti se neobrací. Báby nemají daleko k černým myšlenkám, plným podezření, báby mají velikou obrazotvornost.

„Jako když se k tomu nechce hlásit,“ myslila si potutelně, „copak se tu asi stalo?“ „Tak pánbůh požehnej,“ pozdravil konečně Douša malé ho tvora, promodralého i růžového, zmuchlaného ještě a zkrouceného, jak byl důmyslně složen v matčině lůně. „Dejž to pánbůh,“ odpověděla bába místo děťátka. Ale nepřestala přitom pokukovati po Doušovi, jehož rozpaky byly stále zřetelné. „Jakáž pomoc, stalo se, dítě za to nemůže,“ řekl usmířeně. A bába vyvalila oči zcela neskrývaně, neboť se jí zdálo, že tímto povzdechem má své dohady potvrzeny. To je jisté, že dělala vzápětí jakoby nic, usmívala se a pokračovala, říkala všelicos rozmarného, co říkají báby při svém řemesle. Všecko jejich počínání je podobno obřadu, lety vytvořenému a naučenému, báby jsou všude stejné a my jsme se všichni narodili s jejich povídavou pomocí. Měly nás v dlaních jako pekař nehotové těsto, hnětly nás a oplácaly, abychom měli rovný kříž, vše zkřivené narovnávaly, říkajíce k tomu něco veselého, co znělo jako starodávná pořekadla. Venku zazněl signál. Douša jej přivítal, toužil po volném vzduchu. Naklonil se k ženě a políbil ji, bába to ani neviděla, viděla jen, jak odchází, rychle a osvobozeně. Otcům, i když se narodilo to, co čekali, bývá v prsou nevolně, jsou něčím velmi dojatai a vždycky zatouží po chvíli samoty. Doušův zmatek a tíseň byly dvojnásobné, poznalo se to také na tom, že za bílého dne uchopil lucernu, která stála u lavice, a vyběhl s ní před práh, kde hodnou chvíli stál, nežli si uvědomil své popletené počínání. Zvonek ve vsi již dozněl, rakev s hrobníkem padala dolů, Bártík při tom pomáhal. Lidé čekali, že Ferda bude řečnit, jak to tu bylo zvykem, že poděkuje za rodinu všem účastníkům pohřbu a odprosí jménem nebožtíka, aby byly všechny jeho hříchy vědomé i nevědomé odpuštěny a všechna protivenství zapomenuta. Ale Ferda mlčel a odešel od hrobu hned

za knězem. Viděli, jak ho dobíhá a za křovím zastavuje, jak s ním rozmlouvá a vzápětí vede k sobě do domku. „Nevím, co s tím mám dělat, dohromady to nic není, ale mně to nepaří.“ Lehl na zem a s námahou vytahoval ranec, který dobře známe, neboť jsme jistě nezapomněli, jak jednoho rána strkal hrobník svou hlavu pod vlak, odhodiv předtím něco dosti těžkého do strouhy. „To je to, co někdy našel mezi kostmi ve starých hrobech,“ říkal Ferda, rozbaluje ranec. Věděl o těchto věcech pouze z otcova vyprávění, nikdy je neviděl, ani rukama neohmatal. Teď poprvé nořil prsty do tajemné hloubky a sám byl dosti zvědav, co vlastně vyloví. „Vysypte to na stůl, bude to rychlejší,“ pravil kněz a kostelník, který sem strkal hlavu, řekl: „Taky bych myslil.“ Ferda tak učinil. Zachrastilo to jako staré kosti, chvílemi jako zrezivělý kov. Nebylo divu, že všichni myslili na zlato, na prsteny, náušnice a náramky. Musili se dát do smíchu, když se to vyhrnulo na stůl a zklamalo jejich oči.

Byly to růžence, napolo rozpadlé, zrezavělé podkůvky ze selských bot, spousta hřebíků a plechových ozdob, zejména křížků nebo zase Kristových těl, pod nimiž shnilo dřevo. Dvě zlaté brože se leskly skoro jako nové, ale musili dlouho přehrabávatí toto bohatství podivínovo, nežli na ně přišli. Našly se tam také drobné mince běžné hodnoty, a poněvadž se nedovedli rozpomenouti, že by bylo zvykem dávatí křesťanských nebožtíkům do hrobu peníze, usoudili, že kterýsi z nich byl pohřben s peněženkou v kapse, již pozůstalí zapomněli prohlédnout. Bylo to zkrátka všecko směšné a nepochopitelné a mohlo to pro hrobníka míti jakousi cenu jen tehdy, prisuzoval-li těmto předmětům zvláštní, tajuplný smysl ve své pověřivosti. „Já vám něco řeknu,“ řekl kněz, obraceje se k Ferdovi, „není to ani jeho, ani naše, odevzdejte to zemi, které to náleží. Spust’-

te to do hrobu za ním. Bude to s ním jako zaživa a bude to i s ostatními.“ Návrh kněze se Ferdovi zamlouval. Kostelník držel příliš dlouho v ruce zlatou brož, která znázorňovala hrozen vína, zavěšený na zlaté tyčce, a po jistém váhání řekl: „Mohlo by se to dát aspoň na chudé, důstojnosti.“ Kněz neodpověděl, jen se na něho vážně podíval a kostelník položil drobný klenot na stůl, jako by se to samo sebou rozumělo. „Stejně by nikdo nic nevěděl, komu co patří, byla by z toho ještě pralice. Vrátíme to zemi, jak jste povídal. To je moudré,“ řekl Ferda upokojeně. Kostelník podržel pytel (byl to vlastně zkrácený pytel s dvěma popruhy) a Ferda nahnul věci nazpět i s hlínou, která pod nimi na stole zbyla. „Myslíte, že to bylo zlodějství?“ zeptal se kněze.

„Zlodějství to nebylo, nic z toho vlastně neměl. Přišel na to při své práci, uložil a snad to chtěl jednou odevzdat. Můžeme si to vykládat tak, aspoň mu neukřivdíme“ „Ale to se ví,“ mínil kostelník, „většina z toho patří do starého železa. Z podkúvek přece nikdo nic nemá, leda by jich byla celá fůra.“ Ferda ještě s knězem vyřídil peněžní záležitost, kněz se spokojil s velmi malým platem, neboť počítal hrobníka k lidem, kteří tvoří kolem Boha na zemi jeden stav. „Kdypak přijde náhrada. Abych totiž věděl, kdy se mám vystěhovat?“ „To už záduš zařídí, měl byste si tam zajít.“ Ferda podával kostelníkovi jakousi odměnu, ale ten se chtěl bránit, třebaže mu to nešlo, jak by si přál. „Vždyť jsme byli jednu dobu s tatínkem skoro kamarádi, rád jsem mu posloužil.“ Ale dal si záhy říci a sehrál to tak, jako když se podrobil násilí. „Tak vás potěš pánbůh, pane Zuzko, tatínka už oželite, vždyť si ten odpočinek těžce vysloužil.“ „Ale...“ mávl Ferda rukou a usmál se, „můj otec to ani nebyl.“

Kněz se zarazil, zdálo se mu to cynické a vzpomněl si na matriku, do níž nahlížel, nežli sem jel, zjišťuje data hrobní-

kova života. Bylo tam velmi zřetelně zapsáno jeho otcovství, pročpak se syn nad čerstvým rovem tak rouhá? „No nebyl, namouduši, velebný pane,“ opakoval důrazně svou předchozí větu, neboť mu neušlo, jak kněze ohromila. „Jeho podobu nemáte, to je pravda,“ řekl váhavě kněz a kostelník potměšile dodal: „To není pro mě žádná novinka.“ „Je mi to všecko líto,“ promluvil Ferda sám k sobě, umdlen a rozteskněn, a usedl na židli, jako by byl velmi sláb. „My tedy půjdeme, pane Zuzko,“ pravil kněz v náhlém spěchu a bylo patrné, že se hledí dostat z jakési tísně. „Mohu důstojnosti posloužit, tu záležitost jsem viděl zblízka. Ani starej Zuzka ji tak neviděl,“ šeptal kostelník svému představenému a cítil se šťasten. „Tak spánembohem,“ opakoval kněz znamenání svého odchodu, a teprve nyní zdvihla jeho slova Ferdovu hlavu se stolu. Oči, jindy tak vzpurné, obměkčily slzy. „Spánembohem, kašlat na všechno,“ odpověděl mrzutě a vzal ruku, kterou mu kněz nabízel. „Takovejch případů na světě je,“ pleskl mu do ucha kostelník, „s tím si hlavu nelamte.“ Odešli, Ferda to vlastně ani nezpozoroval, stál uprostřed jizby a hleděl do země. Za chvíli se probral, vzal ranec, nasadil si čepici a zašel na malý dvorek, kde stálo otcovo náradí. Zahrabával rakev s horečným chvatem, plno lidí se na něho dívalo ze všech stran, stáli u hrobů svých rodin a dělali, jako by se modlili.

Neušlo jim, že Ferda hodil do otcova hrobu jakýsi pytel, obtěžkaný mnoha tajemnými věcmi, a čím byla vyšší vrstva hlíny, kterou jej Ferda přikrýval, tím více se jim chtělo vědět, co v něm je. Jeden po druhém se trhali od svých hrobů, pomalu a poněkud rozpačitě se šinuli směrem k Ferdovi. Za chvíli tu stálo mnoho žen a mužů, svírajících Ferdu ve svůj mlčenlivý kruh. „To bych rád věděl,“ pravil konečně jeden z nich, „co jsi to tam hodil?“ Ferda se teprve nyní zastavil v práci a podíval

se na lidi, kteří ho svýma očima pohlcovali. Byl nezvykle mírný a poddajný, na nikoho z nich se nezlobil a přijal otázku, jako by na ni měli velké právo. „To jsou věci, které vykopal ze starých hrobů,“ řekl měkce a dobromyslně, jako by myslel na svou matku. Lidé po těchto slovech užasli, pohlédli jeden na druhého, a nežli se Ferda nadál, stála jakási žena vedle něho a vykřikla mu do tváře:

„To patří nám!“ Všichni jí vzrušeně přikývli. Ale Ferda se jim dal do smíchu, neboť si vzpomněl na nebohý obsah pytle, o němž si činili falešné představy. „Nebuďte blázni,“ řekl jim shovívavě, „nic tam dohromady není.“ Oni ho ovšem začali podezřívát, že je chce a mnozí si dokonce mysleli, že nejdrahoccennější věci z pytle vykradl a vrátil zemi jen to, co je bezcenné.

„Tomu nevěříme,“ křičeli jeden přes druhého „chceme se na to podívat!“ Jakýsi muž skočil již do hrobu, zpolovice zasypaného, a druhý mu podal lopatu, kterou byl Ferda odložil na hromadu hlíny. „Naše teta měla v truhle na krku zlatou brož, celá rodina o tom ví,“ ubezpečovala všechny starší žena a dodala na důkaz pravdy. „Namouduši!“ „Zlatá brož tam je, dvě zlaté brože tam jsou, ale to ostatní je starej šmejda.“ Ferda byl chvíli v rozpacích, co má dělat, ale pak se najednou nahnul k člověku, který ryl v hrobě, a chytiv ho za límec, vytáhl ho ven. „Povídám dost, zatím jsem tu pánem já. Dal jsem to zpátky do země, jak mi poradil velebný pán. Patří to zemi, vám ne!“ „Ale vám taky ne,“ rozkřikla se na něho žena, která se hlásila k broži. „Copak jsem to nehodil zpátky?“ zeptal se jí Ferda dotčeně. „To bych to musila vidět,“ zaječela prostořece. „Ještě že jste ženská! Mužskému bych to neodpustil!“ Řekl to, jako když vyhrožuje, ale přitom již s nimi přestal počítat. Odstrčil člověka, který vedle něho krotce stál, vyškubl mu lo-

patu z ruky, a obrátiv se k nim zády, začal pracovat s velkým zaujetím. Bylo jim jasno, že je všecko marné a že by ho každé další slovo popudilo. Přes svůj hněv, kterým ho ve svých duších zahrnuli, se ho báli rozlítit, neboť znali jeho chvíle, kdy mu je všecko jedno. Leckterá z žen by byla ráda na něho, posměšně vykřikla, aby si nemyslil, že zahrabává svého otce, ale dala si zajít, vidouc, že i muži v tichosti odcházejí.

Kvečeru si odběhla bába od Doušů domů, a potkavši ve vsi Bártíka, řekla mu potměšile:

„Hlídačka má holčičku. Bylo to divný přivítání. Hlídač jako když se k ní nechce znát.“ „Ale jděte,“ šuškal si s ní Bártík, „to by ale mohlo bejt.“ Počítal na prstech čas, který uběhl od loňského jara, a příliš ukvapeně vyhrkl: „Ferda tam byl párkrát. Ale před ním nic neříkejte! A vůbec byste měla radši mlčet, on je mstivej.“ Bylo to ke konci ledna, zima byla bez sněhu, ale muzik bylo po celém kraji, že si musil člověk dlouho vybírat, nežli se rozběhl k té nejveselejší. „Jdu tancovat,“ řekl si Ferda ve světnici a bouchl pěstí do stolu, jako když něčemu vzdoruje. „Jakejpak smutek, když to nebyl můj táta?“ Vzal čepici a hůl (třetí den nevylezl z kalmuku, neboť se mu nechtělo ani topit) a když vyšel před práh, kopl surově psa, který na něho vyskakoval. „Jakejpak smutek,“ smál se jízlivě a přibouchl dveře i hřbitova, až to slyšeli mrtví v hrobech. „Když budu smutnej, tak budu smutnej z něčeho jinýho. Sakra,“ vykřikl do hvězdné noci, „kdo je tu ještě z milosti?“ Vzpomněl si na Doušovou a napadlo ho slovo hlídač. „Dneska hlídá starej Zuzka,“ říkal s úsměškem, zatáčeje od hřbitova. „Je mu asi zima, měl jsem mu nechat v kapse flašku rumu.“ Šel rychle, pěníla se mu krev, myslil na Aničku a prohlásil, jako když se dušuje: „V tom psaníčku byl pro mě návod. Ať visím, když to tak neudělám!“ Všiml si světlé noci jako zloděj, kterému

nepřichází vhod, ale nepochyboval, že se mu podaří Aničku do ní vylákat. Ani si neuvědomil, že běží, že dýchá divoce a schváceně, že je horký jako plamen.

12

Šest oken hospody svítilo žlutě do noci a na jejich pozadí se proplétaly černé siluety tanečníků. Bylo to jako šest průhledů do ohnivé peci, v níž se kroutí, zamotávají a chumrlají bizarní lidská těla. Zdálo se, že rozžhavená podlaha pálí a řeže lidi do chodidel a oni se chvílemi nad ni zdvíhají, ale vzápětí padli nazpět a zařvali bolestí. Křik, výskot a řev byly stále zřetelnější, také třeskatý ryk hudby Ferda určitěji vnímal.

Řítil se za ním bez oddechu a bez zastávky pod hvězdnou oblohou a samojediný tančil divoký kvapík po tvrdé a krabaté půdě, o níž občas klopýtl, a surově zaklel.

„Mám ji s sebou?“ ptal se již poněkolkáté temně a zchváceně a hrabal se v kapse, kde jej zastudil kov pistole. Okna hospody byla stále větší, jako když se rozstupují, aby jimi mohl pohodlně vstoupiti do sálu i největší hromotluk. Byl by málem rozrazil jedno z nich a vskočil dovnitř nápadně a nehorázně, aby si ho povšiml kdekdo a aby byl jeho příchod slavný a zdrcující. Ale nahlédnuv dovnitř, byl najednou pln mírnosti, neboť právě u okna stála Anička, která netančila. Vzpomněl si, co ji na něm nejvíce děsí, a uvědomil si, že musí býti krotký a přítulný. Vstoupil tedy do hospody zcela potichu, takřka se prolnul hradbami lidských těl, až byl skoro uprostřed, rozbodán rameny a lokty. Tloukly do něho, jako když dorážejí, ale on byl příliš silný, aby ustoupil nebo aspoň zavrával. Padnouti nemohl, podpírala ho hustá masa těl, do níž byl vklíněn a která ho chvílemi i pozdvihla. Stál skloněn pod jednou

z lamp, kde se rozkročil, a dal se omílat vířivou hmotou jako kámen v hlubině. Viděl daleko kolem sebe, neboť vše převyšoval o dvě hlavy. Ale proto byl také záhy zpozorován a v jediné chvíli proběhlo jeho jméno všemi ústy a nabylo rozměrů skoro obludných. „Ferda je tady,“ řekla Anička zděšeně a chytila se oběma rukama bratra, který stál vedle ní. „Neboj se, jsem tu s tebou,“ řekl jí chlácholivě a vypjal se, jako by chtěl ukázati, že i on má dosti síly, která ji zaštití. Byl o mnoho mladší a menší Ferdy, ale zato zde měl i dosti kamarádů, kteří, bude-li třeba, vytvoří s ním mocnou frontu proti přespolnímu vetřelci. Muzika dohrála, kolo se zastavilo, rozčleněná masa se hrnula chodbou ven nebo se procházela, hlučně hovoříc. Střed sálu se vyprázdnil jako mýtina a z něho se tyčil veliký Ferdův zjev. Cítil velmi dobře, že si ho lidé prohlížejí s neskrývaným údivem, neboť nedovedli pochopiti, jak může jíti syn v den otcova pohřbu do taneční zábavy. To si uvědomoval a to ho nutilo, aby svůj vzdor, potlačený myšlenkou na Aničku, dal zase najevo. Zapomněl na svůj plán, který chtěl provádět opatrně a s rozmyslem, a zejména o to, aby ukázal, že se sem nepřišel jen dívat, jak všichni tancují, ale že miní tancovat s nimi. A snad divočeji nežli jindy, všemu navzdory! Jeho klidu a mírnosti byl konec. Kdyby byl k němu aspoň někdo přistoupil a dal se s ním do řeči! Měl tu jistě dosti známých, kteří sice nebyli jeho přáteli, neboť jeho srdce bylo samotářsky hrdé a nesdílné, ale mnozí ho znali z dřívějška, ne-li dokonce ze školy. Snad si myslili, že by mu nepřišli vhod, vrací-li se od čerstvě nasypaného hrobu svého otce, nad nímž omotal své rozbolestněné srdce ještě posupnějším a pichlavějším krunýřem Ferda se nyní opravdu šklebil a odpuzoval jako ostnatý drát a oni se domnívali, že to je úmyslné. Znali někdo z dřívějška cestu k němu, zastavil se před touto pře-

hradou, nad níž se objevila přísná výstraha. Rozhlížel se, jako když někoho hledá, a najednou ulpěl očima na Aničce. Vzdo-rovitá a zamračená tvář se narovнала, něco velmi něžného po ní přešlo a zůstavilo na ní měkké šlápěje. Ferda pod tím tál a jhl, pojal ho veliký stesk Aniččiny modré oči, s nimiž se střetl, uskočily polekaně a plaše a on se za nimi vrhal s dravou dychtivostí lovce, rozvášněného a pošťvaného hbi-ťým úprkem laně, která ho zavádí hloub a hloub. „Pojď domů,“ řekla svému bratrovi, tisknouc se k jeho rameni a otáčejić hla-vu na druhou stranu, kam ji tlačil Ferdův rozpálený pohled. „Utíkat před ním nebudeme,“ odpověděl jí pevně a sebevě-domě a svěsil koutky úst na důkaz pohrdání. „Proč mne ne-nechá?“ tázala se žalobně a vzdychla, jako by již byla velmi znavena tím pronásledováním. Uprostřed sálu se stalo zatím něco neočekávaného. Ferda vykřikl směrem k hudbě, a třebaže nikdo nepochytil smysl jeho slov, všecko ztichlo a upřelo zraky k němu.

„Sólo!“ zařval ještě jednou. A hrst peněz letěla nad hlavami lidí a řinčivě padala mezi muzikanty, kteří je lačně sbírali. V ně-kolika okamžicích hudba spustila. Ferda se pyšně narovnal, čepici a hůl, které měl stále v ruce, hodil od sebe, jely po podlaze pod nohy tanečních párů, které stály kolem doko-la jako hradba, vroubená nekonečnou řadou vyjevených očí. „Z cesty!“ velel pánovitě a naznačil rukou, kterým směrem se mívá brát. Lidé se rozestoupili, na konci uličky se chvěla Anička, která tušila, co ji čeká bázeň i odpor, jimiž se otrásla, dotkly se také bratrova těla a ten si uvědomil, že je jí třeba jeho zášřity. Byl jist, že všecko rozhodne jeho statečnost, kte-rá je tolika očima sledována. Rychle se vzpamatoval a v jedi-né chvíli stál před Aničkou, zakrýváje ji svým tělem a bráně Ferdovi přístup k ní. Anička, nečekájić, co bude dále, uskoči-

la ke stěně a vysmekla se ze sálu v bázlivém pospěchu. Proti sobě stanuli dva rozlícení muži. Lidé ztichli, jako když je někdo přiškrtí, nikdo ani nedutal, čekali lačně i s obavami, co se bude dít. Hudba hrála Ferdovo sólo, jako by ho pobízela, aby si umíněně provedl svou. Překvapen bratrovou smělostí, již se nenadál, zůstal stát na chvíli jako omráčený, ale pak ho jediným pohybem odklidil z cesty. Stačil k tomu jeho pravý loket, jímž ho nabral jako zdivočelé zvíře tupým rohem a odmrštil napravo mezi lidi, kde se zapotácel a padl.

„Húúú,“ zasténalo množství údivem a mnoho dívčích hlasů vyvýsklo, jako by se Ferdův sveřepý loket dotkl i jich.

Ale za odraženým mladíkem se objevil a Ferdovi prázdná zeď jako na drzý výsměch, že ji hlavou neprorazí. Chápal to jako léčku, jako smluvený útok proti sobě a cítil se pohaněn před všemi lidmi. Bolelo ho to více nežli rána. Nebylo třeba zvláštního důvtipu, aby se domyslíl, že Anička uprchla. Chladný vzduch, který mu ovanul tvář, obrátil jeho oči k otevřenému oknu, jímž se právě větralo. Vše bylo vzápětí rozhodnuto Aniččin bratr, který se zatím sebral a chystal se na Ferdu vyraziti zezadu, doletěl k němu již pozdě a nedosáhl ani jeho nohou. Mihly se mu před očima a ztratily se ve tmě, již se Ferda pustil popaměti, chtěje si nadběhnouti prchající dívku. „Musíš za ní!“ křičeli lidé na jejího bratra, který stál bezradně u prázdného okna a příliš dobře si uvědomoval, že sám se za Ferdou do noci pustit nemůže. „Pojďte někdo se mnou, sám se neodvážím,“ rozkřikl se do sálu. Ale nikdo se k tomu neměl. „Je jako pominutej pes,“ odpověděl někdo za hodnou chvíli a všichni vzali tuto výmluvu za svou. Asi dvě stě kroků běžel Ferda, nevěda kam, směr si určil popaměti a instinktem. Potom zaslechl ve tmě před sebou drobné a rychlé kroky, které ho přesvědčily, že je na dobré stopě.

Zryhlil běh, ale Anička vpředu též, štvál se, jako by chtěl uniknout své smrti. Ale nebylo to nic platné. Ještě měl před sebou značný kus cesty, když slyšel, jak se otevřela vrátka a za okamžik s velkým hlukem zapadla. Letěl tak prudce, že se nedovedl naráz zastavit. Setrvačně se řítíl vpřed, třebaže vše, co mohl dostihnout, byla jen tma, již měl plné oči i hlavu. A tu se otevřela vrátka podruhé, prudce se zabouchla a proti Ferdovi se vzepjal veliký pes, jehož oči byly fialové a strašidelné. Viděl je nahoře a hned zase dole, pohybovaly se jako pár létajících světél, neslyšel nic, jen cítil. Cítil úder do pravé paže a vzápětí palčivou bolest a potom ještě ránu ve stehně, z níž se teple řinula krev dolů po těle. Zdivočel touto krutostí, která byla proti němu vypuštěna, a nedbaje ran a bolesti, vrhl se za psem, který couvl již dříve, jako by ho byla lidská krev utišila a nasýtila. Nahmátl ho u samých vrat a podivil se, jak je malý. Jeho obrazotvornost ho před chvílí netvorně zveličila, teď mu obemkl hrdlo skoro jednou rukou. Uchytil ho a stiskl znalecky a nepustil ho, třebaže byl ještě několikrát kousnut do ruky. Odskočil od vrat, a jako by pronášel temnou kletbu, zdvihl psa do výše a vší silou jím mrštil do tmy, která odpověděla bolestným zaúpením a těžkým úderem. Bouchlo to i mlasklo, zdi jsou z kamene, okno by bylo povolilo. Krvavé stopy jeho činu objeví se tu až zrána na důkaz hněvu i síly, která se nelekla. Byl by chtěl ještě něco vykřiknouti a pustě lát, ale hromádka psího masa, která sjela po zdi a rozšelestila jakési křoví, byla jako cinkot v hněvu roztrášené sklenice, po němž přichází lítost i stud. Bez čepice a bez hole, tak jak byl, ani na své věci zanechané v hospodě nepomysliv, dal se odtud pryč, bloudil polem jako po velikém hříchu. Usedal na mezníky, na které nohama narazil, přemýšlel, vstával a zase šel dále, až se konečně setkal v kapse se svou

pistolí, kterou vzal s sebou jako vždy, byla-li před ním noc. Řezníci mívají při sobě dosti peněz, to je známo, opatrnosti nikdy nezbyvá. Jejich zastávky v nočních krčmách při silnicích bývají časté a parta hráčů, kterou v kartách obe hráli, si na ně ráda počihá, aby dostala nazpět svou prohru Ferda byl řezníkem bez výhrad a o jeho obchodním důvtipu bylo známo, že se vyrovná hráčské odvaze a obratnosti. Šťěstí, že jsou obyčejně i dvojnásob silní a nebojácní! „Bez tebe, Aničko, nebudu,“ pravil Ferda s nekonečným smutkem a dal se do pláče. Byl podoben dítěti, kterému se po něčem hrozně stýská. Šel zvolna a nebránil se, podroboval se nesmírné vlně, která ho zatopila a na níž se houpal tam a sem jako bezvládný trám. „Kdo přijde na svět úkradkem, úkradkem musí odtud.“ Říkal si to dlouho, jako by podle toho kráčel tichou krajinou, z níž se mu nikdo neozýval vstříc. Připadala mu jako svět, který mlčel na všecky jeho tužby a žádosti. Pocit opuštěnosti, který ho soužil, byl v této tišině stále větší a on se hoře usmál, vzpomněl-li na své tělo, o němž lidé se závistí říkali, že by dobylo celého světa. „Ani holku, kterou miluju, nedobýlo, tak co s ním?“ Připomněl si rány, které mu mokvaly na ruce i na noze, a zasyčel, jako by chtěl někoho uštknout. Rozpomenuv se, že psa vyslala proti němu Anička, cítil ještě hlouběji tuto pohanu, která byla trestem i výsměchem. Ani nejmenší naděje mu nezbyvalo, vše bylo velmi určitě skončeno! Pistole v kapse byla k jeho ruce stále přátelštější, již se jí obíral zdlouhavě a procítěně, dával se s ní nakonec do řeči. Byl by se jí snad málem zeptal, odkud pochází, kdyby to byl tak dobře nevěděl. V té samotě by byl asi dovedl rozmlouvat i s kamenem, jen kdyby i byl kámen chtěl rozmlouvat s ním! Modlitbám jeho duše nepřivykla, mnohý člověk by se i byl na jeho místě zbožně pomodlil. Nepamatoval, že by se, byl někdy smrti

bál, a modlitba zejména rozptyluje strach před smrtí. On se odmalička pohyboval kolem ní, zblízka jí hleděl do tváře, do jejich kuchyně ústilo okénko z umrlčí komory, kde v nevelké záři svíčky leželi mrtví, živitelé celé rodiny. Hřbitov znal jako útulnou zahradu a velkolepý ostrov při hře na námořníky, věděl, že co bylo přikryto takovou spoustou hlíny, nikdy již nepovstane, jak o tom svědčily kosti ze starých hrobů, s nimiž si bez bázně hrál, snášeje je někdy s dutými lebkami do komory. „Beztoho mne nejvíc mučí mé tělo,“ řekl si temně, „až se natáhne, bude klid.“ Chtěl býti chladný jako jeho zbraň, aby v jisté chvíli nepoznal, že studí. Neměl již daleko do cynismu, který mu upravoval cestu k méně lítostnému odchodu.

Ale tu mu uklouzla noha po jakémisi svahu a on se s hrozným zaklením sesmekl dolů, kde narazil na špičatý štěrk. Byl na trati, před ním se v měsíčním světle do dálky leskly koleje. Pustil se podél nich a brzy byl u silnice, za níž stál světlý domek hlídače Douši. Zdvihl se před ním, jako by byl v této chvíli vyrostl ze země. Nenadál se, že mu ještě vstoupí do cesty. Domníval se, že jde na druhou stranu, a zatím tíhl k těmto místům jako kůň k rodné stáji. Hlavou mu prošel onen loňský den, který pro skončil tak potupně. Cítil to ještě silněji nežli dříve. Rána, utržená v tomto domku, se rozšířila a prohloubila o dnešní, tak živou, palčivou a čerstvou. Zapalovala se mu a vznítala v duši, na niž jako by se byl soustředil útok celého světa. Cítil se proklet, poplíván, zbičován a zrazen, neměl přízně, která by ho utěšila. Chtěl nenávidět všechny lidi, ale nenáviděl jen ty, kterým byl nejbliže. Stál proti domku jako proti svému největšímu nepříteli, chtělo se mu jej rozbít, rozmetat, rozdupat, zapálit. „Zapálit!“ Řekl to nahlas, řekl to divě a nepřičetně, jeho hlas se podobal požáru. Stydl závistí a rozpaloval se mstou, bylo mu horko i zima, hlavu měl jako oheň, srdce

jako led. Šel kupředu jako náměsíční, ploužil se jako stín, byl záhy pod okny. Myšlenka o požáru se stala hroznou a trýznivou touhou, chtělo se hledět do ohně! Cítil, jak jej svádí právě pokoutnost a protizákonnost zamýšleného činu, a nyní se jím již unášel a přiváděl v extázi. Zahlédl vousatou Doušovu tvář, skloněnou nad stolem, a vedle něho ženštinu, která koupala v dřevěné vaničce růžové dítě. Pochopil. Bylo mu známo, jako celé vsi, co se zde chystá. Dnes se tedy dočkali! Štěstí, které se sem sneslo a které viděl tak zblízka, učinilo ho zcela šíleným. Jeho není, ať není ani jejich! Duše parobka, proklouznuvší na svět zadními vrátky a přivítaná s úlekem, zda-li svou podobou nevyzradí, co bylo pokoutně a nedovoleně zplozeno, odhodlala se k veliké pomstě, která propukla jako vzpoura. Odplížil se podél zdi, zahrnul za roh, kudy byla cesta na dvorek, lezl na hranici dříví, po níž se dostane ke slámě, čouhající z půdy. Ale sotva udělal několik pohybů zdvihlo se hejno slepic, které tu nocovalo, a s velkým křikem, chřestivě tlukouc křídly, padalo k zemi. Dostal od nich do tváře několik ran a tak se vyděsil, že příliš neopatrně sjížděl dolů, přičemž strhl vrstvu polen, hlučně se zřítivších. Věděl, že musí být co nejrychleji odtud, a v několika okamžicích již byl u plotu, přes nějž se přehoupl. Padl hlouběji, nežli se domníval a zaúpěl, jak ho prudkým nárazem zabořilo v kolenech. Pokřikem slepic a rachotem dřeva byli lidé v domku vyrušeni a Douša vykřikl: „Zloděj!“ Skočil ke stěně, strhl krátkou pistolí, která byla jako Ferdova, a již stál před dveřmi, kde napjal sluch a zkoumal, co se děje. Potom šel opatrně podél zdi a nohou zaháněl poplašené slepice, které tu pobíhaly. Na dvorku bylo ticho. Hranice dřeva byla sice zbourána, ale Douša si namlouval, že spadla sama od sebe. Jedno poleno povolí a letí všesko. Jakpak by se slepice nepolekaly? Ale tu

slyšel, kterak někdo úprkem běží, a již viděl vysokou postavu člověka, který vyběhl na malý svah, jímž byl domek za dvorkem kryt. Vykřikl za ním: „Stůj, nebo střelím!“ Ale člověk se nezastavil a vzápětí mu zmizel v polích. Bylo mu divné, že je bez klobouku, viděl velmi zřetelně jeho rozevláté vlasy. Dvakrát se nerozmýšlel, skočil k plotu a padl dolů za těchže bolestí jako před ním Ferda. Ale pustil se rychle vzhůru, až se mohl rozhlédnouti po rovném poli. To Ferda asi nečekal, neboť za svahem chvíli odpočíval a nyní se octl Doušovi zcela nablízku. Spatřiv ho za sebou, dal se zase na útěk. Doušovi se zdálo, že ho poznal. Ale nechtěl tomu věřit. Nedovedl pochopit, proč by byl bez klobouku a co by byl na jejich dvorku chtěl?

Člověk se mu zatím vzdálil, stočil se nyní doleva, jako by se chtěl vyhnouti vesnici.

Aby ho zaplašil, natáhl Douša kohoutek a vystřelil do vzduchu. Také ho ta rána poněkud uklidnila. Vrátil se domů až za hodnou chvíli, zvenčí nebylo možno přelézt plot, bylo třeba jítí kolem. „Bůhví co se to dělo,“ řekl umdleně a usedl na židli, nechávaje bábu v napětí i strachu Vypadal jako po zarputilém zápase, v němž měl co dělat, aby zloděje přemohl. „Byl vám to celý Ferda,“ pravil spíše pro sebe, jako když něco nedovede pochopit. „Zuzků?“ zeptala se bába, která začala všecko chápati po svém. Bylo chvíli ticho, bába zkoumala Doušu po očku, podezřívala ho, že jí všecko nepověděl. „Chytil jste ho?“ naléhala čmuchavě, ale bez výsledku. „To nebyl Ferda, co by tu chtěl?“ řekl Douša rozháraně. A bába věřila, že něco kvůli ní zahlazuje.

„Slyšela jsem ránu.“ „To jsem prásknul do vzduchu.“ „Jo, do vzduchu,“ myslila si potutelně. Měla již svou představu, která se jí líbila a kterou by byla velmi nerada měnila. Byla přesvěd-

čena, že se Ferda přišel podívat, co se Doušové vlastně narodilo, protože...protože...však víme, jak holčičku Douša odpoledne přivítal! Copak že si počínal tak neopatrně? Blázen! Mohl přece vědět, co bude, jestli se s ním Douša dneska někde srazí! „Bude tu vlak!“ vykřikl Douša, jako když se z něčeho vzpamatoval. A sebrav lucernu s praporkem, vyšel ven. Slyšel, že z vedlejška žena volá, ale neměl již čas, aby jí šel povědět, co se tu před chvílí stalo.

„Jděte Aninku upokojit,“ řekl bábě a bába si myslila:

„Hele, i před ženou to tají.“ Sotva vyšel na práh a poslouchal jak daleko je vlak, neslyšel jeho hukot, nýbrž krátkou, temnou ránu. V polích se právě Ferda střelil do srdce.

Necítil hrůzu před smrtí, zděsil se, že se střelil špatně, neboť zůstal stát a hlavu měl stále jasnou. Rozhlížel se kolem sebe, nedovedl pochopit, že člověk s prostřeleným srdcem může žít. Velmi ho popudilo, že nedovede přemoci ani sám sebe, a poněvadž druhého náboje neměl, začal v kapsách hledati nůž, s nímž chtěl přiskočiti na pomoc. Ale nežli jej našel, slyšel v dálce supěti vlak. Jeho kola budou bezpečnější nežli nůž! Pustil pistoli na zem (málokdy padne do prázdné brázdy takové semeno) a rozběhl se napříč do polí k trati, vzpomenuv na hrobníka, který touto cestou také kdysi pospíchal. Vydržel letět až k samému příkopu, který chtěl přeskočit.

Ale již nepřeskočil. Se soumrakem v hlavě a s lítostí v duši se skácel nazpět a padl do příkopu tváří k obloze, na níž zahlédl tisíce rudých požárů. Pokusil se ještě se zdvihnout, ale již jen bezděčně. Pak se natáhl jako člověk, který si po dlouhé cestě dopřává pohodlí. Vlak přešel, přešel naprázdno, nic se mu do cesty nepoložilo. Ale na kolejích Doušova života někdo ležel, nebezpečný jako podkop.

Ráno, sotva se svezl z lavice, vzpomněl si Douša na výstřel, který v noci v polích zaslechl. Nežli se upamatoval, jak to všecko bylo, tloukl traťmistr na okno a křičel, aby vyšel ven. „Tamhle máš ve strouze mrtvolu. Zajedu pro komisi.“ Nechal Doušu stát a usedl na drezínu, kterou nohy dělníka uvedly v pohyb. Skřípala a letěla dolů, a traťmistr se ještě otočil a volal: „Vůbec s ní nehýbej. Nech ji ležet tak, jak je, komise ji musí ohledat!“ „Radši tam ani nepůjdu,“ vykřikl za ním Douša a jen se z dálky díval, zdali něco uvidí. „Já jdu zas na chvíli domů,“ pravila bába, stojíc před domkem s vlnákem přes ruku. „Copak se vlastně stalo?“ dodávala zpytavě. „Mám v rajóně mrtvolu. Vždycky to potká zrovna mě.“ Mluvil mrzutě a odplivl si, vzpomněv na kolegu dolního i hořejšího, jimž se do cesty něco takového ještě nepřipletlo. „Kdepak leží?“ „Prej tamhle,“ ukazoval Douša kupředu. Sám nevěděl, kde to vlastně je.

„A to se tam ani nekouknete?“ „Je to jedno, stejně už ji nevzkřísím.“ Ale dal se po těchto slovech přece jen do kroku, neboť od začátku tušil, že to souvisí s nočním výstřelem. „Já se taky podívám,“ říkala bába, táhnouc za ním, „budu to mít z první ruky.“

Neodpověděl a jen se rozhlížel napravo i vlevo, aby nic nepropásl. Bába sešla až na kraj příkopu a za chvíli vykřikla: „Tamhle leží!“ Na okamžik se zastavila, nechtělo se jí dále, Douša byl dříve nežli ona. Ale nesestoupil dolů. Díval se na mrtvé tělo z trati, vše musilo zůstat do příchodu komise neporušeno. „Je to Ferda,“ pravil najednou ztišeně, „poznám ho podle vlasů.“ „Ferda Zuzkojc?“ ptala se vyjeveně

a naklonila se, jak mohla nejlíp. „Je zastřelenej,“ řekl Douša ještě tišeji. „Jakpak to víte?“ „V noci jsem slyšel ránu.“ „Ale vy jste taky vystřelil, ne?“ Douša se k ní prudce obrátil a rozhořčeně vzkřikl: „Ještě řekněte, že jsem ho zastřelil!“ Na chvíli se zalekla, ale pak řekla beze lsti: „Já si to myslím.“ Nevěděl, co s ní má dělat, ale dal se do smíchu. „Tak jen to nikde nepovídejte, mohla být z toho pěkná polízaná.“ „Ferda to je, no jo, znám jeho šaty. A taky to je jeho postava.“ Vzpomněla si, jak Douša o něm v noci mluvil, a věřila, že to je ten člověk, kterého pronásledoval. Teď dělá, jakoby o ničem nevěděl! Ale byla zticha. Za chvíli řekla:

„Já už musím jít. K polednímu zas přijdu.“ Šourala se pryč, skrývajíc své podezření.

„Já jdu taky,“ pravil Douša, „je to asi sebevražda. Byl to podivínskej rod.“ „Ženě to ani neříkejte, aby se nerozcílila,“ poradila mu ještě, odcházejíc k silnici. „To vím,“ odsekl jí podrážděně, neboť měl duši plnou hněvu. „Jako když se smluvili,“ hučel temně, mysle na hrobníka a na Ferdu, kteří šli napříč jeho životem. Bába se šla nejprve poradit s Bártíkem, jehož živnost ležela při cestě. Ten jí řekl, aby mlčela, ale sotva odešla, začal to roztrušovat sám. Pověst se rozlila v širokých kruzích, sdělovala se jako hluboké tajemství. Bába, která ji zrodila, by ji byla stěží i poznala, jak byla znetvořená! Ale podstatu měla stále jedinou: Douša zastřelil Ferdu, který se v noci tajně přišel podívat na své dítě. Kolem deváté přijela komise, vážná, zachmuřená a přísná, byli s ní také dva četníci. „Je to Ferda Zuzka, hrobníkův syn, včera měl jeho otec pohřeb,“ řekl jim Douša, sotva slezli. „Byl přejet?“ zeptal se soudce.

„Asi se zastřelil,“ pravil Douša. „Musím ale vyprávět, jak to v noci bylo.“ „To až do protokolu,“ řekl i mu dva najednou. „Teď nás odvedte k tomu místu.“ Nejprve prohlíželi okolí, potom

polohu mrtvého trupu a potom jej teprve vynesli nahoru a položili na pole. Tam jej prohlížel lékař.

„Je střelen do srdce,“ řekl s jistotou. „Ale na rukou má nějaké rány.“ Potom ohledával Ferdu po celém těle a našel rán u na stehně a na paži nedaleko ramene.

„Jako by ho byl pokousal pes.“ To si Douša nedovedl vysvětlit. „Račte dovolit, abych řekl, co jsem v noci zažil. Sedím v cimře, mohlo být asi k jedenácté. Najednou slyším křik slepic a hned za ním se sype hromada dříví. Bylo to z domkem, na dvorečku. Myslil jsem, že je u nás zloděj, a vyběhl jsem ven s nabitou pistolí. Už bylo ticho. Najedno ale slyším, jak někdo utíká. Pustil jsem se za ním, přes plot, abych to řekl pořádně. Zmizel mně za tím kopečkem, co s tam za naším dvorkem zdvihá. Ale když jsem na něj vyběh vidím dost blízko před sebou člověka bez čepice. Známeho je možno poznat i ve tmě, natož když svítí měsíc. Každý máme svoje pohyby a ty nikdo nezapře. Napadlo mě, že je to Ferda. Tyhle jeho vlasy jsem taky rozpoznal. Ale on u byl zase daleko, a tak jsem jen vystřelil do vzduchu, abych ho postrašil. Co by byl ale Ferda na našem dvorku chtěl a ještě k tomu bez čepice?“ Vyslechli ho s velikým zájmem, a když dokončil, zeptal se soudce: „Teď už jste ale o tom přesvědčen?“ „Abych řekl pravdu, tak jsem z toho blázen. Ferda to byl, docela určitě to byla tahle hlava. Ale ještě jsem vlastně neřekl všechno. Když jsem šel asi za čtvrt hodiny čekat vlak, slyšel jsem někde v polích ránu.“ „Kterým směrem?“ „Tímhle!“ Douša ukazoval šikmo do polí. „Ale tam se mrtvola nenašla,“ řekl soudce ironicky.

„To bych taky rád věděl,“ pravil Douša a pokrčil rameny. „Máte u vás na dvorku psa?“ zeptal se ho lékař. „Nemáme, ale byl by zapotřebí.“

„Říkáte, že se zastřelil. A kdepak má nějakou zbraň? Musil by mít zbraň, chápete?“ Po soudcově otázce skočili četníci k místu, na němž Ferda před chvílí ležel, a hledali tuto závažnou věc. „Nic tu není,“ volali za chvíli, „to je podezřelé.“ Také ostatní členové komise se jali hledati zbraň, prohlížejíce místo, na němž Ferda ležel prve i nyní, a lékaři napadlo prohledati kapsy jeho oděvu, z nichž vytahoval jen věci zcela bezvýznamné. „Byl střelen zepředu nebo zezadu?“ ptal se soudce a lékař prohlásil chladně: „Zepředu.“ „Byl již od vás daleko, když jste vystřelil?“ obrátil se soudce k Doušovi, který hledal s ostatními a lezl po kolenou s velkou horlivostí. „Daleko, střelil jsem jen pro postrach. Kdybych ho byl trefil, bylo by to šlo do něho zády, že ano, a jak je vidět, šlo to předem. To si udělal sám, račte být bez starosti.“ Viděl, že jsou jejich oči nyní poněkud zkrivené, že mu již tak ochotně nepřisvědčují a že mají nějaké své myšlenky, s nimiž zatím nechtějí na světlo. Zmátlo ho to, on rudl i bledl, rozhlížel se po nich a jejich mlčení mu působilo muka. „Kdepak máte tu pistoli?“ zeptal se ho najednou soudce.

„Doma, prosím, visí na zdi, jako visívala jindy.“ Odmlčel se, jako když lapá dech, ale pak vybuchl žalostivě a utrýzněně: „Snad s tím ještě budu mít tahačky.“ „Pitva je nevyhnutelná,“ řekl soudce lékaři, jako když schválně odbočuje. „Zařídte převoz,“ dodal k četníkům. „Máte mě za jeho vraha nebo ne?“ zaúpěl Douša.

A postavil se před soudce, který se chlácholivě dotkl jeho ramene a řekl s opatrností: „Jen buďte zcela klidný. Všecko se spravedlivě vyšetří.“ „Bylo to, jak to říkám, namouduši,“ řekl Douša Zvýšeným hlasem a dal si ruce na srdce. „Půjdeme sepsati protokol,“ vybídl soudce komisi. „Potom zařídíte převoz a vyšetříte, co tomu předcházelo.“ Starší četník zasaluto-

val a hlásil: „On tu zůstane a já půjdu do vsi hledat povoz. Pak půjdeme pátrat, kde včera byl a s kým mluvil. Myslím, že budeme do poledne hotovi.“ Soudce kývl a vykročil, ostatní za ním. „Račte jít ke mně do domku, venku se nedá psát,“ zval je Douša, ukázav rukou kupředu. „Tak jsem to zamýšlel,“ ujistil ho soudce.

Douša je předběhl, aby vše připravil, nikdo ho nezdržoval. „Aby něco s tou pistolí neto...,“ pošeptal soudci lékař, ale ten ho pokynem hlavy uklidnil. Ve světnici si Douša vzpomněl, že má před ženou mlčet, a odváděje k ní z kuchyně Fanyнку, řekl jí: „Ať tu u tebe holka chvíli počká. Mám tu inspekci. Nepotřebuješ nic?“ Cítila se již dosti zdráva a seděla na posteli, zahrnujíc děťátko, ležící podél ní, neustálou pozorností. „Ne, jen se se mnou nezdržuj,“ něžně ho uklidňovala. „Budu mluvit zticha,“ řekl Douša pánům, kteří zatím vstoupili, „žena je právě po porodu.“ Ukázal rukou na dveře pokoje. Pochopili, že prosí i je, aby tlumili hlas, a učinili mu po vůli.

„A tadyhle je ta pistole,“ říkal, jako když jde po špičkách, „račte si ji prohlédnout.“ Sejmul ji ze zdi a podal jim ji bez strachu a srdečně jako přátelům ruku. Soudce ji prohlížel, šuškal si něco s lékařem a potom řekl: „Vezmeme ji s sebou, víte? K protokolu musíme mít doklad.“ Bylo jisto, že chtějí náboj, který bude při pitvě vyňat z Ferdova těla, srovnávat s touto zbraní, zdali k ní patří.

„Tak v tom podezření přece jen jsem, co?“ řekl Douša sklíčeně a pohlédl na ně, jako kdyby ho zatýkali. „To nikdo neříká. Musíme prohlédnout všecko. Pane doktore, diktujte protokol o mrtvole.“ Sesedli se kolem stolu, lékař diktoval, písař psal. Když byli hotovi, diktoval soudce, jak byla mrtvola objevena, a celou výpověď Doušovu. „Měl jste s ním nějaké spory?“ zeptal se najednou Douši.

„Spory.spory. „, koktal rozpačitě, „ani bych neřekl. Jednou mi sem vlezl za ženou a já ho při tom přistihl. Jenže žena se s ním tenkrát spravila sama.“ Řekl jim to ještě podrobněji a soudce se ho potom ptal: „On vás tedy jistě nenáviděl. Mohlo se stát, že se vám chtěl mstít. Nepoužil jste zbraně v sebeobraně?“ „Rád mne jistě neměl, to se dá myslit. Ale nic si proti mně nedovolil.“ „Hm,“ hučel soudce a tahal se za vousy. „Měl byste nám říci všecko. Věc by se velmi zjednodušila.“ „Já už víc, páni, nevím, přece si nebudu nic vymejšlet.“ „Zatím to tedy stačí. Uvidíme, co přinesou četníci. Podepište se, tuhle, co je ta vaše výpověď.“

Douša tak s ochotou učinil, a nežli udělal tečku, řekl: „Kluk proklatá!“ „Kdypak budeme moci mluvit s vaší ženou? Její výpověď nutně potřebujeme.“ „S tím by mohli páni trochu počkat, až se pozdraví. Sama bába mi radila, abych ji zatím šetřil. Ještě jsem o tom nic neřekl.“ „Byl porod těžký?“ „Ne, bába říkala: ‚Vylouplo se to jako květ.‘ „ Soudce se usmál, zjhl a zeptal se: „Máte chlapečka?“ „Kdyby chlapečka,“ vzdychl Douša. „Holku, a už druhou. Párek se mi nepoved.“ „Pošlu sem asi za dva dni četníka, on vaši ženu vyslechne. Pro dnešek bychom byli hotovi Spánembohem.“ Vyprovodil je až k silnici, kde na ně čekal povoz, traťmistr se vrátil na drezíně teprve nyní, ale jeho výpověď už měli zapsanou.

„Člověče, já tu mám smůlu,“ stýskal si Douša. když s ním přišel do kuchyně, „jestlipak víš, že to vypadá, jako bych byl Ferdu zastřelil já.“ Vyprávěl mu, jak to bylo, ale traťmistr ho chlácholil: „To nejsou ještě žádné důkazy. Chtěl bych ženu a nového potomka.“ „Ale nic ještě neříkej, aby se jí nepřitížilo.“ Vedl ho k ní, přivítala ho s velkou radostí, a když jí blahopřál, měla oči plné slz jako každá matka příliš šťastná. „Snad byste neplakala. Takové hezké děťátko!“

Ukázalo se, že se k přemíře jejího štěstí ještě něco připojuje, a její slzy byly hojnější.

„Frantík chtěl chlapečka. Ale já za to nemohu. Snad tu holku nebude mít ani rád.“ Douša rozpačitě přešlapoval, každé slzy zavíraly jeho srdce i ústa, před cizími lidmi se bál něhy a skrýval ji pod ježatou drsností. „I nepovídej, je mi to jedno, napravit se to nedá.“ Traťmistr si s ní podal ruku, slíbil, že v neděli přijde jeho žena, a pospíchal ven, aby se dostal dále. „Vyšetřování se asi nevyhneš, to už není nic platné. Ale když máš čisté svědomí, nikdo na tebe nemůže.“ Rozešli se jako dobří přátelé. Douša byl jeho představeným na vojně, teď se to obrátilo, ale nikdo z nich ničeho nepozoroval.

Drezína ubíhala v dál, Douša se za ní díval s nezvyklým steskem, a když zcela osaměl, opřel se o domek a tiše zazpíval: Mé koně jdou dnes tiše jako pěny...

Ale nedostal se ani k druhé sloce, když se sem od silnice přihnulo asi pět vesnických žen. Některé nesly kameninové hrnečky, dvě z nich měly v taškách něco ukrytého. „Jápkak se vede rodičce?“ ptala se ta nejsmělejší, neboť chvíli trvalo, nežli se před Doušou uklidnily a nabyly ztracené jistoty. „No dobře, copak to nesete?“ „Něco pro posilnění, nebudete proti tomu nic mít?“ „To nás máte tak rády?“ ptal se jich mile dotčen a ne mohl postřehnouti to, co tak hluboko tajily. „Celá ves dneska o vás hovoří,“ řekla jedna z nich a pátrala stále kolem sebe očima modrýma i úskočnými, kterým nechybělo vtíravosti.

Byla by se ráda zeptala, kde leží Ferda, ale Douša již otvíral dveře a vedl je dovnitř. Bylo třeba se přemoci, potlačit výzvědné touhy, které je sem přivedly a skryly se pod přátelskými pohledy jako polévka pod pokličkami a vejce v taškách. Zůstaly s Doušovou osamoceny, stavěly před ni dar a žvatlaly

jedna přes druhou. „Máte to tak trápení,“ litovaly ji, myslíce na zabitého, Ferdu. Ale ona si oddychla a řekla s uspokojením:

„Sláva bohu, už to je odbyté, ani nevíte, jak jsem ráda.“ Zmátlo je to, ony utichly a prohlížely si dítě, chválíc jeho zdravou barvu a rovný růst. Rozpomínaly se horlivě na Ferdovu podobu, na význačné rysy jeho tváře a na barvu očí, ale pak usoudily, že je ještě brzy na takováto srovnání, neboť dítě se mění od hodiny k hodině.

„Řeknu vám, že jsem se něco nastrachovala...“ pravila Doušová. Ale nedořekla, neboť do světnice vstoupil její muž. Vzpomněl si venku, že žena ještě o ničem neví, a spěchal, aby tu byl, kdyby bylo třeba zakročit. Ale ženy se cítily velmi stísněny, ostýchaly se drážditi bolest, která snad právě nyní na chvíli polevila a opadla. „Jen když jste zdráva,“ řekly jí popolitě, „tamto už nějak přečkáte.“ Douša se lekl neprozřetelné věty, zakašlal, aby její ozvěnu rozptýlil, dal se do smíchu příliš přepjatého a žvanil: „Bože, Aninka je tento. vid', Aninko. to nejtěžší už máme za sebou.“ A ženám tu již bylo nevolno, pořád měly strach, že se po něčem smeknou a uklouznou, hleděly, aby byly brzy venku, kde se jim z naditých hrudí vyhrnou proudy znásilněných slov. „Slijte ji do jednoho hrnce,“ radily Doušovi v kuchyni, podávajíce mu své hrnky a vykládajíce z tašek vajíčka na stůl, kde se zabělala jako dvě řady i velkých vyceněných zubů.

„To jste nemusily,“ říkal ostýchavě a počínal si dosti neobratně, až ho jedna vystřídala. „Kdepak vlastně leží?“ ptala se ho přitom šeptem.

A on jí odpověděl chladně a přísně:

„Tam teď nesmíte!“ „Ale komise už tu byla, vidíte?“ nalehly na něho tři na jednou a čtvrtá skoro vykřikla: „Copak vlastně

zjistila?“ „Koukejte,“ ukazoval na stěnu, „víte, co tam visívalo?“ „Jéje, nevíme,“ odpověděly horempádem, „to je divná hádanka.“ „Moje pistole:“ „A kdepak je?“ Oči jim vylezly z důlků, oči mokré a jako skleněné, každá vy padala jako dvě velké oči.“ Sebrala mi ji komise, jistě mě do toho zatáhnou. Na vojně jsem s ní zastřelil zchromlého Ramsesa, ale víc nikoho.“ Stály kolem něho ztichlé a něčím zastrašené, bály se ho dráždit, neboť viděly, jak těžce vše snáší.

„No, tak my i zase půjdeme,“ řekla ta nejhovornější a táhla je za sebou ke dveřím, jimiž se protahovaly, překážejíce jedna druhé jako ve zmatku.“ Pěkně děkujeme,“ křikl za nimi Douša.

A když zavřely dveře, poškleboval se:

„Čuchat jste přišly, to mi nepovídejte!“ A mezitím zdvíhali četníci Ferdovo mrtvé tělo na fůru vystlanou slámou, hemžilo se to tam lidmi, jejichž oči byly plaché i vytřeštěné. Když četník vykřikl: „Hergot, čímpak ho přikryjeme?“ odvázano si několik žen zástěry a prostíralo je po mrtvém, který by byl zaživa nestál o jejich úsluhu. „Jak se jmenuje ta holka?“ ptal se četník všech a nikoho a vytahoval svůj zápisník, který měl červené desky a líbil se dětem. „Anička Trunečková, z Kleče ze statku,“ křičeli jedněmi ústy. Četník si to nemotorně zapsal a druhý zavolal:

„Tak se může jet! Odpoledne jsme zase ve vsi!“ krávy se daly do kroku, šly zdlouha a kolébaly se, celá fůra se kolébala na krabatém poli a v ní jezdil Ferda tam a sem, bouchaje hlavou do postranic, jako by ho ani po smrti neopustila paličatost a vzdor.

Mé koně jdou dnes tiše jako pěny...

zpíval si Douša před domkem a myslel na Ramsesa a Elvíru s jejich světlými šlápěji ve svém srdci, které bylo dnes tem-

né a smutné. Začal se procházeti, minul okna i zahrádku a najednou stál obrácen tváří do pole, po němž jel podivný pohřební vůz, tažený hnědobílými kravami.

„Hele, hlídač,“ povídali si lidé, jdoucí za vozem v hustém zástupu. „Sundává čepici,“ pravili jiní.

„Salutuje!“ opravil je kdosi.

Douša skutečně stál a zdravil Ferdu po vojensku, dokud vůz nepřejel.

„Včera ho odpráskl, teď ho zdraví“ „Pst, to se nesmí,“ okřikl někdo prostořekou ženu. Ale četník již byl vedle ní a ptal se, co tím myslila. Řekla mu to bez vytáček a dobrosrdečně, jak se to povídalo. Jeli právě nedaleko místa, kde se zabodla do země Ferdova pistole, ale nikdo ji neviděl. Nikdo ji nevidí ani tehdy, až tudy půjde za pluhem! Klesne hluboko do země, a zasypána hlínou, promění se ve veliké a věčné tajemství, o němž se bude věřit, že je dostupno pouze hlídači.

14

Druhý den ráno již nikdo Doušovou v posteli neudržel. Vstala, když byl Douša na trati, a vběhla do kuchyně, která usmířila její stesk. Radovala se z ní jako po návratu z veliké dálky, rovnala ji, rozházenou a nepořádnou, jak ji převrátily naruby mužovy polekané ruce, které tu hospodařily. „Nejvyšší čas, že jsem tady,“ říkala. (Brala neumyté nádobí kus po kuse, jak stálo narovnáno na zemi u kamen). „Zejtra už by neměl z čeho jíst.“ Kam vkročila, všude se setkávala s černou kočkou, která se jí stále třela o nohy, upomínajíc ji o svůj příděl, kterého se jí po tři dni nedostalo. Rozumějíc jí, vzpomněla si ještě na jednoho živého tvora, který patřil k veselým věcem této jiz-

by, a pohlédla na klec, v níž seděl schoulený a smutný kanár. Proutky loňského jitrocele byly do posledního zrna obrány, v misce zbytek vody, kalné a ošklivé jako v silniční koleji. Přejela po drátech klece, aby ho probudila, ale on byl stále jako zasněný a zmalátnělý:

„Frantík by vás brzy sprovodil ze světa,“ řekla s cituplnou lítostí. Ale dříve nežli je ošetřila, zadívala se na prázdné místo pod klecí, z něhož trčela nevzhledná skoba. „Tady přece něco schází,“ pravila zamyšleně, „tady schází ta pistole.“ Dívala se, nevisí-li někde jinde, ale nenašla ji, což ji znepokojilo. Co tu žili, nebylo s tím předmětem hnuto, tu s onou neměnnou pravidelností jako na protější hodiny, o nichž se také domníváme, že srostly se zdí a mohou býti sňaty jen za okolností velmi šlo o obrázek, byla by asi méně vzrušena jeho ztrátou. Pistole je věc, která nemůže zmizeti náhodně, a prázdné místo po ní je jako otvor plný záhadnosti. „Kdyby byla noc, tak bych to pochopila,“ říkala si, zírājíc do jasného dne, v němž Douša koná svou službu bez nebezpečí. Ale najednou se zastavila, krev jí zestydla v led, vzpomněla na Fanyнку, kterou tu nikde neviděla a která mohla ze židle k pistoli snadno dosáhnout nebyla dosti střežena a zmocnila se zbraně jako hračky, s níž někam zalezla ke své velké radosti. Skočila nazpět do pokoje, hledala ji za kusy nábytku, volala ji, ale Fanyнка se odnikud neozývala. Jak byla, v červené spodničce a modré, napolo otevřené haleně vyběhla před dům a chtěla ji volati zběsile a poplašeně. Ale vtom ji spatřila na trati v náruči otcově, a otce, obklopeného dvěma četníky, krácejícího přes silnici k domku. Nedovedla si ten podivný obraz vysvětlit, a aby byla zmatena i ještě více, zdvihl četník ruku a potěžkával v ní pistoli, která byla podobna té Doušově. „Snad někde Fanyнку s tou zbraní našli,“ myslila si a couvla kus nazpět, neboť

se styděla za nedbalost svého oděvu. Pak se vrátila do kuchyně, rychle se dooblékla, i šátek si vzala na hlavu, aby skryla své vlasy, neupravené a spadlé k ramenům.

„V podezření jste, tomu se nevyhnete, ale nic vám nemůžeme dokázat,“ pravil jeden z četníků k Doušovi a hrál si v hrsti s kousky olova, které bylo podobno hranatým brokům, nahrubo sekaným. „Lidi všelicos povídají, ale svědčit nikdo nechce,“ říkal druhý. „Hledali jsme, odkud to vyšlo, narazili jsme na bábu, která vaší ženě pomáhala, ale ta se dušovala, že nic neví a že nechce se soudem nic mít.“ „Na lidi se spoléhat nemůžete. Však sami dobře víte, jak to na světě chodí Bába Janoušková mi to ráno řekla rovnou, ale copak jí to člověk může mít za zlé?“ kráčeli zvolna jako v nejlepší zábavě, bylo jasno, že četníci Doušovi důvěřují, i kdy ž nemohou potlačití jisté zklamání. „Podíváme se ještě na to dříví,“ řekli u domku.

A Douša je vedl na dvorek, kde bylo vše netknuto a rozházeno. „Sem tedy přiběhl z Kleče, to bych měl skoro zjištěno. Bez čepice byl, ta se našla s holí v hospodě, a rozzuřen musil být jako běs. Toho psa, co ho pokousal, rozbil o zeď na malděru.“

„Jen tu pistoli kdybychom našli, tak je to v pořádku.“ „Snad ji někde zahodil, no, střelil se, pustil ji z ruky a ještě mohl kus utíkat. Copak když se špatně trefil a chtěl se dát ještě přejet? V tu chvíli, co jsem slyšel ránu, zrovna vlak.“ Doušův mozek pracoval bystře a horečně, pokoušel se ze všech sil, aby svou domněnku učinil jasnou a přesvědčující. „Jeden znalec říká, že ten náboj je z vaší pistole, druhý tvrdí, že není. Soudce by vás byl jen tak nepustil, kdybychom byli nepřinesli zprávu, že ten řezník míval při sobě pistoli a že byla taky vojenská.“ „No tak, to jste mi ještě ani neřekli. Zaplať pánbůh, že mi přišlo aspoň něco na pomoc. Ale pojdte dál, něco vám uvařím, ne-

chtěli byste alespoň trochu kafe?“ Poděkovali mu, neboť měli uloženo ještě jednou navštívit vesnici a vyslechnouti lidi, kteří si spředli svou pověst tajemně a pevně, že se podobala neviditelné síti, již nikdo neprorazí. „Výsledky ještě budou, na to se připravte,“ řekli mu na rozloučenou. Ale tím ho již nezarmoutili.

„I ženu vám přivedu, jen ať už máme pokoj!“ „Tak sbohem, pistoli si ještě necháme,“ pravili četníci. A Douša jim již na dálku odpovídal: „Na památku vám ji dám, třeba je mi tak drahá! Zastřelil jsem s ní Ramsesa, pánové, to byl kůň!“ Ale tu již za ním stála Doušová s očima velikýma, on se chtěl na ni zlobit, proč ještě neleží, ale ona umlčela tisíci otázkami. Pootevřenými dveřmi vyslechla jeho rozhovor s četníky, ale to bylo málo proti tomu, co jí Douša potom jedním dechem pověděl. „Bůh mu dej lehké odpočinutí,“ řekla a pokřižovala se, „tak přece jen skončil vlastní rukou, jak to tu jednou sliboval.“ „Ale málem, povídám, málem, a mohl jsem být za něho souzen já, tak se to divně kolem mne složilo.“ „Nešlo mi to do hlavy, že jsi zapomněl na kočku i na kanára. Kočka si už něco najde, ale kanár nikam nedosáhne ani se nedovolá. A ty jsi zatím prožíval takovou hrůzu!“ Douša se rozběhl za kočkou a začal ji hladit, potom si stoupl na židli a hovořil na kanára sladkými slovy, ale záhy poznal, že těmi ho nenasytí, a spěchal, aby ho nakrmil cukrem. „Je už ten pták hodně plesnivý, Aninko, pět let je pět let, také se s ním budeme musit rozloučit.“ „Pamatuje ještě naši Františku.“ „A já, to už je stáří, ale kočce je ještě o dva roky víc. Taky už ten zadek nějak tahá.“ „Šli jsme sem jako do pouště. Chtěli jsme tu mít kolem sebe hodně života.“ „A pořád je to tu samá smrt a samé hroby,“ řekl Douša hlasem truchlivým jako pohřební průvod Ale jako by se byli smluvili, vzpomněli si současně na mladý život, který vedle v pokoji

vrní a se rozhořívá, a skočili tam jako na jeho obranu. „Jakpak ji vlastně pokřtíme?“ ptala se Doušová, sklánějíc se nad děťátkem, a on ji odpověděl trochu zklamaně: „Myslil jsem, že půjde za kmotra Farkaš. Kluk by se byl jmenoval po něm.“ „Ale přestaň už s tím, Frantíku, mě to bolí.“

Vzpamatoval se, pohládl ji po sehnutých zádech přemýšlel, čím by ji potěšil. „Koupím jí hrdličku, Aninko, v létě by visela na domku a cukrovala.“ „Kdyby vydržela dlouho bylo by to pěkné. Až nám umře kanár nebo kočka, budu nad nimi truchlit jako nad člověkem.“

„Hrdlička vydrží deset let, Aninko, na mou duši, slyšel několikrát. Tak já ji koupím, jo?“ „Bože, za deset let bude Fanynce třináct a ty už dočista šedivej.“ „A kdo ví, co všechno budeme mít za sebou a jestli nás něco nezlomí.“ Zamyslili se nad jediným rokem, který tu spolu prožili, a deset let se před nimi otevřelo jako deset světnic, holých a pustých, jimiž bude procházeti jejich pláč i smích, deset světnic, deset stupňů ke hrobu. Ale tu se Douša vzpřímil, zmužile nastavil hrud', jako když říká deseti silným nepřátelům, záhadně skrytým v bmění: „Tak pojďte!“ A oni šli a šli, deset roků šlo a šlo nad jeho domem, a teprve ten desátý se spustil nejnižše a Doušu poznamenal. Bylo mu tehdy sedmačtyřicet let a hrdlička jim tři roky předtím.

Onoho večera se zdvihla mocná vichřice, stromy na horách záúpěly a praskaly. Zdivočelý a gigantický netvor neznámého jména a podoby tančil nad krajem v obrovském kruhu, tma vlála a svištěla, cuchala se a trhala jako nesmírný černý prapor, jehož děrami prosvítala světla údolí Kameny, uvedené v pohyb valily se s rachotem po svazích k trati, kterou chránily stromové hradby a úzkostlivé oči hlídačů. Obyvatelé všech strážních domků, které v dlouhých intervalech vroubily okraj serpentin, rozestavili se ve svých účastcích a jejich občasný

pokřik, jímž se přivolávaly, brala vichřice od úst a roztočila jej, až z něho ničeho nezbylo. Ani plameny světél v lucernách nebyly před ní uchráněny, bylo třeba všech sil, aby ses dostal pár kroků kupředu.

Zdvíhaje kámen, na který nohou narazil, pravil Douša, zachumlaný a nevlídný...

„Kdyby to bylo aspoň uhlí!“ Vzpřímil se, rozhoupal ruce a mrštil studeným břemenem kamsi do tmy, kde zapadlo, aniž slyšel nějaký hluk. Bylo to, jako by se byl potopil do hlubiny bez dna, nebo jako by to byl lehký papír, který vítr uchopil a unáší. Nemohl přece věřit, že by jej byl hodil tak daleko. Velmi ostře si uvědomil to ticho, které po kameni zůstalo, a vzpomněl si na všechny kameny, které tu za deset let posbíral a odklidil, a na všechny vichřice, proti nimž stával jako proti nepříteli. Něco takového se mu ještě nestalo. I když padl kámen do měkké půdy, slyšel vždycky jeho zadunění, někdy pleskot, jindy praskot křoví, a podle toho zvuku měřil vzdálenost, na kterou dohodil. Věděl, padl-li do strouhy nebo na pěšinu, věděl, kde je pole a kam bude musit zítra jít, aby všechny kameny posbíral a srovnal na hromady. Byl to krásný, namodralý znělec, po němž je vsi poptávka, ale který může sám leckde potřebovati, rovná-li a ošetřuje svou trať.

Musil být velmi znepokojen tou malicherností, neboť se nerozpakoval vzít lucernu a pustiti se k místu, kde podle dohadu kámen zapadl. Myslí si přitom, že vichřice přemohla a rozptýlila ten nepravý zvuk, ale to ho neuklidnilo. I jindy mu hvízda v uších, sahala tudy do mozku, až to bodalo, byla někdy jako tisíce břitkých dýk a nožů, které bzučí a dorážejí a protknou, i myšlenky. Na pěšině za strouhou opravdu ležel veliký znělec, oválný a hladký, jak jej soustruhovaly deště a mrazy, slunce i čas. Byl větší nežli lidská hlava, ale nebyl

mokvavě zkrvavělý jako lidské hlavy, které se občas objevují na tratích. Jenže v tento okamžik byl i jemu přisouzen zvláštní smysl. „To jsem blázen,“ mumlal Douša a zdvíhal kámen se země, aby jím vzápětí a ze všech sil mrštíł daleko před sebe. Naslouchal. Zdálo se mu najednou, že i vichřice ztichla, neboť kolem dokola byla jen tma, ztuhlá a dlouhá, přestala vlát a seděla v mlčenlivém střehu. Tím spíše uslyší dopad kamene. Ale neslyšel opět ničeho. Rozběhl se jako uštknutý, lucernu nechal stát na pěšině, byl již v poli, které se pod ním bořilo a do něhož seč byl bez hluku zabořil patrně i kámen. Narazil na něj nohou, shýbl se a bral jej zase do ruky. Ale jak tu stál, rozpomněl se na své podivné počínání a rozchechtal se sám nad sebou. V takových nocích se lidé děsívají vlastního hlasu, na nějž nikdo neodpovídá, ale Douša byl poděšen něčím jiným. Pustil kámen z ruky, aniž chtěl, kámen mu padl na špičku nohy, která bolestí odskočila, ale on se touto bolestí trochu vzpamatoval. Sáhl si na čelo, chytil se za vousy, neboť se mu zdálo, že blázní. Cítil, kterak se jeho dlouhé vousy větrem pohybuji, a uvědomil si, že vichřice fičí dál, jak ho o tom přesvědčoval studený van na tváři. Otočil se jako zmámený k pěšině, kde plápolala jeho lampa a osvětlovala červeně, zeleně a žlutě prostor kolem sebe. Ve žlutém pruhu se klátilo křivolaké křoví.

„Co to je?“ zaúpěl jako střelený. A hned se zase zasmál strojeně a úmyslně, neboť se mu vrátila vzpomínka na předchozí smích, který podivně duněl, jako by byl zůstal v jeho útrobach a tlačil se ven nikoliv ústy, nýbrž ušima.

„Chachachachá,“ táhlo se tmou, která nic nevracela.

A on jen cítil čtyři tupé nárazy v hlavě, která zněla jako zvon. Ale ještě neztrácel naděje. Snad to je větrem, který rve slova, sotva se dostala na rty, a roztrhá je a roznese, že člověk ani

sám sebe neslyší. Nebo snad prostě zběsilý řev větru všecko přehluší? Ale vždyť vlastně není žádného řevu, vítr jen neslyšně proudí a teče, cítíš jej pouze a vidíš, ale neslyšíš. Šelest a šum, který ti táhne hlavou, jest šelest a šum jeho mocného toku, podobného řece, táhlé a nepřehledné. „Já jsem František Douša, hlídač číslo sedmačtyřicet.“ Nic.

„Já jsem František Douša, hlídač číslo sedmačtyřicet.“ Řval slova, která mu slina přinesla na jazyk, ale neslyšel je. Tytéž prudké a dunivé nárazy v hlavě, totéž chvění mohutného zvonu, v němž se proměnila. Ztichl a zesinal. Ruce se mu natáhly dlouze podél těla, jako by chtěly zemřít. Srdce však bilo hlučně a bouřlivě nikdy neslyšel tak jasně bít své srdce. Zdálo se mu, že je to srdce v hlavě, a představa zvonu byla tím mocnější. „Frantikůůů! Doušóóó!“ Douša svou ženu neslyšel. Sotva zazněl jeho podivný hlas, opustila své němž nechala hořeti lucernu, obrácenou proti vlakům, které odshora přijíždějí, a rozběhla se za ním, klopýtajíc potmě o dřevěné pražce a o špičatý štěrk. Šla popaměti jako pes, vyhmatávala nohama správný směr a běžela stále uprostřed kolejí. „Doušóóó! Frantikůůů!“ volala co chvíli. Ale on jí neodpovídal, což přidávalo rychlosti jejím krokům. A tu spatřila jeho lucernu, nad níž zářil barevný kruh, a vybočila z trati na pěšinu, po níž mohla běžeti bez klopýtání. „Já mám v hlavě zvon, já mám v hlavě zvóóón!“ Divná, blouznivá slova jejího muže, který bloudil kdesi v polích, jí projela srdcem jako studený hřeb, ona se zapotácela a stanula. Nemohla se upamatovati, co se vlastně děje, a hmatala rukama po těle, aby se ubezpečila že je živá a že bdí. „Snad se zbláznil,“ myslila si pokoutně a nesměle, „moc toho v životě prožil, snad ho to přemohlo.“ „Táto, Frantikůůů,“ řekla nesměle a opatrně, jako když postupujeme tmou s rukama

vpřed a chráníme se, abychom do ničeho nevrátili. Nikdo jí neodpověděl, Douša se znovu pokoušel uslyšeti vlastní hlas. Řval, až to mělo podobu pláče, až mu přeskakoval hlas jakousi lítostí. „Já mám v hlavě zvon a v tom zvonu srdce, buch, buch, buch.“ Rozechvělá a zmučená, chtěla zaplakat, ale rychle se zase vzmužila a udělala kříž. Nemůže a nesmí odtud utéci, ten člověk jest její muž. Vyběhla proti němu nazařbůh, totiž proti jeho hlasu, který nedaleko dozníval. Po dvaceti krocích stála před ním. „Aninko,“ zaúpěl bolestně, rozpoznav ji svými prsty a cítě známou vůni, která jest ve tmě zvláště zřetelná. „Co tu, proboha, děláš?“ Ještě než-li domluvila, on již zase hovořil, plaše a odcizeně, jako když se s něčím navždy rozchází. „Holka, já asi ztratil sluch, to snad od těch větrů!“ Hledala potmě jeho ucho, cítil, jak se ho její ústa dotýkají, tušil, že chce na něho křičet z největší blízkosti, a snažil se naslouchat. Ale rozpoznal jen, jak otvírala ústa, a její hlas byl pouze jako vzdušný ševel, z něhož se nemohl radovati.

„Neslyšel jsem tě,“ řekl jí sklesle, „nikoho víc na světě neslyším.“

Chtěla ho těšit, chtěla říci, že to zase přejde, jen co přijde to jen v myšlenkách. Byla by se to ráda zeptala, jak se dostal až sem, Co tu hledal v nočním poli, blátivém a pustém, a k tomu ještě bez lucerny. Držel se jí za ruku, a jako by do něho přeté-kaly její myšlenky, začal vyprávěti, jak se pustil za kamenem, který dopadl na zemi bez hluku, jako když jej vítr unáší nebo jako když se potápí do bezedné propasti. „To snad je od toho, Aninko, jak tenkrát u Hradce vyletěl do povětří ten prach a jak to se mnou praštilo na zem.“ Upamatovala se na jeho vzpomínky a myslila že to souvisí. Nevěděla, jak má projevit svůj souhlas, když jí ani nevidí, ani neslyší, a tahala ho za ruku,

tvůříc nová znamení své mluvy. „Co říkáš?“ ptal se jí, nerozuměje těmto pohybům. Teď mi budeš musit všecko psát.“

Došli již k lucerně, shýbla se pro ni a osvětlila jeho tvář, na niž padlo zelené světlo, činíc ji ještě bledší a zarmoucenější. Vzdechla, chtělo se jí pohladiť ho po líci, učinila tak a nepotlačila slz, které jí mokvaly v očích. Všimla si jak stojí křečovitě a strnule, s rukama stále svislýma, které ho činí podivně vypjatým, jako chodí slepci. Držel hlavu stále nezvykle vzhůru, vytáhl a napjal krk jako člověk někde v páteři ochrnutý. A tak šel podle ní, když sestupovali na trať. Vedla ho jako by byl zchromlý, trmáceli se zbytečně po trati, neboť mohli jítí hladkou a rovnou pěšinou až k silnici. Ale oba byli příliš zaměstnáni starostmi, co bude teď.

„Jak to, že člověk vždycky ztratí zrovna to nejmilejší?“ Věděla nač myslí, čeho se bojí, co oplakává, ale mlčela. „Říkám ti, bez jazyka bych se obešel, na mou duši, ale neslyšet lidi, to je horší nežli oslepnout.“ Veliký stesk naplnil jeho srdce, proud slz mu vytryskl z očí, plakal muž, tiše a zarputile, jeho bolest se strachovala slov. Dlouze a bez obrany kanuly slzy po tváři, důvěřovaly noci, která je skrývala. Držíc ho za ruku, cítila, jak se celý chvěje, jak se uvnitř vzpouzí a brání, jako by se podroboval a uzavíral pokorný smír. Došli právě k domku a ona si vzpomněla na svou lucernu, která stála vpředu na trati. Ukázala mu rukama, aby šel domů, a rozběhla se do tmy, aby byla co nejdříve zpět. Přiblížil se k osvětlenému oknu, nahlédl dovnitř zelenou houštinou muškátů a mučenek a našel obě děvčata za stolem, kde se učila a četla. Roztoužil se po nich, a zcela zapomenuv, co se s ním stalo, vběhl do předsíně a prudce otevřel dveře do jizby. Zaradovaly se, že se otec vrací, a ptaly se jednohlasně: „Kde je maminka?“ Celé tělo ho zastudilo, on již zase věděl, že se vrací domů ohluchlý. Ale

domnívaje se, že z pohybů jejich úst pozná, co říkají, bude-li je bedlivě pozorovati, zeptal se s velikou něhou: „Co jste říkaly?“ „Kde zůstala maminka?“ Nerozuměl jim opět a stáhl se do tmy předsíně, odkud zavolal příliš hlasitě: „Jen si hrajte, přijdeme hned.“ To je uspokojilo a ony se zasmály otcovu hlasu, který byl tak hlučný. Douša se přitiskl ke stěně domku, chráně se před větrem, a čekal, aby mohl vstoupiti do jizby společně se ženou, která bude dětem odpovídati za něho. Vichřice nepřestávala, on ji neslyšel. Nebyl smuten proto, že byl vyřazen z této služby, pod jejíž tíhou tolikrát zaúpěl. Ale bál se, že byl vyřazen ze světa a vypovězen na ostrov, kde mučí člověka tím, že mu tisíce lidí vyprávějí nejkrásnější události svého života, a on si musí od rána do večera držet ruce na uších.

„Tatínku, proč je měsíček pořád jen na nebi?“ „Protože nemá nohy“ , „A ruce má?“ „Taky ne.“ „A jakpak se tam nahoře tak dlouho udrží, když nemá, ruce?“ Tak se s ním kdysi bavívaly jeho děti. Vzpomínal, jak byl někdy k jejich zvědavým otázkám nedůtklivý, a nedovedl svou nevrlost nyní pochopit. Přál si, aby mu celý svět kladl otázku za otázkou, na něž by odpovídal trpělivě a radostně, jen kdyby je slyšel, jen kdyby je slyšel! Lekl se, spatřiv u sebe svou ženu, kterou neslyšel přicházet, a pohlédl na dvě lucerny, které přinášela. Jedna svítila, druhá byla tmavá, zhasená. A ta byla jeho.

Uplynuly asi tři neděle a na Doušově místě konal službu mladý muž, kterého sem poslali z Loun. Říkal Doušovi s neskrývanou závistí: „Vám je, strejče, hej, půjdete do penze a budete mít do smrti pokoj. Já se budu tlouct na trati ještě přes tři-

cet let. Každý to štěstí nemá.“ Douša ho však neslyšel, a to bylo dobře. Byl by mu jistě mu řekl:

„Blázne, nerouhej se a važ si toho, že slyšíš.“ Penze však stále ještě nepřicházela. Muž i žena byli již na ni připraveni, pozemek dole ve vsi měli zakoupen, také kámen byl svezen pro základy. Žlutobílé opukové balvany označovaly místo, kde bude záhy vztyčen jejich nový domov. Chtějí v něm zříditi hospodu, aby měla vesnice aspoň dvě, protože jedna nestačí a kromě toho má malý sál. Doušovic sál bude asi o čtyři metry delší, také o něco vyšší a nebude udělán ze stodoly jako sál v hospodě U vysloužilce. Nesl-li své hoře. Douša pokorněji a smiřoval-li se pozvolna se svou hluchotou, tedy zejména proto, že nový život mu kynul uprostřed pestré směsice lidí, která se nikdy netenčí, a je-li dobře obsluhována, spíše se množí a přibývá. Byl velmi vděčen své ženě, která přišla na tuto myšlenku, a divil se, že mu ušla. Za tři neděle úvah, výpočtů, klidu a lenosti se mohli na všecko důkladně připravit, zejména také proto, že se jeho hluchota zdála býti trvalou Nezapomněl zkoušení, zdali aspoň znenáhla nepomíjí, a když konečně řekl své ženě: „Jdi dolů a ten pozemek kup, je to již jisté,“ nepochyboval ani dost málo, že do konce svého života sluchu již nenabude. Jeho lucerna, která visela tmavá a zaprášená na stěně, byla novým odznakem hlídače, který demobilizoval. Výpomoc z Loun přišla s vlastním inventářem a Douša mohl za lucernu zastrčiti svůj roztrhaný praporek, který tuto jizbu s bílými stěnami ponuře dekoroval. Mastnota, deště i bláto proměnily jeho svítivou barvu ve skvrnu zaschlé krve, jako by mělo býti všem příchozím naznačeno, že i tak bude Doušova penze těžce zasloužena a že stopy jedenácti let, které tu po sobě zanechává, vtiskly sem nohy, kterým bylo málokdy do tance. Toho večera bylo již možno s určitostí říci, že je skon-

čeno. Zítřek je dnem, který to úředně ověří. Zítra ráno se má Douša vypravit do Prahy, aby se podrobil poslední lékařské prohlídce před několikačlennou komisí, která podpisem a razítkem udělá čáru pod jeho hlídačským osudem. Pak se již budou stěhovat do vsi, kde si pronajali světničku, v níž vyčkají, až bude jejich dům postaven Všecky výpočty byly přesné a určité, jako když je dělá žena, která pochopila, že na ni přechází velení Budoucnost, která je čekala, slibovala bohatství, jen bude-li všecko podnikáno účelně a opatrně. Nepřehledné množství práce, která je nová a obklopí je svou rozmanitostí, lákala ji a přitahovala, neboť život v tomto domku na výšině ji unavil také svou jednotvárností. „Tak pletenec už tam máš,“ říkala, prohlížejíc jeho ranec, „chleba se sádlem taky, ještě tam přijde flaška s kafem.“ Seděl za stolem, bezdělně a v neustálém přemýšlení, a usmál se jejím gestům, s nimiž o něho pro zítřek pečovala. „Teď se ještě podívám na Lucku!“ Pevněji si přivázala svůj šátek a vyšla, aby se podívala, má-li kráva suše podestláno. Jizba se ztišila, děti spaly v druhé světnici, venku byla noc. Douša se za stolem ani nehýbal, kočku, která přiběhla a skočila mu na klín, přijal trpně a neúčastně. Myšlenky hluchého jsou často nevázané a fantastické, hluchý je na světě pouze očima Svět bez hluku a člověk bez hlasu je uvolněný a mnohoznačný, všude se odehrává veliká pantomima, jejíž děj snese mnoho výkladů. Myšlenka, skrytá za pohyb ruky, za mimiku tváře, zůstává utajena jako vítr, který rozkýval bizarní větve stromu a dovolil, abychom si jeho tajuplnou podobu libovolně představovali. Co to?

Kočka na Doušově klíně se třela o jeho ruce, prohýbala se lichotivě a vtíravě a nemohla se dočkati, až jí odpoví Protlačila se tedy jeho lokty vzhůru, prostrčila jimi hlavu, černou a moudrou, a vykukujíc jako z teplého hnízda, hledala jeho tvář. Dlou-

hé vousy jí v tom bránily, ale ona se dovedla proplést i touto překážkou. Uhnula jim, vylezla levou stranou ještě výše a byla již vlastně na stole, o jehož desku se opírala. Zadníma nohama byla zaseknuta do jeho tlustých kalhot a on cítil její dotyk hebce a něžně. A vidouc konečně jeho oči, oblízla se růžovým jazýčkem a dlouze zamňoukala. Již předtím byl Douša na chvíli vzrušen klamným zdáním, že zaslechl několik taktů kyvadla, které létalo po zdi jako stín, blouznivě a pomateně Ale to byl asi přelud. Co člověk slyší jedenáct let, tomu tak rychle neodvykne. Vždyť se i předtím několikrát stalo, že se probudil, když hodiny došly a on neslyšel jejich kolébavý zvuk. Byl tak hluboko v jeho mozku, že pohled na kyvadlo mu jej vyvolal, a jemu se zdálo, že zase slyší, jak jdou spěšně a monotónně. Měl již jistou zkušenost s těmito přeludy, které ho klamaly, zejména v noci, ve snách, kdy rozpoznával lidi podle hlasů, jak přivykl z dřívějšíka. Ale teď když hlava kočky dosáhla skoro až k jeho ústům a úlisně zamňoukala, vyskočil zděšen a polekán od stolu a zůstal stát vyřeštěný a tuhý. To již nebyl přelud, to byl docela určitý kočičí hlas, který měl hmotnou a neklamnou podobu. Když se vzpamatoval, ohlédl se po ní, ale našel ji až u kamen, kam bázlivě utekla. Vrhł se k ní, lapil ji svou velikou a pobouřenou rukou a stiskl jí prudce hrdlo, neboť si přál, aby vykřikla, jak nejbolestněji dovede. Ale to se jí nezdařilo, neboť jeho prsty ji dusily. Otočila se mrštně v jeho spáru a vysmekla se mu, jako by byla kluzká a hladká. Utekla k oknu a skočila mezi květiny, kde se schoulila. Nerozuměla jeho počínání a velikýma očima pozorovala i každý jeho krok. Pustil se za ní, posedlý myšlenkou, že jen na jejím hlase může rozeznati přelud od skutečnosti Nenapadlo ho, že by , tak mohl učiniti na zvuku vlastních kroků, na pádu židle, kterou bylo možno převrhnouti. Chtělo se mu kočky, chtělo se mu, aby

právě ona opakovala svůj nářek, který mu zazněl ze všeho nejdříve. Dostal se rychle k ní a brutálně, škulbl jejím ocasem, který čouhal dole z muškátů. Podruhé ji uslyšel. Ale ještě tomu nechtěl věřit a skočil k hodinám, kde natočil velikou ručičku na dvanáct, aby byly. Deset rychlých, nesmírně bouřlivých ran zaznělo jizbou, a on se musil chytit za hlavu, aby pod těmito údery nepraskla.

On slyšel! On nabyl sluchu, který ho opustil na tři neděle, aby se domníval, že jej ztratil navždycky.

Bylo to všechno jako dříve Kyvadlo cvakalo, venku pod , okny si prozpěvoval hlídač, kanár v kleci šelestivě zamával křídly, vzrušen snem a velikým nepokojem jizby. Když Douša pootevřel dveře druhé světnice a zlodějsky naslouchal, slyšel, jak děti spí a tiše dýchají. Jedno poněkud chraptivě a těžce, to byla Žofinka, která měla rýmu. „Tak je to pravda?“ ptal se sám sebe a cítil, jak příjemně se ho vlastní hlas dotýká. Ale v téže chvíli padl jeho zrak na stůl, na němž ležel barevný uzlík s věcmi na cestu. A odtud byl rychle na stěně, kde se setkal s lucernou a praporkem, emblémem své likvidace a pohraničním znamením dvou epoch, z nichž jedna končila a druhá měla začít. Viděl všechny přípravy, které již učinili pro její příchod, pozemek ve vsi zakoupený, kámen z lomu navezený, najatou světnici a plán na hospodu, která se má jmenovati U hluchého hlídače. Viděl sám sebe, kterak tu dopracoval, a smířen se svým osudem, s radostí odchází. Stokrát se již rozžehnal s touto samotou, přivítal se s lidmi, kteří ho dole hojně obklopa a řeknou den co den: „Penzisto, vyprávěj!“ Bude viděti aspoň jejich oči, které lapají každé jeho slovo, a to bude jeho veliká odměna. K vyprávění sluchu nepotřebuje, a budou-li mít hospodu, dlouhý, vpíjivý pohled na bezkonečný proud lidí zahladí bolest, kterou hluchota působí. „Ale já už nejsem hluchý,“

řekl si hlasitě a zase si uvědomil obrat, který nastal. Cítil, jak se mu nechce s ním počítati Cítil, jak se brání zrušiti vše, co již bylo připraveno, a vzíti lucernu a praporek a postaviti se na místo, s nímž se bez bolesti rozešel. Vzpomněl si na ženu, která se radostně chystala k nové práci, a na její tvář, která by se zhroutila, jakmile by jí řekl, co se s ním před chvílí stalo. K velikému posměchu celé vsi by táhli nazpět, všichni by jim přáli neštěstí, které je potkalo. Neboť nebylo člověka, který by neposuzoval Doušovu hluchotu jako velikou výhru. „Ale zařídít by to ještě šlo,“ myslil si Douša poněkud plaše a nesměle, aby se za chvíli již pranic neostýchal rozvinouti nápad až do konce.

„Dneska už bych dovedl dělati hluchého, že by to nikdo nepoznal.“ Ozývalo se to v něm stále směleji, a když se vrátila jeho žena, byl již rozhodnut. Ani si snad neuvědomil, jakou šílenou hru začíná, ale mlčel-li při jejím vstupu, cítil se povinen mlčeti i nadále. „Tak zítra pojeděš,“ řekla a nečekala odpověď, neboť za tři neděle přivykla s ním rozmlouvati bez otázek, které mu psávala na tabulku. Mlčel a byl potěšen, že tak mohl učiniti bez násilí a že ho její hlas k ničemu nesvedl. „Copak je s hodinama?“ řekla najednou udiveně, když na ně pohlédla a viděla ručičku za dvanáctkou. „Když jsem šla do chléva, bylo půl pryč. Přece jsem tam nebyla půl hodiny?“ Přišla k němu, ukazovala rukou k hodinám a ptala se ho pohledem a pohyby, jak se to stalo?“

Bylo mu horko a zima, pootevřel ústa a zase je stiskl, nevěděl, co má říci, neboť ho žádná výmluva nenapadala. Ale také si nevěděl rady s jejími slovy, která pokoutně slyšel, a s jejími gesty, na která se asi zcela jinak odpovídá. Kdyby byl strčil ručičku z dvanáctky dolů, mohl nyní říci, že spadla, ale jak vysvětliti, že se dostala o půl hodiny vzhůru? Dělal tedy nejprve,

že jí dobře nerozumí, a když mu to konečně napsala, měl již odpověď připravenou. „Postrčil jsem je kvůli vstávání, abych se dostal včas na štaci.“ To ji upokojilo. Ale musíme už jít spat,“ řekla si pro sebe.

Začal se rychle svlékat, neboť se mu velmi chtělo tmy a samoty. „Někdy jako když mne slyší,“ povídala si skoro potichu a on celý zrudl tímto pokleskem. Byl záhy ve své posteli, kde se schoulil rozjektaný a zimomřivý a začal znovu uvažovati o všem, čemu jde vstříc. Bylo mu náhle jasno, do čeho se pouští, a hleděl nabýti klidu, aby mohl vše zevrubně promyslet. Celá noc ho ještě dělí od zítřejšího rána, kdy musí být rozhodnut, ale kdy také může svou proměnu vyjevit. Za chvíli přišla žena, políbila děti a ulehla a on slyšel, kterak se ševelivě modlí a povzdychuje. Byla jistě syta živo ta v těchto zdech a před očima jí vyrůstaly barevné sny o jejich hospodě, kterou učiní příjemnou jako ráj Nadzdvihl se, aby se za ní mohl ohlédnout, zdálo se mu, že je nad ní růžové světlo, které vychází z její touhy po sladkém životě na svobodě, kdy budou pány sami sobě, pracující na svém. „Tak to provedu do konce,“ říkal si vroucně i umíněně a přehodil se na druhou stranu, jak byl zvyklý. „Ty se něco narajtuješ,“ pravila ze tmy. A on se již jen bál, aby ho ze spánku nevolala a aby jí v rozespalosti neodpovídal. Ale i to půjde, jen chtít!

Vůz pomalu tichl, hustá změť lidských hlasů se drobila, až žil zase každý sám sobě a své starosti. Sahali po svých rancích a kufrech, příliš horečně je rozvazovali i zavazovali, blížil se konec cesty a na tom konci každému jiný cíl. Ale Douša zůstával ve svém koutě zhroucen a nevzrušen. Snad proto,

že lidé od dráhy dovedou zachovati rozvahu a klid a jen tak se nepotřeští? V tuto chvíli bylo deset a on toužil po tom, aby cesta do Prahy trvala až do večera. Dosud šlo všecko velmi hladce, žádného poklesku se ne dopustil. Skrčil se jako člověk v zádech zmrzačený a tato nezvyklá, toporná poloha ho nabádala, aby pečlivě střežil znásilněný sluch. Byly chvíle, kdy se mu velmi chtělo hovořit, vmíchat se lidem do řeči a opravit jejich mylné názory o válce i o tom, jak lze léčit neštovice ovčím hnojem. Ale vždycky včas uskočil a zamkl svá ústa právě tak pevně, jako musil zůstatí uzamčen jeho sluch. Byl-li někým osloven, ukázal rukama, že neslyší, a učil se říkati sklesle a monotónně: „Jsem hluchý!“ Viděl, jak bedlivě si ho prohlížejí, lezou po něm očima pokoutně i dotěrně a vítají ho mezi sebou jako příjemnou věc pro zkrácení dlouhé cesty. „Knoflíky má vyleštěné jako zrcadlo,“ řekl někdo se zalíbením i pochvalou Douša přitom nadskočil a sešklebil tvář, jako když ho něco zabolí. Dali se mu všichni do smíchu, smál se s nimi, bylo to scéna velmi podivná a jako poblázněná, nikdo vlastně nic směšného neřekl a všichni se chechtali. Ale uvnitř nebylo Doušovi do radosti. Cesta, kterou dobrovolně nastoupil, objevila se před ním se všemi nástraha mi podloudně vykopaných vlčích jam, do kterých může spadnouti, i když bude ostražitý jako kuna. Nepatrná věta o knoflicích, vyslovená bez zlého úmyslu, mu připamatovala komisi, před níž předstoupí a bude zkoušen se zchytralou dovedností. Přál si tedy, aby vzdálenost, dělící ho od Prahy, byla neočekávaně prodloužena, aby se stalo na trati neštěstí, které by zdrželo vlak a umožnilo mu, aby se cvičil ve své hře ještě déle. Ale vlak jel bezpečně svou cestou, Doušova touha se ne splnila. Měl ovšem stále dosti času, aby ustoupil. Mohl se postavití před lékaře a říci: „Prosím, páni, mně se cestou do Prahy vrátil

sluch!“ a bylo zase všecko v pořádku. „V pořádku to bude, až se mi to povede,“ říkal si tiše a umíněně, neboť všechny mosty byly již strženy. Chtěl vyhrát stůj co stůj a byl přesvědčen, že by dnes dovedl obelstít celý svět. Ale tato jistota ho zase opouštěla a po ní nastupovala chvíle nových rozpaků a pochyb. Uvažoval o tom, jak veliký je přestupek, kterého se vědomě dopouští, a může-li s ním své svědomí usmířiti? A tu se mu zdálo, že všecko na Aninku sváděti nemůže. Je jisto, že mnohý člověk by po chopil jeho hazardní hru a nenazýval by ji podvodem, kdyby mu vyložil, co ho k ní vedlo. Měl již své důvody přesně seřazené, vypočítával si je na prstech, leckoho by získaly a přesvědčily. Poukazovaly také na dlouholetou a věrnou službu na vojně, již si nárok na jakýsi zvláštní ohled těžce vydobyl. A jedenáct let ve strážním domku by se slušelo počítat dvojnásobně! Konali ji oba ve dne i v noci a plat brali jen jednoduchý. S dobrým a vlídným člověkem, by se o tom dorozuměl, ale což přísný, chladný, nepřístupný zákon? Zastavil se před tím ponurým slovem jako před drátěnou závorou a nedovedl s ním smlouvat. Tu jsem a za mne se bez úrazu nedostaneš! „Má plnovous jako kovář nebo nějaký mnich!“ říkali si lidé kolem něho. A obdivovali jeho tvář, po níž mu splýval vous až na prsa. Byl postříbřený jako jinovatka, v níž jako by se byl na mraze proměnil jeho dech. Přesvědčil se, že již dovede mlčeti takřka bez násilí, ani sval se mu ve tváři nepohnul, a přece si na svém vousu až marnivě zakládal! A tu si uvědomil, čeho se pro celý život zříká, a překročil to ledové slovo bez strachu a bez uzardění. Tento člověk, který se dorozuměl i s němou tváří a vymámil slovo i z věcí nejzarytějších (dovedl rozprávěti i s plápolavou lucernou, která mu poskakovala na bříše jako živá), dobrovolně uzavírá přístup k sobě a bere na sebe dlou-

hé mlčení jako nejtěžší kříž! Byl tedy přesvědčen, že zadarmo od nikoho nic nepřijímá a že si svůj odpočinek draho vykupuje. Až vystoupí z vlaku, bude vše záležet na jeho chladnokrevnosti, neboť sebemenší nejistota a zakolísání by se mu před komisí nevyplatily. Všecku chytrost, prozíravost a obratnost svého mozku musí vzít takřka do hrsti a proklouznouti lstnými smyčkami se lstivostí ještě větší! Vzal hodinky, bylo již k jedenácté, myslil si: „Za hodinu mně už bude hej!“

Pak dodal hořce:

„Nebo taky nebude!“ Ale nakonec byl zmužilý a pevný jako ve vichřici strom a vykročil z nádraží naschvál levou nohou, aby si připomněl, že se může spolehnouti jen sám na sebe. Na ulici, kde ho nikdo neznal, se mohl chovati jako člověk, který slyší, ale on věděl, že je lépe, simuluje-li i teď svoji hluchotu. Času neměl nazbyt, ale neodolal, aby se nepostavil aspoň na chvíli nedaleko žebráka, který měl kolem krku pověšenou tabulku se slovy:

Hluchý a němý prosí o milodar.

Pozoroval jeho pohyby, jeho tvář a postoj a viděl, že se hluchému sluší míti hlavu poněkud vychýlenu vpřed, a byl rád, že i on tak činí. Tři neděle skutečné hluchoty, která včera večer od něho odešla tajuplně a skrytě, jako se v neštěstí ztrácejí přátelé, vyzbrojily ho velkou zkušeností, která zůstala v jeho těle. Byl rád, že nabyl sluchu teprve v po slední chvíli, kdy se mu podaří udělati mnoho příznačných pohybů z jakési setrvačnosti. Na půl dvanáctou byl předvolán, v půl dvanácté čekal v předsíni, zmořen a rozechvělý, od rána nevzal do úst, bledost se mu prostřela po tváři a nohy měl zesláblé, že na nich sotva stál. Opřen o zeď, pozoroval lidi, kteří tu byli s ním, všichni něčím zkrušení a neduživí, všichni od dráhy. V kratších i delších intervalech se otvíraly dveře do sálu

a zřízenec vyvolával jména, jak šla v seznamu za sebou. Vzpomněl si v pravý čas, že i jeho jméno tu za chvíli zazní a že musí zůstat nehybný jako snop, i kdyby je stokrát opakovali. Tiskl se ke zdi, díval se do země, ale pak si zase řekl, že musí stále pozorovati zřízence, aby nebyl překvapen.

Měl štěstí, že byl tak duchapřítomný a bdělý, neboť záhy tu byl zřízenec, který vyslovil jeho jméno mnohem tišeji nežli jména předchozí. Zůstal stát, ani se nepohnul, ale mozkiem mu projela myšlenka, že hlas zřízencův byl ztlumen úmyslně a že tímto prostým způsobem se poprvé pokusili dostat ho do léčky. Což teprve uvnitř, kde sedí mužové, slynoucí učeností a bystrozrakem, který obrátí člověka naruby a prohlédne ho ve všech záhybech a švech jako krejčí kabát? Zřízenec volal podruhé a potřetí. Douša si pohrával s vousy a pak se obrátil k oknu, v němž spatřil mnoho vysokých věží a celá horstva červených i černých střech. I vrátil se sluha do sálu, dveře nechal otevřeny, a za chvíli tam někdo řekl: „Bude to asi nepochoybné.“ Potom zase vyběhl, šel od muže k muži, držel v ruce úřední akt s Doušovým jménem v záhlaví a s prstem, položeným na toto místo, jej každému ukazoval, až mu konečně Douša kývl a řekl: „František Douša, to jsem já.“ A šalebná hra začala. Vstoupil do sálu s nohama plouzivýma, hlavu vystrčenou vpřed, s očima stojatýma a vyjevenýma. Ruce mu visely malátně podél těla, a když se klaněl, byly bezvládně klátivé a strašně dlouhé. „Jak jste stár?“ ptal se ho tlustý pán ve skřipci a v bílém plášti. Douša, viděl jak se všichni usmívají, usmál se též a podával lékaři ruku.

„No, dobře, dobře,“ pravil lékař a stiskl mu ji s jistou blahovůlí.

„Dělá dost dobrý dojem,“ řekl lékař ostatním a ti s ním souhlasili. „Je v něm bodrost starých vojáků. Četli pánové jeho

popis?“ Mladšímu lékaři bylo přisvědčeno, jen předseda se ušklíbl a řekl skepticky: „Jen si nemyslete! Stará vojna je lišácká. Musila se naučit šidit i smrt a ta jí dala dobrou školu!“ „Má pravdu,“ myslil si Douša, „mohl by mě zahrabat.“ „U Hradce prodělal výbuch prachárny,“ četl u stolu zapisovatel, který s Doušou velmi soucítit. Byl v jeho letech, kdoví nebyl-li s ním sblížen týmiž vzpomínkami? „Docela zkrátka, pánové,“ prohlásil předseda. „Jak je vám známo, neudrží se žádný hluchý člověk ani na levé, ani na pravé noze. Smysl pro rovnováhu je usídlen právě v uchu, hluchota jej porušuje. Podejte mi sem tabulku a křídu!“ zavolal na zřízence. A za chvíli již psal velká a zřetelná slova:

Postavte se na pravou nohu!

Vyslechnuv předsedovu učenou řeč, Douša napjal mozek až k prasknutí a očichával jeho slova jako zvíře jídlo, k němuž nemá dosti důvěry. Rozpomněl se na všechny prohlídky, jimž se kamarádi na vojně podrobili, a na každou lest, kterou na ně podezřívavý lékař políčil. Znal člověka, který chtěl dělati krátkozrakého a přečetl různé tabulky teprve tehdy, když mu nasadili na nos veliké brýle. Zavřeli ho potom pro podvod, neboť v brýlích byla skla zcela obyčejná. Ale o tom, jak se chytali hluší, nic nevěděl. To ho však nezmátlo. Měl stále na paměti předsedovo mínění o vojácích, které školila sama smrt, a to mu říkalo, aby v bedlivém střehu až do konce, neboť i jeho jméno, zřízencem tišeji vyslovené, vyjevilo jejich smýšlení. Žádná komise na světě se nevzdá této opatrnosti, která, jak Douša rád přiznává, je zcela oprávněná. Jsou-li předsedova slova o porušené rovnováze nástrahou, o čemž nelze pochybovati, bude asi skutečnost zcela obrácená. Jak to bylo s jeho

rovnováhou v uplynulých třech nedělích, kdy opravdu neslyšel? Lékař dopsal svou výzvu. Douša ji schválně četl rozvlekle a loudavě, a dokonce si vzal na pomoc prst, jímž na jednotlivá písmena ukazoval. Přitom si konečně vzpomněl, jak si hrál nedávno před domkem s dětmi a k jejich velikému veselí skákal po jedné noze. Byl při tom tuze těžkopádný i a nemotorný, ale rovnováhu dovedl udržet a se založenýma rukama skákal i dokolečka. „Ty mě nespleteš,“ řekl si a zeptal se křiklavě:

„Na pravou?“ Když mu přikývli, učinil, jak si přáli, ale nikoliv, jak očekávali. Stál na pravé noze rovně a dosti zpřímá, dal si ještě ruce v bok, aby se udržel co nejlépe. Rozhlížel se přitom po nich s jistým sebevědomím, jako by se chlubil, co starý voják všecko dovede. Netušili, že je tomu opravdu tak a že tento zkroušený muž dovedl jejich lest postřehnouti.

větrivým a jemným instinktem, který mívají vojáci, o nichž je známo, že mnohá nebezpečí ostře vyčichali jako velbloudi na poušti vodu. „Já jsem spokojen, pánové,“ pravil předseda a dal Doušovi rukama pokyn, aby si zase stoupl na obě. „Za své praxe,“ pokračoval, „jsem měl před sebou asi dvacet hluchých a všichni prošli po tomto zkušebním můstku. Dva z nich byli simulanti a dovedli se chovat ostražitě, že jsme je na staré triky nenachytali, ale nakonec jsem před nimi řekl tento nesmysl o porušené rovnováze a byli v pasti. Něco jsme se jim nařehtali, když se, všiváci, pokoušeli státí na jedné noze a tvrdili nám, že to nejde.“ „Je to vyložené,“ mínil mladší lékař, „vojákům se musí důvěřovat. Má ostatně v protokolu zapsáno, že prodělal u Hradce výbuch prachárny. Toto jsou následky válečných útrap.“ „Ještě ho pro forma prohlédněte,“ pravil předseda, „je poledne a v předsíni máme plno lidí.“ Mladší lékař přistoupil k Doušovi se zvláštní shovívavostí a ohmatával

mu hlavu, jak když mu ji chce narovnat. Myslíl přitom na svého otce, vysloužilého důstojníka, který často vzpomíná na své vojáky a pláče. „Napíšeme: zastaralá hluchota, pánové, lounský lékař ji konstatoval hned, jak propukla. Přeju mu z plného srdce, ať si odpočine!“ Předseda zkoumal nález lounského lékaře, který prohlížel Doušu hned druhý den po jeho ohluchnutí a jehož diagnózu je možno vzít za podklad dnešního nálezu. Bylo zřejmo, že tato komise existuje zejména proto, aby prostředky spíše detektivními nežli lékařskými odhalovala simulanty a chránila stát před přívalem penzistů, kteří po každé válce hledí využití svých zranění To byla ostatně předsedova metoda a on si velmi zakládal na tom, že řada triků, které vtipně vynalezl, je s oblibou užívána také jinými komisemi. Však je nám známo, že staří páni mívají své tvrdošijné mánie, které jim nikdo nevymluví a pro které jsou nakloněni k poštilostem.

„Dobrá,“ zabručel tedy v odpověď mladšímu lékaři a podepsal modrý arch papíru. „Můžete jít!“ křikl na Doušu a mávl rukou směrem ke dveřím. Zmořený a uštváný uklonil se jim velmi neohrabaně, otočil se a chtěl vykročit, ale najednou ho zalilo horko a on zůstal stát jako přibitý. Byl přesvědčen, že se jim přece jen podařilo ho polapit, když se jim byl předtím vysmekl z rukou s mrštnou obratností. Obrátil se k nim, ale oni nic neříkali, jen předseda mu znovu rukama ukazoval, aby šel, a horlivost, s níž tato gesta činil, prozrazovala, že nemá rád dlouho na očích lidi, které se mu nepodařilo obelstít. „Spánembohem, pánové,“ zdravil je.

A šoural se ze sálu znavenější a zdrcenější, nežli sem byl před chvílí vstoupil. Ale teď to bylo opravdové. V předsíni se ani na nikoho nepodíval, sebral svůj ranec, čepici a hůl, plížil se dolů po nekonečných schodech a přitom se mu

zdálo, že padá k zemi jako lehoučký předmět, který se může každé chvíli tiše rozplynouti. Nechtěl ani věřit, že je na ulici, že žije, dotýká se země a lidí. Hlava se mu neustále mátlá jakousi utkvělou myšlenkou, která mu sugerovala, aby všechno chápal obráceně. „Počkat, počkat,“ říkal si co chvíli a zastavoval se třeba uprostřed ulice. „Teď se vlastně mohu na všechno vykašlat a dělat, co se mi zlíbí!“ V patách mu drnčel vůz a křičeli lidé. „Pozor, pozor,“ říkal si, „to nesmíš slyšet, to je narafičené!“ Najednou se to zastavilo, on také stál a ani se nehnul, jen člověk jakýsi za ním řval, láteřil a plýtval nestoudnostmi. „Tak slyšíš, chlape, nebo neslyšíš?“ volal na Doušu ze svého brlohu nad koňskými zadky. A Douša si říkal potichu: „Slyším, hehehe, ale nenaletím! Nenaletěl jsem jiným pánům, tohle není žádná chytačka!“ „Přijde se to do Prahy ožrat, banda venkovská...“ fičelo Doušovi kolem uší a on se konečně vzpamatoval a hrozně se zastyděl. Viděl lidi, kteří se zastavili na chodnicích, a teď už byl u něho jakýsi pán, který ho bral za ruku a táhl z jízdní dráhy. „Jsem hluchý,“ říkal mu Douša. Pán shovívavě přikývl.

„To jest, nejsem hluchý, jak se to obyčejně říká, u mě je to obráceně. Já nesmím slyšet, vlastně smím slyšet, ale ne smím říci, že slyším. Mám to zašmodrchané.“ „Odkudpak?“ ptal se pán a zavedl ho až ke zdi domu, o niž se Douša mohl opřít a otřítí pot s čela. „Co?“ křičel na něho a díval se mu zblízka do tváře. „Odkud jste?“ „Napište mi to!“ Přitom mu ukazoval rukou, co má dělat, aby se s ním dorozuměl. „Ale co byste mi to psal?“ vykřikl zase jako divý. „Já vás slyším, jenže se v tom ještě dobře nevyznám.“ Připadalo mu to všechno najednou úžasně směšné, dal se do smíchu, pán si s ním nevěděl rady a Douša sám se sebou také ne.

„Prosím vás, nechte mne, ať si odpočinu, musím si to v hlavě srovnat, jsem jako blázen!“ Kolem nich stáli zvědavci, rameny. „Pust'te mne, já chci pryč!“ vykřikl na ně Douša.

Rozrazil jejich kruh svým ramenem a ubíhal k nedalekému nároží, za nímž zmizel.

Tam již zmírnil krok, pomalu se vzpamatovával, rozhlížel se a hledal hospodu, do níž by vplul jaksí bokem, nenápadně a pokoutně, aby to nikdo neviděl. „V hospodě se seberu a odpočinu. Já mám žízeň,“ řekl horoucně. A vpadl do výčepu, který čpěl daleko do ulice nakyslými výpary. Vyrážely z průjezdu a byly jako veliký trychtýř, nalíčený na chodce, které uchvacoval jako smršť a vtahoval kamsi do tmy, kde svítily žluté sklenice jako divné ne žhnoucí plameny.

18

Kvečeru byly již obě světnice prázdné, lidský hlas tam zněl jako ve sklepení. Potácel se mezi holými stěnami jako srdce v rozhoupaném zvonu, bil do kamenných zdí, které temně zvučely. Vše již bylo odneseno a převezeno dolů do vsi, zbyla tu jen lavice, židle a stůl, věci komisní. Ale zbyla tu ještě s kanárem, postavená doprostřed jizby, a černá kočka, která pobíhala tam a sem a chvílemi vyděsila žlutého ptáka, dorážejíc na něho svými prackami.

„Tu černou mrchu bys tu měla nechat,“ řekl Douša své ženě. Byl by nejraději kočku kopl, kdykoliv se mu přiblížila k noze a mazlivě se o ni třela. „Jdi pryč, potvoro jedna!“ pravil vztekale i lítostivě a rozehnal se po ní, jako by ji chtěl udeřit kamenem. Kočka uskočila až k oknu, k témuž oknu, které bývalo plné muškátů. Tam ji Doušová chytila. „Copak ti udělala, že jí tak spíláš?“ ptala se udiveně i vyčítavě a otevřela veliký ko-

šík, do něhož ji ukryla Douša na to neodpověděl, jen svěsil hlavu a začal se procházet po jizbě, těžce a nevlídně. Jeho zármutek byl veliký a temný, od návratu z Prahy ho neopouštěl. Skutečnost, která nastala, byla hroznější, nežli tušil. Štěstí, které ho v Praze potkalo a z něhož se včera v hospodě bláznivě poradoval, bylo najednou zhořklé a obtížné, bylo zakleto v něm a on je nesměl sdílně osvoboditi. Stalo se hlubokým tajemstvím a dralo se mu z duše tím naléhavěji. Sráženo zoufale nazpět, spoutáno a znásilněno, proměnilo se v černý uzel, který dusí. „To není žádné štěstí, když o něm nesmíme povídat. Štěstí je jen to, co si nemusíme nechat pro sebe.“ Říkal si tyto myšlenky skoro polohlasně, stávalo se mu častěji, že si liboval v samomluvě. „Tak vezmi tu klec a půjdem!“ pravila Doušová, podávajíc mu ji, což bylo zřetelné znamení k odchodu, kterému i hluchý porozumí. „Á já,“ myslil si, „kdybys, holka, věděla!“ Ale vzal klec s trpnou odevzdaností a šel první ze dveří, co žena ještě trochu jihla a loučila se s jizbou krouživým pohledem.

„Ani sbohem neřeknu, na mou duši,“ řekl v předsíni jako všemu navzdory a vyzývavě si odplivl. „Tak už jdete?“ volal ne něho mladý muž, kterého zvali substitutem. „Přeju vám hodně štěstí!“ Podali si ruku, Douša postavil klec na zem a připravoval si dýmku, Doušová zatím vyšla a křičela se smíchem: „Jaképak loučení? Krávu si tu ještě necháme, budu tu třikrát za den. A jídlo vám tedy vždycky přinesu.“ To jsem rád, že jste mi to neodřekla, budu se ženit až za tři neděle!“

„Tak pojď!“ vyzval Douša ženu jedním koutkem. V druhém měl dýmku, která se teprve rozhořivala a nesměla vyhasnout. „Potěš tě tu pánbůh, chlapče, v tej pustině!“ Pokynul mu rukou a potom ještě zasalutoval, ale rychle se obrátil a sebral klec, aby se dostal odtud bez bolesti.

Když byli skoro na silnici, zazněl na domku signál oznamující blížící se vlak, a s Doušou to šklublo, jako když ho něco zasáhne do hlavy. „Počkej, holka, ještě to jednou spustím,“ vykřikl podivně rozjařen. A skočil nazpět přes strouhu, aby se vzápětí chopil kliky, jejíž dřevo se za jedenáct let přizpůsobilo jeho dlani. „Helemese,“ říkala, „copak on ten zvonek slyšel? A jo to on viděl ten kouř,“ vysvětlovala si jeho divný počin, patříc na chundelatá oblaka dýmu daleko před sebou.

A Douša točil klikou pomalu a zbožně, jako když zavírá za někým veliké dveře, a cítil, jak mu jeho ruka dobře ke klíce přiléhá, jako by s ní srůstala a nemínila se do smrti od ní odloučiti.

„Jako když má to dřevo nějakou chuť,“ řekl s nepotlačeným steskem, vrátiv se k ní a prohlížeje si závoru, kterou nikdy tak hluboko nespustil jako dnes. „I pojď,“ řekla a táhla ho pryč. „Jdeme chválabohu na lepší!“ „Aninko,“ nasazoval nesměle, kráčeje po pěšince za ní, „Aninko, já bych ti něco chtěl říct.“ Obrátila hlavu, jako když ho vybízí, a on zase povídal: „To já jen tak kecám!“ A rozhoupal klec a málem by ji byl roztočil, kdyby se nerozpomněl, že je v ní útlý pták, kterého by mohl zahubit. Šel již za ní tiše a v jakési pokoře, a když přicházeli ke vsi, přiběhla jim obě děvčata vstříc.

„Vemte tatínkovi tu klec,“ vybídla je matka. Mladší Žofinka po ní skočila s velkou láskou a opozdila se, rozmlouvajíc s kanárem. Kráčeli návsí jako malý průvod, okna byla plna hlav, tu a tam někdo vyšel a oni se s ním pozdravili. „Hezky zdravte!“ nabádala Doušová své děti. Byla proniknuta bdělým vědomím, že je teď nutno získávat přízeň celé vsi, aby se k nim ráda hrnula, až otevrou. „Tak hodně štěstí,“ volala jakási žena. Doušová jí odpovídala vlídněji a sladčeji, nežli by byla učinila před rokem. Douša šel vedle ní, každou chvíli někomu salu-

toval, bylo mu lehčeji, viděl-li, co svým podvodem vykupuje. „Pánbůh zdraví,“ volal na ně známý z druhého konce, „v neděli je, teta, v Lužanech veteránská paráda, jestlipak ho pustíte?“

„I ať si jde! Ale copak s ním budete dělat? Podle muziky lapat nemůže a komando neuslyší!“

„Sakra, na to jsem si ani nevzpomněl,“ zabědoval Douša sám pro sebe. „I o parády přijdu!“ Radost za radostí mu opadávala jako z růže vadnoucí listy, co tedy bude na tomto světě mít? Myslíl si, že to dva tři roky vydrží a potom že už mu penzi nevezmou. „A i když to jednou praskne,“ říkal si rozvlekle, „hospoda nás uživí.“ „Řemeslník to štěstí nemá!“ křičel na ně Bártík „já se musím dřít až do smrti.“ „My se také válet nebudeme,“ odpovídala mu Doušová mrzutě. Byla by zlobnější, kdyby Bártík nepatřil k hostům, které každá hospoda ráda přivítá. Obrátila, změkčila hlas, počkal na Bártíka a říkala mu lichotivě:

„Budeme mít všecko jako z alabastru, jen se přijďte podívat!“ „Na vás jsem to nemyslíl, vy se budete dřít zas, ale hlídač, ten se bude mít jako čmelák na květu!“ „Pít budu,“ odpovídal mu v duchu Douša, „pít budu, hergot, až se budou hory zelenat!“ Za chvíli byli doma, malá světnice, podobná komoře, stěžij pojmulala tři postele. Kusy nábytku složili do stodoly, půl roku si tam poleží, nežli bude stát nový dům. „Dneska ti, Frantíku, ustelu, že jsi jakživ tak měkce žel,“ říkala mu, rozbalujíc rance peřin a myslíc na jeho tvrdou lavici, která zůstala nahoře a nikdy již ho tlačit nebude. „Bude mi v tom...“ Nedo-pověděl, polkl slovo horko a opravil se trochu ulekaně:

„Bude mi v tom novým životě leccos scházet!“ Vzdychl si, smutně se zahleděl na její hbité ruce, ale ona nechala práce, skočila k němu a vzala ho do náruče jako malé robátko: „Co

by ti scházelo?“ těšila ho. „Všecko si sama udělám, jen pivo budeš stáčet a ochutnávat!“ Rozesmála se bláznivě, v každém údu se jí rozhostil jakýsi nový cit, byla naplněna radostí jako sklenice čerstvými květinami. „Počkej, nó, počkej,“ breltal. A ona mu tarasila slova polibky, chytala je do svých úst a polykala, jako by chtěla z něho vysátí všecken smutek A pak mu stlala postel vysokou, převysokou, aby sídlil nad nimi jako král, kvůli němuž se přikryjí kdejakou děravou plenou a odloženou suknicí. Když šel spat, musil vystoupit na židli, lezl nahoru jako na vysokou fůru sena: vyvětrané, čistě povlečené peřiny voněly čerstvým vzduchem a rezedou. Zabořil se, popopil se do nich jako do růžových závějí, strop měl nízko nad sebou, kdyby náhle vstal, vrazil by do něho. Dlouho nemohl usnouti, nepřivykl té výšce a tomu hor ku a dusnu, v němž se ztěžka dýchalo. Žena a děti usnuly mnohem dříve, slyšel je, jak oddychují hluboko pod ním dlouze a pokojně, lidé čistí a spravedliví. „To je divné ticho,“ myslił si, „až je člověk slyší!“ Oči se mu již zavíraly, tišina šuměla světlicí nejprve jako mírný vítr, potom vzrůstala a byla jako vzdálený hukot na temném pozadí noci. Spal a slyšel, jak se blíží, byl to hukot všech vlaků, které za jedenáct let kolem jeho uší projely a teď se v nepřehledných řadách vracely nazpět. Uvědomoval si, že musí vstát, chytit lucernu a vyběhnout ven, ale marně se o to pokoušel, byl jako kus dřeva, které nemá vlády a čeká, až je někdo pozdvihne. Chtěl křičet, zajíkal se úzkostí, nemůže-li sám, musí aspoň Aninka, aby se nestalo neštěstí! Signály drnčely jako potřeštěné, lokomotivy hvízdaly, slyšel skřípot nesčíslných brzd a řev nesčíslných lidských hlasů, které volaly. „Co je to za pořádek? Kdo to jakživ viděl, aby hlídač spal, když má sta vlaků na trati?“ „Aninko, Aninko!“ vykřikl konečně z plna hrdla. Jeho hlas byl černý jako hrůza a jeho hlava

plná zkřivených obrazů, ohně a zmatku. Vyrval se ze žhavých spárů postele, vymrštil se a vstal, rukou nahmátl strop a to ho vyděsilo ještě více. Vlevo zed', nad ním chladný kámen, skočil kupředu a tam se srazil s druhou stěnou, která tu tvořila roh světnice! „Pročpak jste mne zazdili?“ zaúpěl. Ale hned se zase rozvzteklil, neboť jej napadlo, že byl obelstěn a uvězněn. Měl to býti trest za jeho hřích, kterého se dopustil, předstíraje hluchotu? Rozmáchl se proti černým hradbám, které ho svíraly, udeřil pěstí do stropu a do obou stěn, chtěl ven, chtěl ven, vlaky hvízdaly a místo před domkem bylo opuštěno! A tu se rozmáchl podruhé, ale pod sebou zaslechl Aninčin hlas: „Co děláš, prokrista?“ Bylo to, jako když ho někdo probodne, otočil se a spatřil jakýsi otvor, spoře osvětlený, cestu z vězení! Překvapil ho jako zázrak. Zpola ještě spící, zpola již bdící, nedovedl se nohama pořádně opřít a sletěl dolů, jako když člověk v panice skáče z vysokého patra hořícího domu. Dopadl na podlahu a hekl bolestí, ale ta jej vzpamatovala. Zůstal přitisknut k zemi, jen pomalu, pomalu zdvíhal hlavu, na které spočívala Aninčina znepokojená ruka. Za chvíli viděl olejovou lampičku, která nad ním blikala a matně osvětlovala hlavy dětí, vyjevené a mlčící. „Duši mám ještě na kopci, Aninko,“ říkal jí, „pořád jsem ještě hlídačem!“ „Musíš si zvykat, to víš. Sama to ticho nesnáším, a copak teprve ty!“ „Ustel mi na zemi, ale natvrdo, ty peřiny pálí jako plameny.“ Podíval se na ruce, měl je na kotnících otlučené a zkrvavělé, vzpomněl si, že ten žalář, který chtěl ve snu rozbití, nerozbije ani za dne, kdy musí čtyři chladné stěny kolem sebe stavěti výše a výše, pevněji a pevněji, a beze slova stesku pohřbívati sám sebe. „Tak když jsem byl, Aninko, v Praze...“ vydralo se mu nezadržitelně z hrudi, „když jsem byl v tej Praze, Aninko...“ Zajíkl se, něco pohltil, rozpačitě zachrchlal a díval

se na ni, jak mu stele lůžko na zemi a jak je každý její pohyb ochotný a trpělivý od těch dob, kdy se jí otevřel výhled do tohoto života, plného nových půvabů a velkých splnitelných přání a nadějí, byla stále tak živá, nadšená, růjná, něčím zázračným dotčena, a pečujíc o něho, činila tak jako z hlubokého vděku. Bylo to, jako když mu chce odplatiti vše, co ztratil a čím její štěstí vykupuje, i když vše přišlo bez jeho vůle a na přísný povel sudby. Co by říkala, kdyby jí prozradil, že povel nedala sudba, nýbrž on sám?

„Tak když jsem byl, Aninko, v Praze,“ začal potřetí, „moc dobře tam se mnou zacházeli, na mou duši.“ Zamluvil svou nápověd', z níž nemohla ničeho vytušiti, ucukl, jako když se lhář včas zastydí. „Všecko by jí zhořklo,“ myslil si, „a pak.... a pak.... ženská by si to pro sebe nenechala.“ Byl to i strach před trestem, který ho srážel a donucoval k mlčení, a on se k tomu strachu nebál přiznati. „Tak si pojd' lehnout, Františku,“ pobízela ho něžně, „tady snad tě nic nevyplaší.“ Zacházela s ním s velkou šetrností, cítil, jak je jí vzácný, snášel její vlídnost s jistou samolibostí. Ulehl a spal zhluboka a tupě až pozdě do rána, probudil se a byl něčím chvíli postrašen. Bylo mu jako při vzpomínce na ošklivý hřích, který včera spáchal a na nějž mu dal spánek zapomenout. Cítil to jako hnusný kal, který se zdvihl ode dna jeho duše a pomalu ji celou zatemňoval. Byl ve světnici sám, Doušová šla nahoru za krávou a děti do školy. Přivítal tuto samotu a volal: „Milá Aninko, já nejsem hluchý, já to jen tak dělal, abych se dostal do penze, ale dělal jsem to také kvůli tobě, abys měla lepší život a dětem k něčemu dopomohla. To víš, to těžké, myslil jsem, že před komisí neobstojím, ale, sakra, co bych to byl za Doušu, kdybych byl na ni nevyzrál?“ Naslouchaly mu čtyři stěny a kočka s kanárem, měl vypjatou hrud' a jarý pohled, jako když se pyšní

důvtipem, za nějž ho nikdo nepochválil. Pak ale zbystřil sluch, zaslechl venku dvojhlasný mužský hovor, vytáhl hlavu, a když nikoho nezahlédl, přilezl zticha k oknu, jako by byl tušil, že nesmí býti spatřen.

Viděl tudy na stavenišťě s hranicemi kamenů a s hromadami písku i prken, dva muži stáli vedle okna při zdi a hovořili: „To si všecko nakradl, jářku, na dráze krade každěj, zejména hlídači!“ „Ferda měl vždycky tašku naprásknutou, a když ho tenkrát našli, byla skoro prázdná.“ Douša se čehosi polekal, rozhlédl se plaše kolem sebe, zdali vedle něho někdo nestojí, nikdo tu nebyl, a přece se mu zdálo, že se tu mihla jakási druhá bytost, která měla jeho tvář i jeho vous, ale duši nepochopitelně jinou, jak ji stvořili v důvěrných, bázlivě ztišených a utajovaných myšlenkách i hovorech tito lidé, plní závisi. Chtěl se podívat, kdo o něm tak nestoudně smýšlí, učinil to ukvapeně a vrazil hlavou do okenního rámu, který za drnčel. Přivřené okno se otevřelo dokořán a Doušova hlava se zjevila překvapeným sousedům. Byli to jeho dobří známí, pozdravili ho a neopominuli si uleviti: „Zaplat' pánbu, ten nás neslyšel!“ „Dobře jsme si to vybrali, nemyslíte?“ řekl jim Douša hlasem úmyslně dobrým. Jeden z nich mu výsměšně odvětil:

„To se to vybírá, když jste si nakradli!“ „Neříkej to, hluchý rozpozná slova podle pohybu úst,“ varoval ho druhý. „I nic nerozpozná, neboj se!“ Doušovi se bouřila v těle všecka krev, byl by rád skočil k nim a udeřil je v tvář, mohli by mu jistě mnoho poklesků vyčísti, ale krádež v jeho životě nikdo nenajde! Vše, co mají, nabyli čestně. ženin dědický podíl zveličil jejich úspory o pět set zlatých, pozemek, kámen a písek stály dohromady osm set a ostatní si vydluží v Lounech. Ale i kdyby jim to dříví a olej odpustil (je pravda, že jim Farkaš občas něco shodil a leckterý strojuvůdce od nákladního dolil poloprázdnou

láhev novým olejem), co si má myslet o té Ferdově tašce, kterou podle jejich slov vyloupil? Oba mužové se vytratili, Douša zbyl zase sám, ale nebyl již sám, měl stále vedle sebe kohosi druhého, na něž nepřestával myslet.

19

Tři chlapi jdou, špinavé rance na zádech, srpnové slunce v očích a ptáci jsou jejich bratry. Táhnou světem loudavě a bezúčelně, znají v kraji každou vesnici a v ní dům ze všech nejhostinnější. Přicházejí bůhví odkud, rok v této obci nebyli, ale rovnou a bez rozpaků míří k domu, jehož omítka ještě nevyšchla a kde na štítě svítí nápis U hluchého hlídače. Rozneslo se to jako silná vůně široko daleko, oni to měli z kolikáté ruky, a proto to bylo až neuvěřitelně veliké. „Do tej hospody jděte, tam je hostinský velikej dobrák a neslyší, a když je sám doma, nalejvá vandrákům zadarmo!“ Řekli si ještě v polích, kde se to hemžilo pracujícími ženami: „Dneska by mohl být sám, pojďme rychleji!“ Začali dělat větší kroky, rozbité a zkornatělé boty jim chrastily na zádech, jejich jazyky nebyly o nic vláčnější.

Douša stál ve dveřích a viděl je, sotva vkročili na náves. Hospodu měl prázdnou, jen chlapec nebo holka z polí občas zaběhli s hliněným džbánem a dali jej naplnit chladným pivem až po okraj. „Kumpáni jdou,“ řekl si, jako když se olizuje, „kumpáni jdou, bude mi dobře.“ „Pámbu zdravíčko, pantáto,“ pozdravili dobromyslně a lišácky. A prohlíželi si jeho postavu, která měla na hlavě modrou, otlučenou a zprohýbanou čepici a přes tělo bílou zástěru, za níž se skrývaly jeho ruce. „Je to on, takhle mi ho kolega vypodobnil!“ „Taky jsem slyšel, že má plnovous a modrou čepici na kotrbě,“ přisvědčoval druhý, „vy-

padá jako penzista.“ „A hluchej je taky,“ smál se třetí, „má to napsáno na firmě. Ale tak ho už koukej uhranout!“ „Trochu pivečka, dědku, dáš?“ žebрал na něm ten nejstarší s pokorně naladěnou tváří a naznačoval rukou, přiloženou k ústům, po čem se jim nejvíce stýská. „Jen pojdte dál,“ zval je Douša a musil se jim smát, „načepuju, načepuju, právě ráno jsem narážel.“ „Tak nás nepodvedli, to se divím, moc jsem těm řečem nevěřil.“ „Ještě se neraduj! Copak už řekl, že nám to dává zadarmo?“ „Neboj se, ten si nás dobře vočíhl, má voči broušený.“ Zasedli kolem stolu s růžovým ubrusem, hodili rance i boty pod stůl a usadili se, jako by tu přebývali odjakživa. Douša natočil čtyři sklenice, tu čtvrtou pro sebe, a když skočili každý po své, připil si s nimi na zdraví. Mohli býti jisti, že by byl na ně zavolal, kdyby byli chtěli jeho hospodu minouti, neboť slunečný den pustoší tento dům a nikoho sem nepřivádí. „Mám rád lidi z daleka,“ říkal jim rozkochaně a zdvíhal sklenici podruhé, „pijte, chlapi, naleju a platit nebudete.“ Vylili pivo do sebe, jako kdyby byli bez dna, smáli se na něho a mnuli si ruce, až jim praskalo v kloubech. „Ještě jsou na světě dobřáci,“ libovali si, jako když prozpěvují, „tomu dědkovi bylo jednou asi moc zle, že ví, co je to bída!“ Douša si sedl mezi ně a měl je rád, přišlo s nimi kus jiného světa, nežli byl ten, kterým je denně obklopen. Bylo mu lehčeji také proto, že si při nich mohl odpočinouti od svého dvojníka, který se vedle něho objevuje, jakmile sem vstoupí místní lidé a ve svých rozhovorech vytvářejí tuto druhou bytost, hroznou a zločinnou. Procházela se po celém kraji v podobě žárlivého vražedníka, který jen náhodou unikl trestu a nyní čepuje pivo v hospodě U hluchého hlídače. Leckde bylo řečeno, že hluchota, která ho stihla, jest trestem božím, jemuž neušel, i když ho propustil světský soud pro nedostatek důkazů. „Abych vás nenašel!“ křikl

najednou někdo od dveří. A čtvrtý chlap stál v lokále, navlas podoben svým kamarádům. „Pámbu zdraví, strejdo,“ salutoval Doušovi, „já je k vám poslal, abyste mi je trochu napojil!“ „Pěkně vítám,“ smál se Douša, „dlouho jsme se neviděli, od rána.“ „Šel jsem dělat na pole, ale jen jsem vás zblejsk letím za váma. Tak jak se vám to tu líbí?“

„Dobrý je to, člověče, našinec si může gratulovat.“

„Je to dobrý,“ liboval si také druhý, „takovejch bláznů je na světě málo!“ Třetí řekl: „A copak ten chlap krade, že to pivo tak rozdává?“ „To máte, mládenci,“ začal čtvrtý a ohlédl se po Doušovi, který v rohu plnil sklenici, „dlouhou historii. Od dneška tomu začínám rozumět.“ Douša obrátil hlavu a přimhouřenýma očima pozoroval člověka, který se tu potlouká již několik dní, chvíli sedí v hospodě a chvíli někde pracuje, aby pár vydělaných krejcarů večer prolil bezedným hrdlem. Příliš dlouho se na něj zahleděl, a teprve když pivo přetévalo a ochladilo mu ruce, vzpamatoval se a otočil kohoutek. „My si třeba myslíme, bůhvíco jsme nezažili,“ pokračoval čtvrtý, právě když se Douša k němu blížil s plnou sklenicí, „ale to nic není proti tomuhle penzistovi. Tebe se zeptám: ‚Kradls?‘ - ‚Kradl, no, jakáž pomoc. Ale nejvejš to byla slepice.‘ A tebe se zeptám: ‚Dal jsi někomu po hlavě?‘ ‚Dal, no, tak už to na světě chodí.‘ Ale kdybych se někoho z nás zeptal: ‚Zabil jsi někdy člověka?‘ budeme všichni kušovat jako ryby.“ „Protože sme nikoho nezabili!“ křikl mu do řeči jeden z kamarádů, jako by se bránil. „Máš recht! Ale teď si prohlédněte tohodle chlupáče. Nikdo byste to do něj neřek.“ Pohlédli na Doušu všichni najednou a uvědomili si, že to učinili příliš nápadně. „Poslouchejte, mládenci,“ hrozil na ně Douša prstem, „hluchej člověk taky někdy rozumí. Rozpozná slova podle toho, jak křívíte hubu, tak abyste se nespletli!“

„Koukejme se, on, neřád, něco čuje,“ bručel vypravěč a šklebil se. „Neměli jste se na něj koukat jako na komando,“ dodal vyčítavě. „Ale jen povídej, copak může dohromady rozpoznat?“ vybízel ho soused a cedil slova tak ostražitě, že ústa přitom skoro ani neotevřel.“

„Takhle to teprv poznám, že mne máte na programu, smál se mu Douša a staral se, co mohl, aby je přivedl na jinou cestu. Radost z jejich příchodu byla tatam, se čtvrtým chlapem, sem vstoupila ona prokletá bytost, která nosila Doušovo jméno, ale měla ruce zbrocené krví! Každého z nás doprovází naše druhá podoba, stvořená v tajných myšlenkách lidí, s nimiž se stýkáme a které namnoze zveme svými přáteli. Ale komu jest krutě souzeno, aby ji spatřil a zděsil se její černé tváře, zjevuje-li se jen tam, kde sami nejsme? Snad se nám někdy podaří zahlédnouti její přelétavý stín, ale to musíme po ní pást, strkati pokoutně ucho k těsně uzamčeným dveřím nebo míti příliš věrného druha, který nám donese zprávu, že dneska tam a zítra jinde byla v důvěrném přítmí viděna. A hle, za tímto člověkem sama přicházela, takřka za každým krokem se mu postavila do cesty, a to bylo strašné, musil-li ji vedle sebe trpět a nemohl-li rozhořčeně vzkřiknout, aby se pod náporem jeho hlasu rozsypala jako černá věc, která se střeží světla a mizí, jakmile jí byla zalita.“ Za jeho ženou mu začal chodit jeden řezník, krásnej a silnej chlap...“ chtěl vykládat tulák, kterého již zdejší lidé zasvětili do svých tajemství.

Ale Douša mu do toho vykřikl, pln vzteku:

„Tak to dopijte a táhněte, nemám čas, zavírám a jdu na pole!“ Byli překvapeni tímto obratem, chvíli na sebe rozpačitě čuměli, ale když viděli, že si vzadu odepíná zástěru a bere z háčku na dveřích klíče, vytáhli zbytek piva ze dna sklenice a zdvíhali se od stolu, jako když se jim odtud nechce.

„Mohl sis to nechat, Josefe, nikdo ti o to nestál, pivo by nám bylo milejší.“ „On to přece jen asi poznal. To jsem o hluchých nevěděl.“ „Moc jsme tej dobroty neužili!“ „jakáž pomoc, chtěl jsem vás trochu pobavit, bylo by se vám to líbilo.“ „Tak honem, honem,“ pobízěl je Douša, když příliš váhavě tahali své rance z hromady pod stolem a ani nevěděli, který komu náleží. „Jen se nepotento, dědku, nejdřív je samá láska a teď nás div nepokouše!“ „A vy už si také můžete jít,“ říkal Douša tomu čtvrtému, „na nocleh už k nám nechodte. Dneska přijedou kramáři, maštal budu mít plnou!“ „Já bez tvej maštale taky budu,“ syčel mu posupně v odpověď, „to víš, že tě už lidem vypodobním!“ Táhneme do Loun, mládenci, bude tam pozejtří jarmark a to se dá něco podniknout.“ „Jel tam taky velkej cirkus, s tím souhlasím!“ Douša zamykal hospodu, na dveřích se objevila papírová tabulka: *Vrátím se hned, počkejte!*

A čtveřice tuláků byla již uprostřed vsi, kde ohlédla a zamávala čepicemi, jako když se vysmívá. „Nakonec ještě musí být člověk zlej jako pes,“ myslil si kající, „ale vždyť bych se zbláznil! Nejsem už jistej před vandráky, i ti mi sem voděj tu potvoru!“ Odplivl si do bílého prachu, kterého ležely na zemi celé závěje, panovalo veliké sucho, prospěšné žním. Vymyslel si tuto cestu na pole jako záminku, aby se zaštitil před dvojníkem, jehož ohavná hlava začala z vandrákových úst pomalu vylézat, ale teď pociťoval dvojnásobnou slast z tohoto úniku. Jeho prsa velmi okřávala a myšlenky, obklopené modrou oblohou a slavným srpnovým světlem, byly jasnější a veselejší. „To si vlastně může málokdo dovolit, rozkrojit lidem lebku,“ smál se chytrácky, „a přede mnou se hlavy samy otvírají a já do nich vidím jako nějaký kouzelník.“ Jejich pole nebylo daleko za vsí, pěstovali na něm oves, který potřebovali pro koně kramářů, a vedle měli malý kus vojtěšky a trochu louky, která

zase dávala seno, pro jejich živnost tak žádoucí. Doušová byla na vojtěšce (oves ještě stál) viděl ji záhy ze silnice a bral se k ní pronic zanic a honem si něco vymýšlel. Byla tam s dětmi a s jakousi ženštinou, která k ní přišla z vedlejška a hučela do ní v jednom kuse, co Doušová ani na okamžik nepolevovala v práci. „Prokristapána, copak se asi stalo?“ vykřikla, spatřivši Doušu, který se sem loudavě šinul a zdaleka volal: „Pomáhej pámbu!“ Děti, které tu chodily s hráběmi, běžely k němu napříč polem, ale Doušová zůstala stát se založenými rukama a nemohla pochopit, proč přichází.

„On je někdy velkej lajdák,“ říkala sousedce,“ na obchodě mu skoro nezáleží. Zachce se mu, zavře hospodu a táhne si ven jako milostpán. Tak copak je?“ volala mu vstříc a rozkládala rukama, aby její otázku spíše pochopil. „Prosím tě, Aninko, musíme dneska navézt trochu sena, večer přijedou kramáři.“ „Tak vidíte, nepovídala jsem to? Kvůli tomu jsem šla na pole, ty blázne, proto jsi nemusil zavírat a ztrácet kunčafity!“ Nepřestával kouřit z dýmky a hladit Žofinku po vlasech a díval se na ženu svými dobrými očima, které byly zastřeny plachým smutkem. „Hele,“ myslil si, „jak se na mne osopuje. Kdyby věděla, že slyším, mluvila by jinak!“ Její předchozí slova ukazovala, že se postavila v čelo rodiny s velkým porozuměním a že se i nad svého ohluchlého muže vztyčila jako přísný velitel. Třebaže měl za sebou jednu z největších zkoušek spolehlivosti, tvrdila, že se na něho nemůže v žádné vážnější věci spolehnout, a bděla nad každým jeho krokem ostražitě a tvrdě, až ho to kolikrát zabořilo. Jednala s ním někdy jako s dítětem, a když se dověděla, že tu a tam nalil někomu zadarmo, odhodlala se i k tomu, že mu tajně prohledávala kapsy, nemá-li v nich peníze, které by mohl lehkomyšlně rozházet. Byl pomalu vyřazen na jakési služebnické místo,

a poněvadž se nikdy nemohl postavit jejím slovům na odpor, zvykla na jeho mlčení jako na projevy bezvýhradné poslušnosti. To on dobře vycítil, sama to ostatně párkrát řekla, a tehdy se bouřil a vzpouzel, ale jen uvnitř, a toužil, aby jí mohl vyzraditi své tajemství co nejdříve! Právě před několika dny se stalo, že se ve vzteku napil kořalky a přiběhl k ní s několika slovy na pokraji otevřených úst, která najednou zase sklapl, a breptal něco dočista zmateného. V návalu nepochopitelné zášti jí chtěl říci, že shrabuje-li do truhly den tolik peněz, může býti vděčna jen jemu a jeho oběti, která ho možná bude státí polovinu života! Potom se za to styděl, rozlítostnil se až k slzám a v noci za ní přilezl zpráskaně a kajícíně a klečel jí u postele, že to ani nechápala. „Musí to být s ním divné živobytí,“ mínila ženština z vedlejška, „ani si s ním nemůžete porozprávět.“ A podívala se na Doušu jako na neštěstí. „Divně se mnou začal, milá paní, divně se mnou skončí. Myslím, že mne ani nemiloval, sám prej říká: brali jsme se bůhvíjak. Mou sestru má na svědomí, ta kvůli němu skočila pod vlak. Kolikrát si myslím, jestli na něj pán Bůh neposlal tu hluchotu za trest.“ „A copak jí vlastně udělal?“ „To nikdo nevíme, milá paní, to ví jen on sám a nikomu to nepoví.“ „Pro něho trest, pro vás štěstí, jsou to tak na světě osudy. A vy jste si ho brala ráda?“ „Nikdo mě do toho nenutil, to bych si nemohla stěžovat. Ale to víte, už to bylo spíš z rozumu. Právě proto, že si bral mne, její sestru, bylo vidět, jak ji měl rád, protože i když jsem jí nebyla podobna, aspoň krev jsem s ní měla stejnou.“ „Myslíte, že ji měl rád, když ji tak zahubil?“ „To jo, milá paní, tím se nedejte mýlit, my jsme viděli, jak naříkal a jak ho to zdrtilo. A ze začátku... a jé...kolikrát mne objímal a říkal mi přitom...Fanyngo...“ Douša se přemáhal, obrátil se k ženám zády a hrál si s dětmi, kterým nastavoval hrábě, aby přes ně skákaly. Činily tak s velkým

křikem, ale nepřehlušily rozhovor dvou žen, který zjevoval Doušovi největší hlubinu Aninčiny duše. Najednou měla i ona jakousi druhou tvář, ale ta byla pravdivá, sama ji obnažila a hlásila se k ní, netušíc, že ji Douša vidí. Byl zase chvíli udiven a očarován sám sebou a zase si myslel rozjařeně: „Himl, jsem já to ale kouzelník!“ „Ale tak už spánembohem,“ loučila se Doušová s cizí ženou, „musíme ještě pro povoz!“ Bylo již kvečeru, druhou stranou přijížděli do vsi kramáři na svých bachratých vozech, nacpaných zbožím i dětmi, hulákali a kleli před zavřenou hospodou, až je bylo slyšet přes celou návěs. „Zabouchejte na vrata, možná že spí!“ křičel jeden. A druhý mlátil do vrat zaťatými pěstmi, ale pak se obrátil a tloukl do nich patami. „To máš marný, hluchýho neprobudíš,“ smál se mladík, černý jako cikán, který lomcoval u dveří klikou. „Už jdu!“ volal Douša z druhého konce návsi. Letěl úprkem k nim a klíče mu v ruce zvonily jako rolničky. „Pěkně vítám,“ zdravil zdvořile, „byli jsme na poli pro futr, budete mít čerstvě sušené!“ Otevřel jim nejprve vrata, do nichž vzápětí vjížděli, a sám zašel do domu, neboť kramáři, tu byli jako doma a na dvoře i ve stáji měli již každý své místo. Jejich ženy byly křiklavé, stály před domem a stále se o něco hádaly, hádaly se o místo na lounském náměstí a také o to, čí koně jsou krásnější a který muž z jejich houfu se své ženy nejdovážněji zastane. Když přišla Doušová mezi ně, řekly jí se smíchem:

„Vašeho by přebral každěj!“

„Jen si nemyslete,“ odpověděla pyšně na jeho obranu. „Že ne?“ křikl za ní mladý kramář, černý jako cikán. „Nebál bych se ho, i kdyby na mne šel s pistolí!“

„Frantík na nikoho s pistolí nechodí,“ řekla mu rozhořčeně a odcházela pryč. „A co na Ferdu, mýho kamaráda?“ volal kramář svéhlavě a vzpurně, jako když chce vyvolat hádku.

„Přestaňte, jo?“ okřikla ho a vcházela do domu, slyšíc, že ještě škodolibě říká: „To vím, že vás to pálí! A mne taky!“

20

Ženy a děti usínali ve vozech pod plachtami, muži seděli v hospodě a pili. Jejich místo je ve stájích nedaleko koní, ale noc je dlouhá, zkracují ji chlastem a vzpomínkami. Přišli sedláci a vmíchali se mezi ně, na polích leží zlata celé fůry, zde se přelévá do sklenic. Kramáři znají celý svět a dovedou o něm vyprávět. Čteš-li tlustou knihu, rozbolí tě oči, kramáři sami předčítají. O tom, co zažili, snad ani knihy nepíší, je to bezbožné a hříšné, papír by pod tím zčernal a rozpadl se studem i úžasem. Ale oni v tom nic zlého nevidí, takový jest jejich život v houfu pod plachtami, rvačky pro nevěru a cizoložství, hádky o zboží i o ženy. Začalo to daleko, o dva okresy dále odtud, ale přicházelo to stále blíže, až to bylo u té vsi, jejíž postavy se vztyčily v kramářských osudech. A jedna z nich byla ze všech nejpoutavější, až skoro nezapomenutelná! Zastavili se u ní, jako by je byly cesty celého večera vedly jen k ní. „Járku, pánové,“ zvolal starý kramář, „povídám, že to byl chlapík, a nedám si to vymluvit. Něco se mezi námi napotloukal, ženy nám sváděl a nikoho se nebál. To mi nejde do hlavy, že se dal tak lehce odklidit, jako když ho zameteš koštětem.“ Zakroutil hlavou, ohlédl se na Doušu, který stál vzadu opřen o stůl, a zamyslel se nad Ferdovým osudem. „Sakra, nesmím si na něj ani vzpomenout!“ zaklel mladý kramář s cikánskou tváří, stáhl posupně čelo a stiskl rty. „Toho nám brát neměli, bejvalo s ním dobře. Myslím, že mám po něm jednoho fakana, toho chundelatýho, víte? Ale bez něj bych byl ani žádný dítě neměl.“ Sedláci seděli, kývali hlavami, leckterý

se podíval, jaké měl Ferda známosti a kde se toulal celé dni. Vzpomínali si, že ho někdy neviděli několik týdnů, a tak to on chodil po jarmarcích, spřažen s kramáři a žádostivý jejich žen, které se s ochotou poddávaly jeho divoké přesile. „A peněz jsme od něho mívali, a jé! Chodil v kartách vysoko, dlouho se nerozmýšlel a vždycky prohrál. Čestnej člověk to byl, pánové, nikdy žádné fiksle, vždycky rovnou a poctivě. Jenže to se mu právě nevyplácelo.“ „V kartách prohrával, u ženských měl štěstí, to je staré přísloví,“ řekl mladý kramář. „Ale jaké štěstí! To jsem v životě neviděl. Jakživ nezakejval prstem, vždycky kejvaly samy a on si jen vybíral. Za mnou se jich něco nachodilo, a prej, poslouchej, ty jsi jeho kamarád, řekni mu, ať dneska přijde.“

Kramáři se na sebe podívali, něco jim bylo nemilé, a na jednu jeden z nich na mladého vyjel: „Žvanit bys zrovna nemusel. Moje na něj jistě nekejvala.“ „Moje taky ne, to bych se chtěl vsadit,“ křičel jiný. „Vy blázni,“ chechtal se jim mladý kramář jizlivě, „to by se teprv ukázalo. Ale to se mi líbí, že jim důvěřujete. Kdyby toho nebylo, byli byste na něj pod plachtou kolikrát přišli.“ „I kuš, copak ty víš! Když ho to stihlo, bylo ti šestnáct let.“ „Šestnáct, to je pravda, ale sloužil jsem mu poctivě. Kdo pak, myslíte, že stával vartu, když byl Ferda ve voze a vy po hospodách? Jen jsem měl být s ním taky tu noc, co ho tamhleten neřád zastřelil, tak tu byl s námi do dneška! Hele, jak se na mě kouká! My to dobře víme, jen se neboj!“ „Přejou si něco, pánové?“ ptal se Douša, když se na něho všichni současně podívali, a snažil se, aby laskavě vyslovenou otázkou zakryl své pohnutí. Byl by již málem vykročil k nim, ale pak si řekl, že na dálku se lépe opanuje a zabrání neprozřetelnosti. Zápas, který během kramářovy řeči sám se sebou vedl, byl urputný a on začal prsty do okraje stolu, aby

se i fyzicky ubránil diktátu pobouřené vůle. „Rád bych viděl tu holku, co tu po něm zbyla,“ pravil mladý kramář k sedlákům. „Je mu hodně podobná?“ „To se říct zrovna nemůže. Je spíš po ní, po hlídačce, z Ferdy na ní moc neutkvělo.“ „Bude mít tedy po něm povahu, když má po ní zevnějšek. Hned bych si na ni počkal!“ „Pánové, bude čas zavírat,“ bránil se Douša u výčepního stolu, „musíte ráno brzy vstávat a já taky!“

Byli by ho snad poslechli, ale mladý kramář se mu vysmál. Sebral se stolu prázdné sklenice, co jich tam bylo, a nesl je v náručí k výčepu, kde s nimi třískl a zpupně zavelel: „Nalejvat, všechno na můj účet, takhle to dělával Ferda. Ale já se ti nedám!“ Bylo vidět, že je trochu opilý, ale on se rozběsnil vzpomínkami na Ferdu a na jeho zákeřnou smrt, jak se líčila v lidské pověsti a jak se za dvanáct let stala hluboko vkořeněnou a obecně vyznávanou pravdou. „Povídám, že se bude zavírat, a dost!“ rozkřikl se Douša hněvivě a vztekle. Bylo jisto, že se mstí a ulevuje bezmocnému strádání.

„Teď se ukáže, jestli se mu dáš!“ šťval starý kramář. Byl to ten, který rozdal v životě mnoho ran, ale také jich měl několik ve svém těle. Jednu právě pod pravým okem, kde se jizva zkřivila v groteskní škleb. Bodnut touto pobídkou jako kůň ostruhou do slabin, natáhl se mladý kramář přes široký stůl a chytil Doušu za vousy a několikrát jimi škulbl. Zacloumal Doušovou hlavou, až mu shodil čepici. Douša bolestí zasyčel, ale nepoddal se a chytil rukama kramářovo útlé hrdlo, které mu chruplo v dlaních, jako když se láme. Kramářův obličej zahrál třemi barvami, popelavou, rudou i modrou, a jeho ruce, křečovitě rvoucí Doušův vous, se roztáhly a padly na stůl. Douša sebral všechny síly a odhodil zbojníka od stolu tak prudce, že několik metrů dále padl naznak a udeřil hlavou o dunivou zem. „A teď už všichni jděte,“ křičel hrozivě i lítostivě, „je vás

tady tucet a necháte mne bez pomoci.“ Odešel ze svého místa za stolem, minul kramáře ležícího na zemi a octl se uprostřed nich jako ovce uprostřed vlků. Sedláci byli znepokojeni a chystali se k odchodu, kramáři, lhostejní a rvačkami otužili, byli na straně přemoženého druhu. „Takhle se na kramářskou krev nesmí,“ vyčítali mu i vyhrožovali, „vyhazování nejsme zvyklí.“ „Jinde vstanou třeba ve tři, když zaboucháme, a dělají, co poroučíme!“ Bouřili se stále hlučněji, teď jich křičelo několik najednou a v tomto lomozu zanikl divoký výkřik za Doušou, kde se vztyčil mladý kramář a zezadu zasadil Doušovi jedinou ránu. Byla vedena s jistotou, přímo do jeho šije, a krev, která vytryskla, zalila celou místnost rudou září. „To máš taky za Ferdu, vrahu!“ říkal kramář zmateně a schlíple. Jeho hlas byl měkký a krotký, jako by ho celého svlažila krev, řinoucí se z Doušova hrdla.

Stáli tu proti sobě, Douša nepadl, ale jen si rukama tiskl krk, jako by rdousil sám sebe. Krev mu stékala po prstech, i nedala se zatlačit, sedláci byli již na návsi, postrašení a vzrušení myšlenkami o četnících a soudech. „Máte ji hlubokou?“ ptal se Douši starý kramář a přistoupil k němu ještě s jinými. Ale Douša je lokty odstrčil a řekl: „Jen si jděte, já vás nepotřebuju.“

„Takový mám v krku tři a taky jsem neumřel!“ říkal někdo a cpal si žvanec tabáku do úst, jako by chtěl ukázati svůj klid. „Já bych vám to zavázal. Máte bílou zástěru? S tou by to šlo!“ pokoušel se mu opět starý kramář pomoci. „Já nic nechci, povídám, nechte mne na pokoji!“

„Tak pojďte, bude to jen trochu větší škrábnutí. Bejt to smrtelný, tak by takhle nestál.“ Ani to nezpozorovali a mladý kramář byl pryč, odtáhl odtud s rukama v kapsách a s čepicí naraženou na stranu, jako když se nenápadně a loudavě pro-

cháží kolem vozu, v němž hřeší Ferdovo nezakrotné tělo. Šli za ním, nadávali mu i bránili ho, srazili se ještě se sedláky, od nichž zvěděli, že se nikdo neukvapil a pro četníky neposílal. „To je v pořádku,“ chválili je, „byli byste v tom taky a to je zbytečné.“ Hvězdná srpnová noc jim ukazovala cestu, protahovali se vraty na prostorný dvůr, kde stály jejich vozy jako spící karavana v poušti. Mladší se do nich cpali úzkým otvorem, hledali rukama těla svých žen, staří šli do stáji ke koním a rozkládali se na otepích slámy Všemi opuštěn a po nikom netoužící, omotal Douša probodnutý krk svou zástěrou, sám věřil, že je zranění lehké, a hleděl, aby ženu a děti nevyrušil ze spánku a nepoděsil. Cítil, že velmi zeslábl, zejména v nohách se mu uhostila malátnost. Přitáhl židli pod lampu, lezl pomalu na ni, a poněvadž mu bolest bránila, aby obrátil hlavu vzhůru, pracoval rukama popaměti. Vrazil do lampy, houpala se tam a sem, chytil ji oběma rukama a uklidňoval. Nahmatal konečně mosazné kolečko, vzal je mezi prsty a pomalu jím otáčel, světlo opadávalo jako moře při odlivu, zvolna, zvolna, jako když někdo nerad odchází Ubíhalo ze světnice jako krev z těla, tma hlubší a nepřetržitější pohlcovala bílý strop. Světelný kruh na podlaze byl stále užší a černý stín se v něm šířil od středu. Douša na něm utkvěl svým pohledem, vědomí zhasínalo jako světlo, ruce se pouštěly lampy a snášely se dolů lehoučké jako peří. Tělo ho přestávalo i tížit, nohy se mu v kolenou prohnuly, kácel se dolů bez odporu a bez vlády. Padl na zem zrovna pod lampu a černý střed světelného kruhu se rozložil po jeho tváři. Lampa, kterou zcela nezhasil, se kolébala, její stín se mu smekal po očích, a ty se otvíraly a zase zavíraly v rytmu těžkého dechu. A tu se proti němu kdosi plížil, kdosi černý a nerozpoznatelný, bylo to jako vysoká postava, která k němu jde pozpátku a vychyluje se vpravo a teď

zase vlevo jako stín dlouhého kyvadla, odraženého na zdi ve fantastickém zveličení. Jenže ona se nezmítá jen ze strany na stranu, ona postupuje vpřed, je větší a větší, jsou to určité lidská záda, nad nimiž se ztrácí hlava v jakési husté mlze. Ale mlha se pomalu rozestupuje, stoupá vzhůru jako kouř ke stropu. „Kdo je to?“ křičí Douša a couvá, prosycen hrůzou. „Ještě jsem se v životě nikoho nebál,“ volá trucovitě, „tebe se také neleknu!“ Pokouší se vstát, daří se mu to, ale když se zase dívá tím směrem, je černá bytost pryč a jen stoly a židle se rýsují v polotmě. „Ta tu někde je, ta neodešla,“ říkal si a pomalu se otáčel, jako by ji tušil za sebou, a jakmile se obrátil, spatřil ji opět. „Pořád mi uskakuješ, mrcho,“ zařval lítostivě i výhružně, „pořád se touláš vedle mne, ale nikdy tě nedosáhnu!“

Teď již viděl její tvář, zarostlou černým vousem, teď již viděl její hlavu, pokrytou modrou čepicí, která seděla poněkud na stranu. Ale ty oči, modré jako jeho, byly nesmírně smutné a kající, vlastně to ani oči nebyly, nýbrž dvě smuteční svíce, které byly zapáleny za spásu hříšníka.

„Co tu chceš?“ breptal zimničně. „Jsem tu přece sám, nikdo tě sem nepřivedl.“ Postava se poněkud nachýlila, vztyčila prst, jako když šeptá: „Tiše, ať se neprozradíme!“ a potom řekla s chytráckým posunkem kolem úst: „Musíme se spolu dohovorit!“ „Já vím, já vím,“ přisvědčoval jí Douša, „sedni si!“ Sám také sedal na židli a ona s ním, chtěla si opřít ruce o kolena jako on, ale musila dříve položit na stůl jakousi věc, kterou Douša nemohl hned rozeznat. Napjal proto zrak a viděl, že to je pistole. „To je moje pistole,“ pravil překvapeně, ale pak tišil sám sebe: „Aha, to je ta!“ „Neudělám bez ní ani krok. Bylo by pohodlnější chodit bez ní, ale lidi mně ji sami strkají do ruky.“ „To já vím, nemusíš mi to ani povídat.“ Ale já už toho

mám taky dost. Vrah má těžkej život, to bys ani nevěřil. Už bych se s tím smířil, jen kdybych nemusil stát někdy zrovna vedle tebe a bát se, že do mne vrazíš. Na světě budu déle nežli ty. Ty budeš dávno mrtvý a já se tu budu ještě potloukat. Ale tomu už nezabráníme!“ Host mávl odříkavě rukou, zasmušil se na chvíli, ale potom s velikou živostí pokračoval: „Moudré slovo, Frantíku. Musíme něco udělat, abychom se aspoň nepotkávali.“

„To bych byl šťastnej, jé, to bych byl šťastnej,“ vyhrkl Douša radostně.

„To záleží na tobě a není to nic tak těžkého. Přestaneš-li dělat hluchého, víckrát mne už neuvidíš.“

Douša na něho vyvalil oči, zhroutil se do židle a zaúpěl zklamane: „To, člověče, nejde. To se teda nerozejdeme.“ „Proč by to nešlo, ty blázne?“ vysmál se mu host. „Myslíš, jsem, že jsi chytřejší.“ „Chytřej jsem dost, to si nemysli, ale tohle ti k vůli neudělám. To přijď takhle za dva tři roky, teď je na to moc brzo. Živnost nám sice jde, to si nemůžeme stěžovat, ale dluhů máme až nad hlavu. Penze dělá měsíčně třicet zlatejch, po dráze jezdíme skoro zadarmo, fasujeme uhlí, dříví, s tím by se Aninka ztěžka loučila. A na trať ti už nepolezu! Anince se přiznám co nejdřív, možná že hned zítra, to jo, to udělám rád, ale před lidma to ponesu dál. Až budu chtít přestat, poradím se napřed s Aninkou.“ Douša to říkal s hlavou hluboce svěšenou, během řeči se na svého hosta ani nepodíval, a teprve když zpozoroval, že mu neodpovídá, zdvihl hlavu a užasl. Za hostem, který seděl právě tak zamyšlen a upíral oči do země, stál nyní mladý kramář a v jeho hnědé tváři hořely dvě oči chtivou mstou. Nebylo pochyby, že se chystá cizího muže zákeřně přepadnout a usmrtit. Záleželo to na Doušovi, zdali včas vykřikne a vyzve svého hosta, aby

uskočil. Ale Douša se dlouho nerozmýšlel a rychle byl rozhodnut. „Vida,“ myslil si, „my se tu radíme, jak ho sprovodit ze světa, a na tohle jsme nepřišli. Ty nám s tím nožem přicházíš právě vhod!“ To již viděl kramářovu zdviženou ruku a v ní blýskavý nůž, a nežli mohl vykřiknouti vášnivý konec své „Jen ho zab!“, dopadla mstitelova ruka na hostovu šíji.

Ten se bez jediného slova svezl k zemi. A potom vše zmizelo. „Úch, úch,“ oddychoval Douša zhluboka, „už je po tobě, mrcho, a nezbyl z tebe ani prach: „Zbyl tu sám, ležel na zemi dlouhý a pod lampou široce rozprostřený, desetkrát se probíral z mdloby a desetkrát padal nazpět ochuzen o potok krve a bohat sny, v nichž byl konečně zbaven dvojníka, ploužícího se za ním jako stín. Kramáři zapřahali již o čtvrté, ale nežli odjeli, slyšeli, jak Doušová v domě vykřikla a zalomila rukama. „Copak se jí stalo?“ ptaly se na dvoře ženy.

„Bude asi smůla,“ pravil starý kramář mrzutě. „Tónovi se zas jednou smekla ruka.“ A odplivnuv si, spěchal do domu.

21

O půlnoci se umírá těžce a zděšeně, vzdechy vůkol, tma bezkonečná. V třepetavém plápolu světél mají i nejpřátelštější věci příznačný vzhled, stín nejdražší ruky se plouží po stěně jako záludná můra. Štkavý hlas lidí řeže a mate, hlasu smrti bys nepoznal, kdybys tu přebýval sám! Ale kdo umírá o polednách, nepozná hrůzy. Do tmy se dobrovolně nevydáš, za sluncem vykročíš bez volání. Poledne se sluncem ve špici vesmírného stromu a s heroickým mlčením v okamžik nejprudšího bdění nezabijí, ale žne! O půlnoci bys byl asi uhýbal a třeštil, ale teď se s pokorou nakloníš, sladce moudrý a chápací. Neboť jen jedna jest smrt, ale na světlo a tmu, na poledne a půlnoc ji

rozdělily naše oči! Kdo to řekl v této polední tišině? Všichni mlčeli a obraceli oči k zemi, ve světnici slunečním jasem prozářené a vznešeně tiché. Nebýti obrazů, rozvěšených po stěnách, nebylo by ani bílých zdí, které se ztrácely, pohlceny světlem. Vlálo tu, třpytné a vonné, jako bezhraničným prostorem, okny se vlévalo, dveřmi odtékalo, rytmický tikot kyvadla, stoupající a padající Doušův dech. Až zašumí ten poslední, zhasne i slunce? Co chvíli otvíral Douša oči a rozhlížel se po jizbě. Byl šťasten, že již nikdo nepláče. Zaslechl zvenčí bujné povely vozků, kteří spěchali s fůrami do stodol, bylo mu dobře, když cítil, že i on, přetížen úrodou, tíhne pod střechu silně a statečně. Bylo pár minut před dvanáctou, když řekl: „Dejte mi napít!“ Doušová chtěla vyběhnout, ale ve dveřích se srazila se třemi muži, kteří přicházeli s klobouky v ruce, šeptajíce svůj pozdrav. Zaslechli Doušova slova a podali jí láhev vína, kterou v modrém papíru přinesli. „Dejte mu, je krevní,“ řekli a ona jim poděkovala. Šla k posteli, nalila vína do malé sklenky a přiložila ji Doušovi k vyprahlým rtům. Druhou rukou mu nadzdvihla hlavu, a on, spatřiv své kamarády, usmál se. Ale víno polknouti nemohl. Potřísnilo peřinu jako krev. Tři muži, veteráni a zároveň zástupci spolku, zachytili jeho úsměv a matný pohyb ruky, kterou jim chtěl pokynout, aby přišli blíže. Učinili tak, šli po špičkách a brali ho za ruku, říkajíce:

„Do podzima budeš chlapík, copak je to na tebe?“ Slyšel je zřetelně, rozuměl jim, pokusil se říci jim něco na přivítanou, ale slova již nestvořil. Jeho myšlenky byly přitom stále jasné, ba jasnější nyní nežli předtím. Duševní zrak se mu podivně zostřil, rozpomínal se na věci dávno zapomenuté. Spatřil na oknech zelené listy květin a vzpomněl na kočku, která již byla léta zakopána. Tenkrát večer, když ji po kuchyni honil

a škulbal jí ocasem, aby znovu a znovu mňoukala, tenkrát to začalo A dneska se to skončí. „Skončí se to dobře,“ ujišťoval se, „jinak jsem to udělat nemohl. Mluvit nemohu, ránu cítím až v ústech, ale ještě si mohu objednat papír a napsat to:

Milá Aninko, já jsem hluchej nebyl, já jsem hluchýho jen dělal. Jak jsem jel do Prahy k tej komisi, to už jsem zase slyšel...

A bylo by to! Ale ne, já musím mlčet i teď a dotáhnout to až do konce. Hříšníci se obyčejně na smrtelném loži ke všemu doznávají, ale já se nedoznám! Jsou tu lidi, rozkřiklo by se to a bůhví do čeho bych rodinu ještě nepřivedl. Když jsem si to spískal, je to moje věc a rodina za to trpět nesmí! Penzi by Anince vzali, to, co už jsme dostali, by možná musila vracet, a lidskej posměch bych neměl já, ale ona. Mně bude hej, já se ztratím, s lidma se už nesejdu, ale ona tu bude dál, děti taky, Frantíku, vydrž a nevzdávej se!“ „Tak vida, veteráni přišli,“ myslil si, zase otevřel oči a usmál se.

Stáli tu ještě, Doušová s nimi, zamýšlela se nad ním a stále držela v rukou láhev a skleničku. „Chceš něco?“ zeptala se vidouc jeho oči.

Pokusil se něco říci, ale jen zkrivil jen rty. Podruhé se mu to zase nepovedlo a tak jen zdvihl ruku a ukazoval jim tři prsty. „Hodiny?“ ptala se horlivě. A ukazovala na stěnu, kde visel starý stroj s dřevěnými kolečky, který pamatoval hvizdy a rachot vlaků v domku na kopci. Zavrtěl hlavou, něco zamumlal, znovu zdvihl ruku se třemi vztyčenými prsty a mířil jimi k veteránům. „Snad říká, že jsme přišli tři?“ „Snad je mu líto, že nemůže vidět celej spolek?“ Nevěděli si s ním rady.

Doušovou napadlo, že by snad mohl aspoň psát, nemůželi mluvit, a skočila pro tabulku a křídu, které mu potom pod-

strčila. Ale on již byl tak sláb, že ani křidu v prstech neudržel, a udělal na tabulce jen pár křivých čar.

„Neslyší, mluvit nemůže,“ řekla plna zoufalství, „co bych jen měla dělat?“ „Snad má nějaké poslední přání?“ řekl jeden z veteránů. A Douša teď pohlédl k hodinám, zdvihl ruku a třikrát jí škulbl, jako by naznačoval tři údery, a zase ukázal tři prsty, teď již velmi umdleně.

„Aha, já už vím, Frantíku!“ vykřikl jeden z veteránů. Udělal rukama pohyb, jako když si přikládá k líci pušku, a přitom zařval, co mohl nejvíce:

„Bum, bum, bum, vid’?“ Po Doušově tváři se prostřel široký úsměv, zakýval hlavou a úsměv vystřídal výraz bolesti. Ale když zase zticha ležel, bolest přešla a on zavřel oči pokojně a usmířeně. „On nás prosil o tři salvy do hrobu,“ vykládal veterán, „má na ně právo!“ „Právo na ně má,“ řekl druhý, „ale od předvčerejška, co se v Lounech roztrhl ten moždíř, je střelba při pohřbech zakázána!“ Uslyšev to, otevřel Douša oči, byly polekané a smutné, až je to všecky znepokojilo. „Slíbit mu to můžeme, bude mít lehčí smrt,“ řekl ten, který Doušovi první porozuměl A vzal tabulku, která ležela na peřině, a napsav na ni:

Střílet se bude, bud' bez starosti

přistrčil ji Doušovi k očím. Ale ten nesrozumitelně zaskučel, zdvihl ruku a odstrčil od sebe tato lživá slova a prudce otočil hlavu ke zdi, jako když se dává na útěk. Ještě teď, ještě teď by mohl napsat, že slyší, cítil v ruce nový příval síly a schválně ji zdvihl, zaťatou v pěst, aby viděli, že by křidu udržela! Ale on nepovolil a neustoupil, se zaťatýma rukama se bránil, a když mu je kolem jedné Aninka omývala, nemohla je rozevřít. Zkřížila mu je tedy přes prsa přísně sevřené.

Půl roku po pohřbu se víko rakve prolomí a hrob se sesuje a propadne. Může se ovšem stát, že k tomu dojde až za rok, podle toho, jak si dat truhlář na rakvi záležet. Doušova rakev byla asi pevná. Bártík se o to postaral. Za práci nevzal nic, jen za dřevo a za přípravy, zlaté ozdoby nepočítal. Zašel na hřbitov aspoň jednou za měsíc a nad hrobem, rovným a nedotčeným, říkat s hrdostí: „Ta drží!“ Ale po roce konečně povolila a hrobník mohl přistoupiti k výzdobě hrobu, kterou již dávno Doušová objednala. Do dneška byl jen z kamení a hlíny, kterou do podzimu zakrývaly děti květinami a od jara je přinášely opět. V měsíci srpnu tu byly denně a ve výroční den otcovy smrti přišly s celými náručemi sedmikrásových hvězd, chrp, koukole, zvonků a máku. Druhého rána našel hrobník uprostřed hrobu značnou trhlinu, která se k polednímu rozšířila a prohloubila jako velký trychtýř. „To to trvalo,“ řekl a připravovat se k práci. Snášel si ke hrobu všecko náčiní, sbíral povadlé květy, prostřené po celém hrobě dětmi, a potom šel na nedaleký hrob, hustě porostlý břečťanem, aby natrhat provazce smutně zelené rostliny. Ptáci mu zpívali nad hlavou v korunách kolenou po Doušově hrobě, který nanovo srovnal a uhladil, a s dřevěným kolíkem v ruce jej osazoval břečťanovými ratolestmi.

*A já jsem ten hrobník chudý,
sotva že tak vycházím,
rovnám kosti, sbírám hrudy,
když na hřbitov přicházím.
Má však mocnost zná se všudy, ač jen rejčem zacházím...*

Bylo mu však záhy příliš horko, svlékl kabát a hodil jej na malou túji, z níž s pokřikem vyletěli vrabci, skrytí v ní před sluncem a klímající.

*Na hřbitově zdám se býti
pánovitým vladařem,
neboť mně se podrobiti
musí žebrák s mocnářem.
Žádný se nemůže skrýti
před smrtí a hrobařem...*

„Semhle přijdou muškáty,“ říkal si, přerušiv bručlavý zpěv, „do každého rohu po jednom.“

*Mudrc, co s Bohem hádal,
v hrob se s bláznem uloží.
Hrdina, jenž sobě žádal
celý svět za podnoží,
žádnýmu se nepodkládal –
lopatě se podloží...*

„Jenže, copak bysme mu měli dát do hlav? Ale na to je ještě dost času. Až přivezou pomník, dáme na každou stranu růži, to bude nejmoudřejší.“

*Mocnářové v tmavém hrobě
bez strachu zde ležejí,
nemaj vojsko, nemaj zbraně,
žádnýmu nehrozejí.
Zanechání sami sobě
v tmavém hrobě bydlejí...*

„Tak bych byl zatím hotov,“ oddychl si. Povstal a prošel se kolem dokola, aby přehlédl svou práci.

*Lopata mně z ruky padá,
obě nohy klesají,
rýč můj farář odevzdává
novému hrobníkovi.
Ouvej, ouvej, co se stává
i já mám svý skončení...*

„A tady jste skoro vedle sebe, vidíte,“ řekl, jako když jim domlouvá, Doušovi a Ferdovi, jehož hrob byl v sousední řadě, oddělen úzkou pěšinou. Byl v něm se starým Zuzkou, na nějž si hrobník vzpomněl při melancholickém závěru své písně. Zašel k němu, utrl z muškátu uschlé chumáče květů, sežmolil je v prstech a rozhodil nazdařbůh jako rozsévač zrní. „Tenhle rejč mám po tobě, všechny nás přečká,“ povzdychl a hodil jej přes rameno jako věčné dědictví a věčný odkaz. „Je to vlastně dobře,“ uvažoval hlasitě, jak přivykl na tomto poli, kde všechno zmlklo a jen naslouchá. „Je to vlastně dobře, že se hrobníci mezi sebou neznají a že nevím, kdo sem po mně přijde. Mohu se těšit, že tu budu navěky. Starej Zuzka to špatně nemyslí,“ vykřikl rozjařeně, jako když svého předchůdce brání. „Byl bych taky smutnej, kdybych věděl, že mi tamten anebo tamten člověk bude kopat hrob. Takhle se mi zdá, že mi nestojí v cestě ani smrt!“ Musil se tomu zasmát, ale nevymlouval si to, myslel na lidi, kteří se z vesnice dívají ke hřbitovu a vidí v něm příkrou, ponurou stěnu, k níž dojdou a zkrotle se podrobí. „A ze mne ta zeď taky vlastně pozůstává. Když se na ni zezdola podívám, nic mne přitom nesouží. Je to, jako kdybych šel na procházku a z dálky se koukal na svůj dům.“

Rozhlédl se v údolí po polích a cestách, které ožily lidským pospěchem, neboť od západu táhla šedivá mračna, nesoucí bouři a déšť a na bílých, krajkovitě roztřepených okrajích sveřepé kroupy. I vlak, jedoucí k Lounům, hnal úprkem, přecpán lidmi z celého kraje, spěchajícími na jarmark. “Na svatýho Rufa bejvá hezky,” mínil hrobník. Vzpomínal, že svatorufský jarmark proslul krásným počasím a velkou návštěvou. Lidé přivykli sjížděti se k němu v méně horký podvečer, většinou již mívali po žních a z každého domu sem někdo spěchal jako na slavnost. Svatomartinský byl pro nákupy, ale svatorufský byl znám svým veselím a zábavnými atrakcemi, které přijížděly do Loun zdaleka, až od Prahy. Byl to zejména svátek mladých lidí, kteří šplhali po houpačkách a pokřikovali na šašky před cirkusem, pojídali velké kyselé okurky letošní svěžesti a vůně a tahali devótního Turka za střepec. Ale na konci náměstí je přecházel smích, tam bylo stanoviště zpěváků a vypravěčů, kteří stáli u svých pomalovaných tabulí a brečlavým hlasem doprovázeli rákosku, šinoucí se od obrazu k obrazu. Bývalo jich tu někdy i deset, někteří zpívali se svými ženami dvojhlasně a jiní vyučili zpěvu párek dětí, které dojímaly ze všech nejvíce. Byli mezi sebou umluveni a zpívali jeden po druhém, leckdo musil opakovat píseň zvlášt’ dojemnou, kterou si obecenstvo potleskem objednalo. Peníze vybírali společně, padaly jim do slaměného širáku, který se dostal do Čech odněkud z Lombardie, kde chránil dělníky na vinicích před sluncem. Večer se dělili, bývalo to spojeno s hádkami i rvačkou, neboť bylo těžko naléztí klíč, podle něhož by byl každý spravedlivě odměněn. Zejména ti, kteří přišli s novými písněmi, nemohli snést, aby starý, otřelý repertoár byl oceňován stejně vysoko jako jejich. A pak protestovali ještě ti, kteří si písně sami skládali a na druhé, omílající přejaté popěvky, se dívali

přes rameno. Neboť nová píseň musila býti někdy bezpočtu-krát opakována; zatímco majitelé starých, odřených pláten měli dlouhou chvíli a příliš často odpočívali. Nejlépe by bylo, kdyby si každý mohl stoupnouti, kam by chtěl, ale to jim nepovolili. Všichni musili státi pohromadě v nejzazším koutě náměstí. Byli by asi vnesli chaos a nepořádek do pečlivě organizovaného jarmarečního řádu, a město tak vzorné to dopustiti nemohlo. Byla to opravdu celá mračna lidí, která je obklopovala, sledující se zatajeným dechem jejich zpěv. Melodie zvláště úchvatná rozkolébala celý dav a vtiskla mu na rty slova, předpověděná zpěvákem. Tito obratní reportéři krvavých dramát a tragédií dovedli útočiti na lidská srdce a sbratřiti se svými hrdiny. Tu se předčítaly vlastně jakési veršované noviny, vydávané od jarmarku k jarmarku a líčící slovem i obrazem neštěstí, vraždy, loupeže, pomsty i hříchy zhrzených a nedovolených lásek v krajích dalekých a blízkých. "Za čtyrák je ta písnička, za čtyrák!" volala žena do potlesku davu. A knížečka o padesáti verších šla na dračku, neboť tu byla letos poprvé a každý ji chtěl přinésti domů jako nejzvláštnější zboží tohoto jarmarku „A teďka ještě jednou," volali na zpěváka A drželi papíry před očima, aby již mohli začítí s ním a naučili se ji zpívati s jeho přízvuky i mimikou.

*Byl jest jeden hlídač,
hlídal dráhu železnou.*

První i druhou sloku vyslechli všichni zticha, jen šeptali, ale při třetí se již rozběhli za ním a rozhučeli se jako varhany.

*Když tu jeho švarná žena
s řezníkem mu chodila.*

*Jednoho dne z nenadání
dceru mu porodila.*

Ale nevydrželi dívat se déle do mrtvého textu! Chtělo se jim obrazu, kterých bylo na velké tabuli přes třicet v osmi dlouhých řadách a na nichž byla každá osoba pohnutého děje a každý předmět, o němž je v písni řeč, s pečlivou důkladností zpodobena. Řvoucí, oslnivě živé barvy, zejména modrá, zelená a rudá, vyskytovaly se tu nejčastěji, křiklavý modrý šat hlídačův byl znamenitým středem, který od poloviny vystřídal ohnivě červená krev.

*Hlídač poznal její zradu,
popadl ho velkej hněv.
Atak začal hroznej román,
při němž dvakrát tekla krev!*

Nával posluchačů přibýval, mračna na obloze a se nížila, táhlo se to sem ze všech stran, neboť po jarmarku šla vzrušující i úchvatná pověst, že se zdejší dostal do nejkrásnější písničky, jaká kdy byla na jarmarcích zpívána.

*Řezník prej byl švarnej junák,
silný černý hoch.
Kdo ho znal, každej se divil,
že hlídače nepřemoh.*

„To je Ferda Zuzků,“ šeptali si ti, kteří ho poznávali. „Ale na obrázku je moc velikej.“ „To schválně, víte, aby bylo vidět tu jeho sílu!“

*Měl on plno kamarádů
a ti ho milovali.
Když on padl kulkou vraha,
dlouho pro něj plakali.*

*Kde prej si, náš černej orle,
stejská se nám po tobě!
Scházeli se a radili
na jeho čerstvém hrobě...*

První krůpěje deště spadly na zšeřené náměstí, hukot bouře je doprovázel a blesk šlehl napříč oblohou. Ale lidé tu stáli jako zkamenělí a polykali nové a nové sloky, očarování a zmámeni. Douša-vražedník se tu procházel, zlý a posupný, reptali a soudili ho, litující Ferdu, miláčka srdce svého, pro nějž je zpěvák dovedl nadchnouti. A tu nad obě tyto postavy pomalu vyrůstala postava třetí, smělá a heroická, postava mladého kramáře, Ferdova kamaráda, soudce hlídače-vraha a mstitele jeho oběti. Ne odtrhovali vytřeštěné oči od barevného plátna, přežvykovali opile a nevědomě slova obzvláště krásná a strhující, nevěděli, že prší, že hřmí, a světla blesků, klouzajících po plátně, považovali za rafinovaně sehraný doprovod tohoto slavného divadla. „Za čtyrák ta písnička,“ volala zpěvákova žena a hrnula se mezi ně bráníc se loktem proti zběsilému náporu. Ale tu se již vzpamatovali, chlad deště jim pronikal až na tělo, a když se otrásli, jako když něco tísnivého ze sebe shazují, dávali se na útěk k domům a podloubím. „Za čtyrák ta písnička, křesťané,“ řval zpěvák, spěchaje na pomoc své ženě, „kupujte, víckrát sem nepřijedeme, zejtra s ní jedeme dál a dál!“ „Pravda pravdoucí to je,“ vřeštěla žena, „žádnej vejmysl ani fantas, pravda pravdou-“

cíí!“ Déšť zhoustl, ledová zima vála z oblohy, všecka plátna již byla sbalena, ale toto nejnovější stálo a stálo, vzdorujíc vichřici i bleskům. Proudby vody po něm stékaly, ale obrazy se nepohnuly, jejich barvy, zbavené prachu, byly ostřejší a prudší. Od města k městu se pošinou široko a daleko, s vousatou tváří uprostřed, žádný výmysl ani fantas, ale pravda pravdoucí, křesťané, pravda pravdoucí.